

РЕПУБЛИКА

број 245
6. јануар 2000.
цена 10 динара

ИТАЛИЈА 2200 ПТ, ФРАНЦУСКА 6,30 ФРФ, ШВАЈЦАРСКА 6 СФГ, АУСТРИЈА 6 СФГ, АУСТРИЈА 40 ЛТЗ, СР НЕМАЧКА 6,90 ДЕМ, ШВЕДСКА 26 СЕК, БЕЛГИЈА 40 ВЕР, ХОЛАНДИЈА 4 НФ, ГРЧКА 600 ОФО, НОРВЕШКА 26 НОК, ДАНСКА 26 ДКС

НАДЕ ЗА НОМАДЕ

С Л О Б О Д Н Е Н О В И Н Е

J.K.P. "ГРАДСКЕ ПИЈАЦЕ" - БЕОГРАД

Београд - Живка Карабиберовића бр. 3
тел. центр. 3406-450, 3406-451 и 3406-452; директор: 422-566, 422-991 и 403-384
факс: 401-928

КАПЕНИЋ ПИЈАЦА

КАПЕНИЋ - МПЕЧНА ХАПА

ЗЕЛЕНИ ВЕНАЦ

БАЊИЦА

Јавно комунално предузеће "Градске пијаце" Београд, као градска установа, основано је 1962. године и све до 1989. послује као друштвено предузеће од посебног интереса за град.

Од јануара 1990. "Градске пијаце" послују као јавно комунално предузеће којем је делатност одржавање и опремање пијаца, као и издавање простора и објеката за продају пољопривредно-прехрамбених производа, на велико и мало.

ВИДИКОВАЦ

БЕРАМ ПИЈАЦА - УПРАВНА ЗГРАДА

Пословни простор је организован у оквиру 38 пијачних објеката, од чега је 35 на ужем градском подручју, а три су у приградској општини Младеновац.

“ОНО” ЗА “ОНО”

О

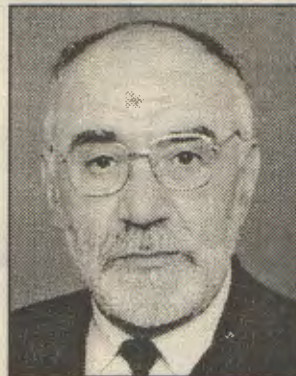
де и хвалоспеви социјалиста, јуловаца и њихових сатрапа којима обасипају Слободана Милошевића поводом “величанствене”, “епохалне”, “фантастичне”, “фасцинантне” победе над НАТО пактом и његовим “тријумфалним” подвигом да сачува територијални интегритет и суверенитет земље на радост читавог “слободољубивог света”, полако али сигурно улазе у психијатријске воде за колективну дијагнозу једног народа коју се није либио да јавно саопшти појкини професор Јован Рашковић.

Историја је пуна људских глупости, због чијег се “непоштовања” често губила глава, а којима су се генерације и генерације касније смејале и претварале их у спрдњу. Упоредите само Србију у последњој години 20. века са случајем совјетског биолога Зиновјева и видећете на гомили исту количину глупости као рефлексију болесног стања народа, било да је реч о члановима земљорадничких задруга или академицима, професорима универзитета. Поменути биолог Зиновјев, крајем 60-тих година прошлог века, на једном стручном конгресу у Бечу изрекао је овакву реченицу: “Уважене колеге, резултати експеримента којим смо у Институту у Горком продрли у структуру ДНК хромозома домаћег врапца, на линији су порука које је генерални секретар ЦК КПСС друг Леонид Иљич Брежњев упутио комсомолцима Саратовске области поводом 50. годишњице Октобарске револуције...”. Е, сад, питање гласи, има ли разлике између трабуњања о улози Брежњевљевој поруке о животу једног сецираног домаћег врапца и о улози Слободана Милошевића у “победи” над НАТО пактом? Тешко да има, јер реч је о истој доктрини владања над људима по којој ако, рецимо, газда каже да смо открили највеће нафтно поље у Европи, његови поданици морају то и да потврде, уз обавезну опаску “захваљујући нашем председнику”, као што смо и “захваљујући нашем Врховном команданту” поразили највећу светску силу и послали је на ђубриште историје. Наравно да се свему овом сваки нормалан човек смеје али остаје отворено питање колико у Србији још има таквих.

Године 1652. извесни надбискуп Армага научно је утврдио да је свет створен 22. септембра 4004. године пре Христа, тачно у шест сати ујутро. Требало је пуних двеста година да се ово откриће демантује. Године 1859. универзитетски професор, заменик ректора у Кембриџу Лајтфут, закључује да је то чиста измишљотина, јер је свет створен - читав дан касније и не у шест, него у девет сати ујутро. Е, није смешно. Био је потребан само један Милошевићев реферат па да барем пола Србије поверује да историја ове државе није почела пре више од хиљаду година, него 1987. на Осмој седници ЦК СКС.

Живот у парадоксима и истинитим афоризмима су трагикомични постулати Милошевићеве епохе, некада дирљиви до цинизма као кад је, на пример, бодрио Републику Српску Крајину да опстане а истовремено се договарао са Фрањом Туђманом да је нестане; или кад је наговарао Радована Караџића да ни по коју цену не прихвати међународну мировну иницијативу а затим ударио блокаду на Дрину због одбацивања такве иницијативе. И тако редом, све док није на “дневни ред” дошла Америка. Почетком 90. године, без обзира што Ворена Цимермана није могао очима да види, Слободан Милошевић из свог банкарског искуства Америку је сматрао “предводником демократије” и традиционалним пријатељем Србије. Шта више, дата је и официјелна подршка НАТО пакту у војној интервенцији против Ирака а тадашњи војвода Војислав Шешељ за корак је ишао даље, нудећи пред америчком амбасадом своје “четнике” као добровољце у рату против “муслиманских фанатика”. (Ових дана читам у новинама да је тај исти Шешељ примио високу државну делегацију Ирака и заједно са својим гостима “најоштрије” осудио амерички империјализам.) Како се разбуктавао рат у Босни, тако је Америка из дана у дан промовисана као центар антисрпске завере. У време Дејтона а после Дејтона, Слободан Милошевић опет окреће ђурак и дугим хвалоспевима Клинтону проглашава Сједињене Америчке Државе “водећом снагом” у гашењу балканског пожара и сваки пут срдачно прима свог старог знанца Ричарда Холбрука. Са заоштравањем дрогађаја на Косову, Милошевић изнова заоштрава односе са Америком, исказујући опет своју болесну потребу у изналажењу непријатеља. Тако највећа сила на свету, Србија и Србији дефинитивно постаје непријатељ бр. 1 јер се у међувремену појавила и као гарант да ће хашка оптужница бити уручена адресанту.

И миц по миц, ушли смо, ето, са Слободаном Милошевићем у 21. век. То што нам је продавао “оно” за “оно” а ми то све весело куповали, биће предмет спрдње и умирања од смеха једне будуће здраве генерације, нарочито када буду слушали приче о патриотима и издајницима. И нико неће узети у обзир да су им очеви, заправо, били болесни људи под сталном терапијом и лекарском контролом Слободана Милошевића.

Богољуб ПЕЧИЋ

И миц по миц, ушли смо, ето, са Слободаном Милошевићем у 21. век. То што нам је продавао “оно” за “оно” а ми то све весело куповали, биће предмет спрдње и умирања од смеха једне будуће здраве генерације, нарочито када буду слушали приче о патриотима и издајницима. И нико неће узети у обзир да су им очеви, заправо, били болесни људи под сталном терапијом и лекарском контролом Слободана Милошевића.

Насловна страна: Горан Томашевић (Ројтерс)

Миленко ВУЧЕТИЋ

Година за велике послове

Пред нама су велики и тешки послови за које је, да би били ваљано обављени, потребна деценија.

Ми, међутим, морамо да их обавимо десет пута брже, дакле у години у коју смо управо ушли, како нам не би било десет пута горе и теже.

Две трећине човечанства је у директној зависности од технологија и роба широке потрошње из западне хемисфере, а информативни систем је, захваљујући сателитским медијима и Интернету, под контролом најмоћнијих западних држава.

Индустрија забаве, свакако један од најефективнијих "поробљивача свести" на дуге стазе, носи западни предзнак.

Сви већи кредити, без којих средње развијене и неразвијене земље немају никаквих изгледа да нормално економски функционишу, одобравају се у западним финансијским институцијама.

Глобализација по мерама западног дела света има, дакле, и у материјалној а делимично и у духовној равни, чврсте и дуго грађене темеље.

То се, нарочито у позицији у каквој се ми налазимо, не може дуго ни занемаривати, ни игнорисати.

Људи који се баве политиком морали би добро да размисле како ће оно што изговарају из потреба тренутка и оно што раде из истих потреба бити вредновано кроз пет или десет година и какве ће последице имати по њих и њихов политички и морални статус.

Филозофија "Дај нам данас!", филозофија "Сад сам неко и нешто и то је најважније!", по правилу је, када "данас" неумитно постане "јуче", најскупље плаћена филозофија.

Резултати избора за руску Думу показали су, после сличних изборних резултата у Словачкој, Бугарској, Румунији, Украјини, Мађарској и Пољској, да леви и десни радикализми губе упоришта у бившим социјалистичким земљама.

Мада су комунисти, појединачно, добили највише гласова, победници на парламентарним изборима у Русији су, практично, странке и коалиције реформског курса.

Свесни да је време радикалних опција на измаку, и руски комунисти су, чак, у предизборној кампањи значајно стишали националну и патриотску реторику у корист модерних схватања државне политике и наступали су, најчешће, као тек нешто мало "тврђе" европске социјалдемократе.

Они су, додуше, на нивоу симболике, играли и на карту "изворног комунизма", али углавном због преосталих носталгичара са Лењином и Стаљином у срцу, а не из стварних програмских побуда.

Те носталгичаре ће, уосталом, што Геннадј Зјуганов добро зна, биологија неумитно избрисати са бирачких спискова широм света већ у првој деценији долазећег века.

Победничке странке и коалиције на изборима за руску Думу нису, наравно, "монолит" који ће Русији обезбедити лако "исклизивање" из садашње кризе, али су, што се стратешких циљева тиче, охрабрујуће јединствене до граница за успешно функционисање законодавне, судске и извршне власти на аутентичним и универзалним демократским принципима.

У овим странкама и коалицијама нема ригидних антизападњака и непомирљивих противника капитализма, а има доста оних који су отворено за западне принципе у свим важнијим сегментима живота.

У односу на досадашње прилике, то је за Русе, како су и рекли неки тамошњи званичници, револуција с далекосежним последицама.

И мајсторски осмишљена и у најповољнијем "тајмингу" реализована оставка Бориса Јељцина део је тог "револуционарног процеса", јер је више него јасно да су, уз добре припреме и вешта маневрисања, створени неопходни услови да се Владимир Путин, један од давно пројектованих вођа реформиста у завршници руског раскида с комунизмом, усели у Кремљ на дужи рок и са сигурном залеђином у Думи, у којој ће, убудуће, леви и десни радикализам бити на маргинама.

Ми, у свему овоме, морамо, дабоме, да тражимо копче за остваривање сопствених интереса, али и неке од могућих путева за одашње промене.

И у години у коју смо закорачили Косово и Метохија биће поприште многих неугодности и генератор разних тензија.

Тамошњи проблеми нису "од јуче" и сасвим је природно што се не могу "скинути с дневног реда" за само неколико месеци.

Лоше или злонамерно читана "дијагноза" Матије Бећковића да је Косово "најскупља српска реч" потпуно је потврђена.

Пуна свест да је за успешно решавање косметске кризе потребно време, није, зато, ни дефетизам, ни мирење са "одложеним поразом", ни амнестирање међународне заједнице за низ до сада почињених грешака, већ је једино разумно и одговорно суочавање с истином.

С косметских простора ће, све у свему, и даље стизати лоше вести.

Песимисти мисле да постојећа опозиција у Србији има две могућности - да изгуби на изборима или да доживи трагичан пораз на улици; оптимисти верују да због ескалације сукоба на релацији Београд-Подгорица и непредвидљивог тока догађаја на Косову и Метохији неће бити ни избора, ни озбиљнијих уличних протеста; реалисти, уважавајући и песимисте и оптимисте, убрзано формирају животни став "Нисам одавле!" или га и буковално реализују.

Најављени, па одложени, али и даље могућ одлазак Зорана Ђинђића са чела Демократске странке биће, наредних месеци, ако се то заиста desi, један од важнијих догађаја на српској политичкој сцени.

Тај одлазак ће, наима, готово преко ноћи, вратити демократима изгубљене позиције и учинити их значајним чиниоцем у опозиционим редовима.

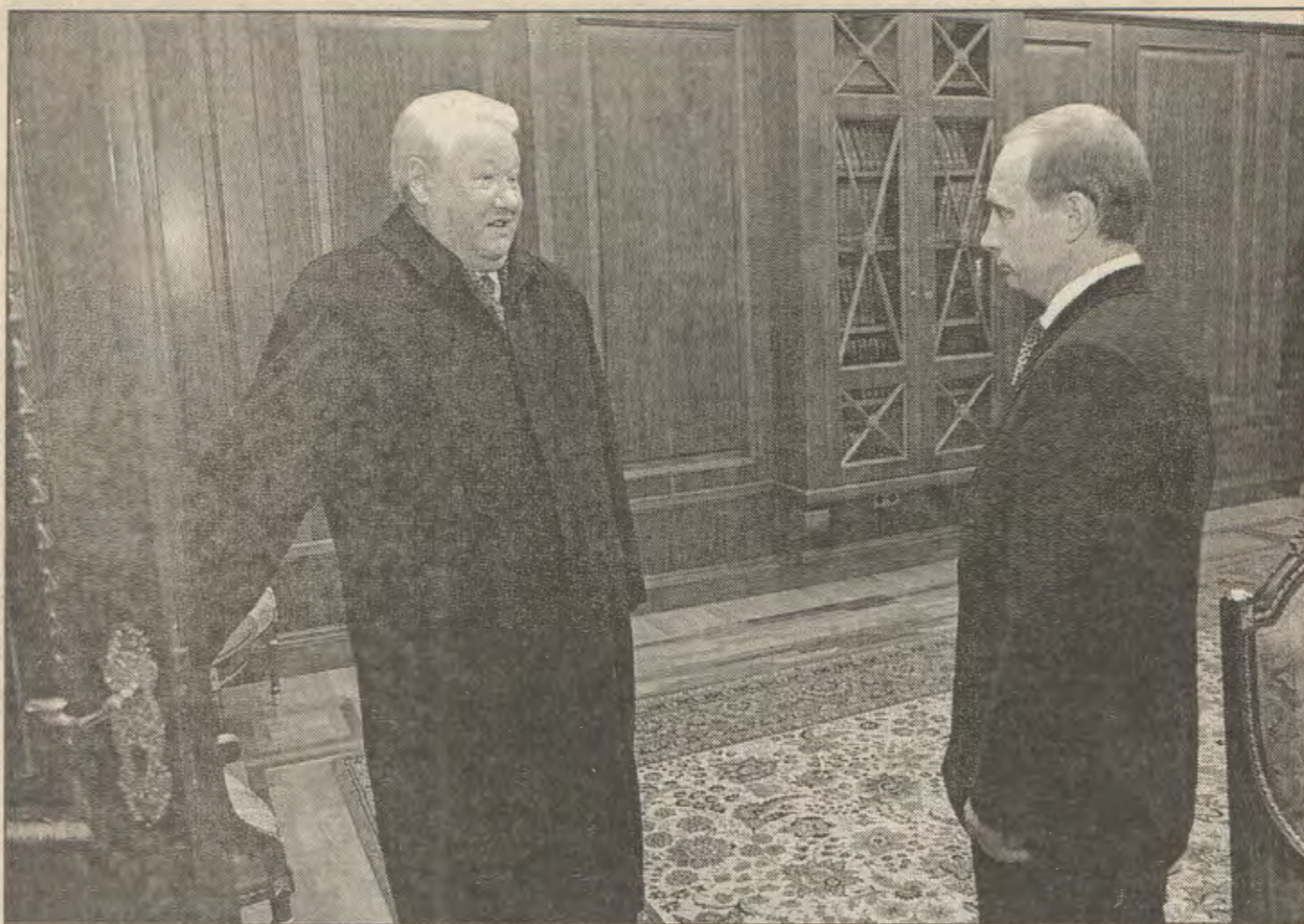
Многи, чак, верују да би Демократска странка без Зорана Ђинђића на председничком положају и још неколико његових "Чедо, жени ме!" најближих сарадника постала прави магнет за разочаране социјалисте и да би, тако, одиграла крупну улогу у видљивим променама релативно цементiranог расположења у бирачком телу.

Неке процене да су приче о повлачењу Зорана Ђинђића само трик и да ће он, и ако се повуче, задржати пуну контролу над демократима, а пре свега над новчаним и другим средствима странке, па и над новчаним и другим средствима која буду стизала у Србију из иностранства као помоћ опозицији, бацају на цео овај случај ново светло.

Могуће је, наима, да је актуелни председник Демократске странке добро (и први пут тачно) проценио сопствени положај и да је свестан чињенице да је, с правом или не, озбиљно морално дискредитован, те да сада, као добар прагматик, "пере биографију" опробаним "детерџентима" и вуче потезе на дужи рок.

Овде људи, наима, ирационално воле бивше политичаре и олако им праштају све што су радили пре него што су постали "бивши", о чему одавно постоје небројени примери.

Ако "игра на ту карту", а уз задржавање моћи "иза завесе", Зоран Ђинђић се, практично, спрема за другу "туру" промена у Србији; за период када ће садашња опозиција бити власт и када ће, као и све прве посткомунистичке власти, обавити "историјски посао" и неизбежно сићи са сцене.

У следећих пет година, ма ко да води земљу, суочаваће се са готово непремостивим тешкоћама (односи у федерацији, статус Косова и Метохије, економске и социјалне невоље) и неће, из објективних разлога, а пре свега због наслеђеног стања, постићи неке спектакуларне резултате.

Позитивни помаци, који ће свакако уследити, обезбедиће, међутим, онима који дођу на власт у другој "тури" промена, знатно повољније стартне позиције и изгледнији укупни амбијент за успешно бављење политиком.

Узме ли се у обзир да ће Зоран Ђинђић кроз пет година бити млађи него што је Слободан Милошевић сада, "чекање" је, у његовом случају, нарочито чекање у статусу "бившег", изузетно обећавајућа и исплатива опција.

Имајући све ово у виду, а уз познате оцене политичких аналитичара да је актуелни лидер демократа у суштини исти као и они који су тренутно на власти, за Србију би, ипак, како веле циници, било боље да Зоран Ђинђић остане на челу Демократске странке што дуже.

Изјаве Милана Панића да НАТО трупе треба да уђу у Црну Гору и да запоседну границу са Србијом, а да у Београд треба да дођу амерички командоси и да ухалсе Слободана Милошевића, још један су неодговоран и опасан излет калифорнијског фармацеута у српске политичке сфере.

Такве изјаве озбиљно компромитују опозициони начин мишљења, јер су петоразредна "каубојштина" за барске програме, и само цементају садашње стање у земљи.

У"усменој прози", нарочито оној с београдских пијаца, може се наћи више озбиљне политичке аналитике и ваљаног "идентификовања стварности" него у многим професио-

налним политиколошким истраживањима и студијама.

Индикативан је, у том смислу, монолог сељака са Зеленог венца, опор попут јабука које продаје.

"Једна је наша опозиција. Ништа не знају. Као да су пали с Марса. Хоће да Србији и Србима буде боље! И то им је, као, програм! Па, у Србији, од памтивека пролазе једино они који су против Србије и Срба, а они који су за Србију и Србе само страдају. Погледај поштено ствари од Милоша Обреновића до Тита, Леке Ранковића и ових данашњих, и све ће ти бити речено. Књаз тукао своје а са Турцима се лизао, Тито и Лека похалсили више Србијанаца него Шваба у две окупације, а српски народ их обожавао."

Ова "усмена проза" сељака са Зеленог венца има одговарајуће реплике у свим друштвеним слојевима.

Страшно и застрашује "Не чини ми добро да те не бих мрзео!" као да је, с времена на време, нарочито на историјским раскршћима, наша једина национална платформа.

Често употребљавана и злоупотребљавана пословица да "риба смрди од главе" обично је алиби за одлагање и оних промена у друштву које могу да се изведу и с постојећом "главом", а без неких већих ризика, трзавица и ограничења.

То, рецимо, важи за стање у нашем спорту, које је, у много чему, неодрживо до граница катастрофе.

У фудбалу ствари убрзано иду низбрдо, до саме провалије, а ФСЈ и даље функционише на старим принципима и не показује никакве намере да нешто дубље промени у свом раду и да овдашње "пикање лопте" коначно приближи духу и нормама времена у коме живимо.

На прволигашким утакмицама окупи се, углавном, и када се састају тимови с врха табеле, неколико стотина гледалаца; неконтролисана продаја играча, чак и шеснаестогодишњака, поприма застрашујуће размере и својерсно је убијање фудбала са дугорочним болним последицама; иако су садашњи стубови репрезентације на крају каријере, нема никакве видљиве и обећавајуће стратегије за стварање костура будуће савезне селекције; најугледнији и најспособнији тренери су или у иностранству или у опозицији садашњем руковођству фудбалске организације.

Најпластичнији опис прилика свакако је изјава фудбалског великана и истинског борца за реформе у фудбалском спорту Велибора Васовића да спољнополитичке после у ФСЈ води један конобар!

И скандал у Шпанији, где су високом фудбалском функционеру цариници одузели преко сто хиљада долара, јер није знао или није поштовао процедуру изношења легалног новца ФСЈ, прича је за аларм првог реда.

За поправљање оваквог неодрживог стања, дакле за стварање једног и кадровски и у сваком другом погледу новог ФСЈ, нису, да боме, потребни "избори на свим нивоима" и није потребна "радикална промена постојећег политичког, привредног и друштвеног система", али...

Заклањајући се иза онога да "риба смрди од главе" ми, просто, пуштамо да пропада и оно што заиста није за пропадање.

Овде се догађају чуда каква се не догађају нигде и никоме на свету, а већина се и даље држи правила "сваког чуда за три дана доста" и "иде даље", као да нам се догађају најнормалније ствари.

Колико воде носе Сава и Дунав

Милан БОЖИЋ

К од нас Срба све касни. Па и Нова година јер се са великом упорношћу држимо старог, погрешног, јулијанског календара. За сада је разлика тринаест, баксузних, дана али се и даље повећава. У следећем, двадесет дру-

гом столећу ће бити четрнаест дана, ако се до тада не одучимо од употребе погрешног календара. Како ствари за сада стоје, нећемо!

Срећни и успешни народи света су се ових дана бавили баш тим, календарским проблемима.

МОЖЕ ИМ СЕ И ТО

Јер, у ноћи са 31. децембра на 1. јануар бројач на броју година је одједном променио све четири цифре. Што се мене тиче то је исто као када вам бројач пређених километара на аутомобилу са 99.999 пређе на 100.000. Није ми јасно зашто би то био радостан догађај? Напротив! То пре може значити да ће вам ускоро бити потребан нов аутомобил. Ипак, пошто је догађај редак - за разлику од аутомобила годинама се то догађа једном у хиљаду - у богатим и доконим нацијама је изазвао велико узбуђење.

На жалост већине, пошто је Христ рођен прве а не нулте године наше ере, векови и миленијуми трају од прве до стоте односно хиљади те године те је 2000, на жалост њених обожаваца, тек последња година двадесетог века и друго миленијума а не прва година следећег, двадесет првог века и трећег миленијума. Зато су многи били разочарани па је у Америци чак измишљен и израз "миленијумска" година, који не значи ништа а теши љубитеље 2000. године јер им оставља прилику да верују да је то прва година новог миленијума а за оне који "знају" то значи да је последња година која најављује следећи миленијум. Европски парламент је у својој бахатости отишао корак даље па је чак и изгласао - и то драматичном двотрећинском већином - резолуцију којом 2000. годину проглашава за прву годину новог века и миленијума! На примедбе малецне мањине посланика који су гласали против да чак и тако моћна и пребогата институција као што је Европска унија не може да прекраја календар како јој се ћефне и да век скраћује на 99 а миленијум на 999 година, представници гла-

Како, ма шта шта ми у свом
острашћеном национализму
мисли, између Срба и
Хрвата нема баш многа
антрополошких разлика,
можемо да се надамо да ће и
наш народ стрпљиво
сачекати изборе и на њима
коначно променити ток
историје.

Зато, не "срећна нам Нова
јодина", већ "учинимо све да
нам следећа јодина буде
срећна."

сачке машине која је имала већину изјавили су: "Тако нам се хоће и може, јер се тако допада нашим бирачима!"

Тиме су се, дакле, бавили богати и успешни - ми Срби овде волимо да додамо и придев "срећни" колико да нагласимо да не верујемо да се у животу ишта постиже сопственим радом - народи на измаку прошле године. Размењивали су век и миленијум и успут се забављали.

СПЛАСЛЕ РАТНЕ АМБИЦИЈЕ

Ми смо, међутим, оставили за собом једну од најгорих година у српској историји. С обзиром на то како је изгледала наша новија историја, у последњих два века од како имамо самосталну државу, ни једној години у нашој историји није лако да понесе титулу "једне од најгорих". Можете дакле, и сами помислити, каква је била претходна. Уосталом, шта има да мислите, осветили сте је на својој кожи.

Обично нас, када некоме лоше иде, каже: "Снашло нас је све најгоре, само нам још фале рат и поплава!"

Е, па лане нам није фалило ни једно ни друго.

Тако гледано, следећа година, 2000. која је пред нама, тешко да може да постигне да буде гора од претходне. Наравно, ако јој ми сами не помогнемо. А то, наравно, није нереално. Јер, чак и да је НАТО изгубио ентузијазам да нас опет бомбардује, није тешко да му га по-

вратимо. Довољно је да приредимо какав циркус у Црној Гори, да се тамо појаве какве САО или каква балван револуција, и ето нама опет бомбардера над главом.

Међутим, ако оставимо по страни најгори сценарио, а чини се да су због последица ратова за југословенско наслеђе амбиције актуелног режима да и даље ратује озбиљно спласле, ваља се озбиљно запитати какве су политичке перспективе нације у следећој години?

Бојим се, не онако добре какве су изгледале у јуну и јулу протекле године.

Ово на око делује парадоксално али није. Јер, тада, одмах после агресије НАТО, нацији је, очигледно било свега доста. И изгубљене српске етничке територије, и пропали политичког система неспособног да се трансформише и ауторитарног лидера који је изгубио скоро све битке које је водио и, коначно, бомбардовања и уништавања инфраструктуре саме Србије које је, ма колико неправедно и сумануто од стране непријатеља деловало, ипак показивало да смо на неки суштински начин неприлагођени.

И, заиста, све анкете су то показивале. Популарност Милошевића и свих странака владајуће коалиције узетих заједно спали су испод петине бирачког тела.

КОМПРОМИТОВАЊЕ ОПОЗИЦИЈЕ

Међутим, онда је дошао "спас с неба". Уследила је серија суманутих потеза Савеза за промене. Народу који је очигледно жудео за променом власти и миром и бољим животом, понуђено је да после једног рата ступи у још један и на улицама у крви уклони режим. Јасно је да се за то никакав ентузијазам није могао развити те су очајна посећеност демонстрација и њихов потпуни колапс били сасвим очекивани.

Успех је, међутим, био тако страшно да је не само стабилизовао режим и почео да му постепено враћа изгубљене гласове јер су они који су се током лета поколебали и почели да размисљају да неком другом дају глас одустали од те намере у страху да је опозиција окупљена око Савеза за промене још крволочнија од власти, већ је компромитовао опозицију у целини. Без обзира што је СПО остао ван те компромитације у организационом смислу њему је кампањом Савеза за промене остао затворен једини и најважнији политички простор по коме може да се шири а то су поколебале присталице режима. Да ли је Савез за промене то чинио намерно у жељи да одложи изборе и потроши углед и утицај које је СПО стекао током рата, а истовремено баца у заборав своју издају и одлазак у емиграцију током рата

својих главних лидера, друго је питање. Можда је то тако а можда само стицај околности, али ефекти су били такви какви су били.

Режим се у међувремену консолидовао и почео са својом контрапропагандом. Свака тараба а о мосту и да не говоримо, која је оправљена проглашавана је великим успехом обнове. За то време опозиција, која упркос сталним обећавањима и тапшањима по рамену није са Запада донела више него неколико десетина цистерни са мазутом, није могла да одоли наласти а да не путује на сваки позив било ког политичара са Запада. Пошто сва та путовања нису донела никакве резултате режим је и ту прешао у пропагандну противофанзиву и својим поколебаним бирачима опозицију почео да приказује као издајничку. Иако операција вероватно није нимало утицала на опозиционе бираче оставила је јаке ефекте на оне који су били на путу "да преломе".

Са оваквим билансом претходне године јасно је да од неких раних избора на пролеће, рецимо, нема ништа. Једино би се, можда, сам режим, ако процени да се довољно консолидовао и да има прилику да порази опозицију, одлучио на тако нешто али знајући његову склоност као оклевању и одлагању решења то је мало вероватно.

ХРВАТИ ДОЧЕКАЛИ

Прву половину или нешто мање од следеће године опозиција мора да посвети сопственом консолидовању. Околност да је Савез за промену доживео тако катастрофалан пораз се сада може и корисно употребити у смислу њиховог "привођења здравој памети". Очигледно је да сада СПО поново преузима вођство целе опозиције али ће и нама требати времена да санирамо штету коју нам је нанео Савез за промене пропалим покушајем уличне револуције.

То значи да прво треба потрошити извесно време на формулисање заједничке платформе па потом са њом "кренути у народ" али и дисциплиновано и координисано како не би једни ударили у клин а други у плочу.

Посао несумњиво тежак, много тежи него да је обављан прошлог лета.

Но, шта је ту је.

Кључни проблем је да се истраје у том послу. Ако се већ на спољње факторе, који санкцијама али и неким новим притисцима на Србију поново могу да начине услугу режиму и помогну му у хомогенизацији нације "против непријатеља", не може битно утицати, може се бар радити, споро и стрпљиво, унутар опозиције, на њеном консолидовању и уозбиљавању. Но, то значи да промене нису баш на дохват руке и да ће још времена и воде протећи Савом и Дунавом.

Да ови песимистички тонови не звуче исувише туробно помажу нам управо протекли парламентарни избори у Хрватској. Убедљива победа опозиције - у тренутку док ово пишемо резултати тек пристижу али изгледа да је опозиција обезбедила чак двотрећинску већину - показује да је у Хрватској народ био довољно стрпљив и спреман и да сачека изборе и да опрости опозицији нејединство и разноврсне неспособности.

Како, ма шта шта ми у свом острашћеном национализму мислили, између Срба и Хрвата нема баш много антрополошких разлика, можемо да се надамо да ће и наш народ стрпљиво сачекати изборе и на њима коначно променити ток историје.

Зато, не "Срећна нам Нова година", већ "Учинимо све да нам следећа година буде срећна."

РЕКЛИ СУ...

О ОДБРАНИ ЗЕМЉЕ И НАРОДА

"Подршка Владе Србије српском народу ван њене граница никада није била спорна, што је много пута и доказано". (**Бранислав Ивковић**, републички министар за науку)

"Ја не верујем да је ико спреман да ратује против нас када смо јединствени". (**Горан Матић**, министар у Савезној влади, месец дана пред напад НАТО)

"Када сам видео да сви иду у Рамбује, онда сам одлучио да дођем и ја". (**Милан Милутиновић**, председник Србије)

"Посебно упозоравамо владу Македоније да ако нас иједна страна војска нападне са њене територије, од македонске државе ништа неће остати". (**Војислав Шешељ**, потпредседник републичке владе на митингу у Земуну, у марту)

"Уколико СФОР буде интервенисао, Срби ће се латати пушке". (**Војислав Шешељ** о ситуацији у Брчком, које је пресудом међународне заједнице потом постало тзв. дистрикт)

"Нећемо дозволити да неко други гази ове планине и овај снег". (**Зоран Анђелковић Баки**, председник Привременог извршног већа Косова и Метохије на отварању "Ски феста" на Брезовици, у марту)

"Треба се разрачунати и са свим осталим домаћим издајничкима који у последње време заговарају тезе да се ми не можемо супротставити целом свету". (**Небојша Павковић**, генерал, десетак дана уочи напада НАТО на Југославију)

"У овом рату учествовао је читав народ, од беба у породилишту и тешких болесника на интензивној нези до војника у рововима, ПВО и граничара на границама. Нико неће заборавити хероизам бранилаца мостова, грађане браниоце фабрика, тргова својих градова, своје државе, свога народа. Народ је херој. Можда тако гласи најкраћи закључак овог рата". (**Слободан Милошевић**)

"Да ли треба капитулирати после оволико одолевања агресору? Ми смо за то да наставимо одбрану свим средствима". (**Војислав Шешељ** на питању новинара да ли треба прихватити мировни план који су Черномирдин и Ахтисари донели у Београд 2. јуна)

"ЈУЛ сматра позитивном тековинном двомесечног отпора чињеницу да Косово и Метохија остаје у саставу Југославије и да, у циљу обезбеђења мира и даљег развоја на Космету, долази мисија УН. Радујемо се престанку бомбардовања са целим нашим народом". (закључак са седнице Дирекције ЈУЛ о истом мировном плану)

"Наш отпор агресiji био је изузетан по својој маштовитости". (**Ратко Крсмановић**, генерални секретар ЈУЛ-а)

"Агресор је пристао на Резолуцију Савета безбедности 1244 видећи да не може да сломи отпор СРЈ". (**Мирко Марјановић**, републички премијер)

"За време НАТО агресије група новинара из кинеске државне телевизије направила је са мном полчасовни разговор. После емитавања разговора сваки дан су на државној телевизији, сваких пола сата, пуштали по пет минута ин-

тервјуа. Десило се нешто за Риплија: чак 140 милиона Кинеза пријавили су се као ратни добровољци и хтели су да одмах дођу у Југославију. Како су рекли, желели су да помогну Валтеру и његовој земљи". (**Велимир Бата Живојиновић**, глумац и посланик СРС-а)

"Наша жеља је да сваки грађанин упозна свог полицајца". (генерал-потпуковник **Обрад Стевановић**, помоћник министра унутрашњих послова Србије)

"Има један број новинара који неодољиво чезну да добију пендрек". (**Војислав Шешељ** о новинарима повређеним у шетњи СЗП)

"Народ нас често поје и критикује - и треба, јер нас осећа као своје". (**Војислав Шешељ**)

О АТЕНТАТИМА

"И у овом веку, као и у претходним столећима, песници су убијани, насилним путем уклањани са овога света... У овом веку тајв је био усуд Федерика Гарсије Лорке, Ивана Горана Ковачића, Зорана Тодоровића... Зоран Тодоровић је убијен, то не смемо заборавити". (**Љубиша Ристић**, председник ЈУЛ-а)

"Да СРС и ЈУЛ желе да убијају своје противнике, Шешељ одавно не би био жив". (**Томислав Николић**, потпредседник савезне владе)

"Ако неко мисли да је на њега организован атентат, онда треба да се замисли да ли то није урађено због тога да би он такву причу испричао". (**Ивица Дачић**, портпарол СРС)

О ПРИВРЕДИ

"Привреда је себи неоправдано дозволила велики распуст због новогодишњег и божићног празновања". (**Михајло Милојевић**, председник привредне коморе СРЈ)

"Економска пета колона је најбоље ситуирана у онима који у својој економији најбоље сарађују са режимом Мила Ђукановића у рушењу СРЈ и Србије". (саопштење ГО ЈУЛ)

"Проценте о висину курса су различите, зависи од оптимизма". (**Душан Влатковић**, гувернер Народне банке)

"Позивамо вас на економски патриотизам у борби против свих негативних појава којима се подрива економска а тиме и укупна стабилност наше земље". (**Мирко Марјановић** у разговору са привредницима Војводине)

"Треба обновити материјалне и духовне потенцијале земље, али патриотизам може бити само подлога профитабилности, јер патриотизам и пословност треба да иду руку под руку". (**Момир Булатовић**, савезни премијер)

"Овде сам стигао из Аустрије, да видим хоће ли нам вратити паре које сам дао као Зајам за препород Србије". (учесник сабора "Дијаспора 99")

"Избраздаше нам небо. Уништише комуникацију, привреду... Разорише нам земљу. Проклети НАТО злотвори и људски изроди! Али, испод земље, у рударским јамама и окнима, не уништише људско и рудно богатство. Не уништише неуморне рударе, хероје рада отаџбине. Не уништише, јер су неуништиви и очи када склопе". (**Томислав Бановић**, председник Већа Савеза Самосталних синдиката Србије)

"Рударе прати један нарочити патриотизам, да тако много раде, да не живе никад лако и да увек буду уз своју земљу, а нарочито када је земљи тешко". (**Мира Марковић** на оснивачкој седници актива рудара ЈУЛ)

"Дизел гориво ни у једном тренутку није утицало на жетвене радове. Чак је испорука горива ишла испред жетве". (**Јован Бабовић**, републички министар за пољопривреду)

"Ако, на пример, имамо вишак радника на рендген-апаратима, ми ћемо те раднике послати у Срвљу, где недостају радници за брање вишања". (**Михајло Милојевић**, председник Привредне коморе Србије)

"Поносни смо што у наредни миленијум улазимо са "Бамбилендом". (из честитке Омладинског савета Колашина Марку Милошевићу, власнику новоотвореног забавног "Бамбипарка" у Пожаревцу)

"Привреду приватизујемо по нашем моделу,

кљоћећи се грешака других. Стога данас не могу да нас уверсте у списак неуспелих земаља". (**Драган Томић**, потпредседник републичке владе)

"Морали смо нешто новца да доштапамо, јер ко би финансирао све ове радове. Инфлација вам ту дође као једна врста пореза". (**Војислав Шешељ**)

"Млека нема вероватно зато што се сири у домаћинствима". (**Јован Бабовић**, републички министар за пољопривреду)

"Мексико може бити мост за повезивање СР Југославије са развијеним земљама Европе, док Југославија може бити мост за продор мексичке привреде у Европу". (**Љубиша Ристић**, председник ЈУЛ)

"Ако је то држави корисно спреман сам да понекад слажем". (**Михаљ Кертес**, директор Савезне управе царина)

О ЦРКВИ И ВЕРНИЦИМА

"Ми се Патријарха уопште не бојимо". (**Горан Матић**, савезни секретар за информисање)

"Ову власт је изабрао народ, а поставља се питање ко је изабрао чланове Синода Српске православне цркве који су се придружили екстремним партијама на политичкој сцени". (**Ивица Дачић**, портпарол СРС)

"Екстремни кругови у Синоду Српске православне цркве наносе штету сопственом народу и не поштују пету заповест која каже: молите се за оне који су на власти". (**Ивица Дачић**)

"На проблем срушених џамија ја уопште не гледам. Окренем главу. Зашто бих ја уопште имао поглед на тај проблем? То је интерни проблем муслиманских верника", Никола Поплашен, смењени председник РС

О ПРАВДИ И ПРАВОСУЂУ

"Побољшање у ефикасности судова очекујемо кроз годину дана будући да смо судове кадровски ојачали". (**Драгољуб Јанковић**, републички министар правде)

"На Косову и даље постоји правосуђе, али су седшта судова и тужилаштава, због тешкоћа у покрајини, измештена унутар Србије". (**Драгољуб Јанковић**, министар правде Србије)

"Срби нису одбили да учествују у раду Апелационог суда, једино што у овом тренутку још ниједног нисмо нашли". (**Бернар Кушнер**, шеф Унмика)

"Ја сам уверен да ће нам ратна штета бити надокнађена. Питање је само када и да ли под фирмом накнаде штете". (**Драгољуб Јанковић**, републички министар правде)

"Уверен сам да ће Војска Југославије интервенисати ако дође до насилног одвајања Црне Горе од Србије. Војска мора да брани државу и поредак, па макар то била и најгора држава на свету". (**Радван Радиновић**, генерал у пензији)

"Нисам добила ниједну књижевну награду од многих које су се додељивали жирији левице, чак ни некаку диплому да сам у току бомбардовања била писац патриота мада је председник жирија који је доделио та признања био члан Главног одбора ЈУЛ". (**Љиљана Хабјановић-Буровић**, писац)

О АГРЕСОРИМА

"Албански тероризам данас буја пуном снагом и он је најизраженији у оним местима где делују енглески и амерички верификатори". (**Милован Божић**, потпредседник републичке Владе)

"СРС је једина политичка партија која се свих ових година труди да решава конкретне животне проблеме нашег народа које ми нисмо створили... Да Америка два дана нема струју, потписали би чланство и у Варшавском пакту". (**Ивица Дачић**)

"Да је Америка била бомбардована два сата,

приступила би Варшавском пакту". (Ивица Дачић)
"Запад штампа лажне динаре, али све оне који су против СРЈ Бог ће казнити". (Горан Матић, савезни секретар за информисање)

"Употребом најразорнијег оружја и крвопролићем које је изазвано агресијом на Југославију, вођство САД је промашило миленијум, јер су то средства која историјски припадају освајачкој епохи Римског царства". (Слободан Милошевић)

"Клинтон следеће године иде у пензију, а наша борба за слободу и независност се не ставља". (Ивица Дачић)

"Слободан Милошевић је бољи политичар од Била Клинтона". (Андреја Ера Ојданић, певач)

"Срби у Митровици су последња брана

новом светском поретку". (Татјана Ленард, председник комитета за међународну сарадњу Дирекције ЈУЛ)

"Учесници у штрајку су сарадници НАТО агресора". (Јово Тодоровић, министар просвете о професорима који због тешког материјалног стања нису радили на почетку школске године)

"Не заборавите: ко је за Плато, тај је за НАТО". (Саопштење Савеза студената Биолошког факултета, поводом почетка студентског протеста на Платоу испред Филозофског факултета)

О ИЗОЛАЦИЈИ И СЛОБОДИ

"Ово је оптужница против нашег народа и чitavaг слободољубног човечанства". (Ивица Дачић поводом подизања оптужнице Хашког трибунала против Слободана Милошевића и још четворице функционера из врха државне власти)

"Криво ми је што ме нема на њиховој листи. Они у Хагу стављају на листу оне који се плаше. Ја већ годинама тражим да одем у Хаг, али ми не допуштају". (Војислав Шешел, у интервјуу "Националу")

"Суд у Хагу је исто што је четрдесетих година овог века био Гестапо или бар настоји да то буде, а и његови затвори су софистицирани облик замене за крематоријуме и концентрационе логоре у којима су почетком четрдесетих година овог века завршавали сувишни народи, расе и класе". (Мирјана Марковић)

"Изолација земље је и наша предност, пошто су се западне земље лишиле могућности да се мешају у наше ствари". (академик Михајло Марковић)

"Ми у Србији и Југославији смо слободнији од других". (Горан Матић, функционер ЈУЛ и савезни секретар за информације)

"Поносан сам што ми је забрањен излазак из земље". (савезни премијер Момир Булатовић)

"Привремено припајање Војводине Мађарској помогло би Србима у тој покрајини да брже уђу у Европску унију". (Милан Панић, један од лидера Савеза за промене)

О КОСОВУ ДАНАС

"Није тачно да је овде остало тако мало Срба да није могуће извршити злочине над њима". (Клаус Рајнхарт, командант Кфора)

"Ми смо били и остајемо отворени за све, за Србе и Црногорце са Косова. Тужни смо што је део Срба отишао". (Хашим Тачи)

"Још увек нема доказа да је неки Албанац убио Србина". (Хашим Таћи)

"До данас ниједна експертска група није успела да потврди да је макар један Шиптар погинуо". (Драган Томић, председник Скупштине Србије)

"Злочини против хомосексуалаца слични су злочинима против косовских Албанаца у Југославији и превирањима на Истоку и у Северној Ирској". (Вилијам Џеферсон Клинтон, председник САД)

"Имам инстинктивни осећај да Кфор добро ради свој посао". (Ричард Холбрук, амбасадор САД у Уједињеним нацијама, приликом посете Косову)

О СТРАТЕГИЈИ И ТАКТИЦИ

"Клинтоне, предај се, ће изгинемо сви". (ратни графит у Нишу и Лесковцу)

"Да сам на Милошевићевом месту ухапсио бих самог себе". (Ненад Чанак, председник ЛСДВ)

"Да сам на њиховом месту, ја бих се одмах убио". (Александар Вучић, републички министар за информације о опозиционим политичарима који су у Берлину разговарали са представницима САД и ЕУ)

"Уколико власт одбије да укине ратно стање, ми ћемо престати да га поштујемо и тражићемо изборе и у ратном стању". (Владан Батић, координатор Савеза за промену, након што је Скупштина изгласала сагласност са мировним планом међународне заједнице)

"Увешћемо тоталну демократију". (Драгослав Аврамовић на митингу СЗП у Нишу)

"Природно је да се странке, које процене да немају шансе на изборима, удруже да би побољшале своју позицију". (Милорад Јовановић, портпарол ДСС о удруживању ДЦ, НД и ДА у савез)

"Ако дигнемо устанак (у Црној Гори) интервенисаће НАТО, и онда у најбољем случају можемо добити само северни део Црне Горе". (академик Михајло Марковић)

"Нећемо коментарисати елементарно незнање исказано тврдњом да би изласком Црне Горе престала да постоји СР Југославија". (Владан Кутлешић, саветник председника СРЈ)

О ПО(Р)УКАМА ЛИЧНЕ ПРИРОДЕ

"Ја сам у оној ситуацији да се фактички не зна где сам". (Момир Булатовић, савезни премијер у одговору на питање (ондашњег) Радија Б 92 да ли се у Београду осећа као гост)

"Дирнут сам дубоком унутрашњом суптилношћу грађана овог краја и гостопримством које су ми увек пружали када сам долазио у Сурдулицу, па и сада као почасном грађанину овог места". (Мирко Марјановић)

"Никад нисам себе сматрао наркоманом. Истина, узимао сам кокаин, али никада нисам узимао хероин. Јер, хероин је дрога која уништава организам". (Аца Лукас, певач)

"Нико неће спознати велико ако не почне са малим". (Милован Бојић, потпредседник републичке владе)

"Није спорно да млади треба да се баве политиком. Али, ако те странке то желе, нека их организују као свој подмладак, а не заобилазно, кроз разне друштвене и невладине организације, јер то представља чисту злоупотребу младих људи". (Зоран Анђелковић Баки, републички министар за спорт и омладину)

"Ружно би било да останемо забележени као генерација која је углавном рушила, неспособна да било шта створи". (Љубиша Ристић, председник ЈУЛ-а)

О МЕДИЈИМА

"Стране ТВ-станице неодмерено и некритички лажу". (Милорад Комраков, главни уредник РТС)

"Или је НАТО или је Иван Марковић". (Војислав

Шешел на питање ко омета емисију "Радијалски таласи" на ТВ Палма)

"У последње време су анкете о истраживањима јавног мњења постала најбоља забава за неке домаће медије. Реч је о произвољним и често измишљеним анкетама у којима се наводе грађани на одређено мишљење неадекватно стварности". (Горан Матић)

"Бинђић је једна несрећа, једна кукавица најобичнија. Због овога Бинђић не може да ме тужи. Ви ово објавите, па ће тужити вас. Тако ти је то по новом Закону о информисању". (Добривоје Будимировић Бица, посланик СПС, у интервјуу "Гласу јавности")

О БРИЗИ ЗА НАРОДНО ЗДРАВЉЕ

"Увозом загађене хране преко неколико ланаца, влада Црне Горе води специјални биолошки рат против свог народа". (Миодраг Ковач, савезни министар здравља)

"Да пирален није баук као што се приказује, говори и податак да човек може да попије чашу ове течности, а да се не отрује. У недостатку ручних пулпи радници су и устима отварали вентиле у којима је стајао пирален". (Бранислав Блажић, републички министар за заштиту животне средине, поводом присуства канцерогене материје пиралена на територији Београда)

"Ми не можемо због дана грејања заборавити то што нас је неко месецима убијао". (Ивица Дачић о нафти коју је ЕУ послала Нишу и Пироту)

"Обавештавам посланике да у паузи заседања могу да се вакцинишу против грипа. Молим вас да то искористите да би радили и у време када буде епидемија грипа". (Драган Томић, председник Скупштине Србије)

"Апелујем као човек и стручњак са тридесетогодишњим искуством да се под хитно прекине употреба сумњиве светске хране, јер се у Црној Гори коцкају са здрављем својих потомака. Платиће високу цену богаћена појединаца повезаних са актуелном црногорском влашћу. Као стручњак и хуманиста имам праве ноћне море због свега што знам". (др Јован Вуковић, начелник Ветеринарске инспекције Србије)

"Храна коју увози Црна Гора изазива рак и дебилност". (Политика експрес)

"Нема никаких разлога да нам не буде боље". (Драган Томић у новогодишњој поруци посланицима)

О ОБНОВИ И ИЗГРАДЊИ

"Бомбардујте, па да крчимо". (београдски графит)

"Мира Марковић и Милован Бојић су мецене градителја у рату и песника у миру". (Александра Јоксиминовић, секретар Комитета универзитетске левице)

"Увек можемо да изградимо више него што они могу да поруше". (Горица Гајевић, генерални секретар СПС)

Ко ће да седне и чачка дугмиће

Светлана ЂОКИЋ

Како сте сазнали да сте искључени из СПС-а? Да сам избачен из СПС обавештен сам од стране својих пријатеља, а њима су то рекли људи који су присуствовали седници Извршног одбора ОО СПС у Трстенику. Само су ми рекли да је донета одлука да будем искључен. Питао сам због чега. "Због непоштовања партијске хијерархије", рекоше ми. Шта то значи - непоштовање партијске хијерархије?! Партија није војска да постоји подређени и надређени. На крају, дивудус сте шокирани ви, а како ли сам тек ја! У ствари, да вам кажем: ја и нисам био шокиран, јер сам малтене очекивао нешто слично. То је већ једном морало да се разреши...

Какви су проблеми постојали између Вас и Ваше партије последњих година?

Видите, у једном интервјуу Ивица Дачић је рекао: "Рака Радовић већ три године није добијао никакве партијске функције". Није тачно - много дуже од три године нисам добијао функције. Заправо, то траје од доласка Горице Гајевић на место председника Посланичког клуба, кад сам ја једини био против тога, не сумњајући при том ни у њене интелектуалне квалитете, ни њено образовање, ни партијско опредељење. Али, мислио сам и тада да је било људи који су старији и који су заслужнији, који би тај посао много боље обављали. Био сам против тога и од тада је кренуо неспоразум. Горица Гајевић је после постала генерални секретар странке. За Други конгрес СПС-а ја сам предложен из Трстеника за члана Главног одбора. Али, моја кандидатура се од Трстеника до Београда - изгубила. У Београду питам, кажу: "Није стигло", питам у Трстенику, кажу: "Послато..." Онда сам видео да ту нешто шкрипи. Знао сам отприлике шта, али сам ипак рачунао да то неће тако трагично бити схваћено, да ће се то временом изабети. Много лепо сам, у своје време, сарађивао са људима из моје базе. Међутим, од тада се све почело другачије дешавати и већ се осећало да има неких знакова "одозго" да ја практично треба да будем елиминисан.

ПОСЛАНИК ЈЕ ИНСТИТУЦИЈА

Коме сте се све замерили?

Видите, нисам се ја ништа замерио ни Горици Гајевић, ја сам само био против њеног постављања за председника Посланичког клуба. Јер, то је њој била 14. или 15. функција. Видим колико нас има, нико никакву функцију не добија, а она већ 15. функцију обавља:

Радован Рака Радовић ни две недеље после изbacивања из СПС још увек није сигуран зашто му се то догодило - да ли због тога што мисли да Горица Гајевић не може да обавља успешно свих 15 функција, што се успротивио анализи њеног говора, или због тога што се усудио да каже да није у парламенту нема ниједног сељака, или што је предложио да на наредном конгресу СПС Милошевић ионовом буде изабран за председника Партије?

председник једног, па другог одбора, па председник Окружног одбора у Краљеву, члан многих управних одбора... Лично мислим да све то не може један човек да обавља. Ја сам сада председник месне заједнице у Трстенику. Ако бих тај посао хтео да радим онако људски, од срца, онако како треба - никакав

други посао не могу да прихватим да радим. Свако ко је положио организацију рада, поготово са деветком, мора да зна да један мозак не може да контролише више од три мозга. То се у војсци зна тачно: једна чета има три вода, један вод - три одељења итд. Један мозак да контролише сто мозгова, то ни електронски не може, а камоли овај наш, обични мозак.

Стављају вам на душу чак и то што је СПС изгубио на изборима у Трстенику 1996. године...

Локални избори 1996. године прошли су веома лоше по нашу странку, поготово у граду Трстенику. Ја сам добио противкандидата из моје партије. Кандидован у мом селу, добио сам кандидата из моје партије да ме елиминише и да постане председник општине, кад мене елиминише. На несрећу, био сам и посланик. Па како партија сме да дозволи да пошаље на изборе човека који ће да елиминише посланика. Јер, посланик је институција. Ипак, људи не знају много тога, неписмени су, али

ипак знају да је посланик институција. Није Рака Радовић институција, него функција посланика. Онај ко је посланик, он је нешто више него име и презиме. Сматрам да је чак неко из партије требало да ме алармира и да ми каже: "Рако, немој да идеш на изборе, можеш да изгубиш. Ти, као посланик, не смеш да изгубиш!" Али, ја сам победио тог човека на из-

борима. Они су катастрофално изгубили са 14:0 у Трстенику.

КАД СЕ ЉАЦИ ПОБЕДЕ ДОКТОРЕ

Зашто?

Е, то је мало дужа прича: ако смо на савезном нивоу ишли заједно, ЈУЛ и СПС у коалицији, зашто нисмо ишли заједно и на локалном нивоу? То питање сам поставио на састанку Окружног одбора и нико ми није одговорио, јер нико није ни знао да ми одговори, нити је могао да ми одговори. Једноставно, то није било решено на том нивоу. После смо изгубили на локалним изборима, изгубили смо телевизију коју сам ја направио. Опрему коју сам донео са триста страна, која је вредела двадесет хектара земље поред Мораве, морао сам да вратим. Људи из Коалиције "Заједно", да не кажем да су ми били већи пријатељи него ови моји, рекоше ми: "Рако, узимај опрему и враћај, после нећеш моћи. Мораш да се раздужиш"... Повериоци траже опрему, њих не интересује да ли је Рака изгубио изборе. Даље, дешавају се избори 97. године. Ја сам кандидован из Трстеника. И неписменом човеку је јасно, а камоли неком писменијем, а као не може да схвати. У Крушевцу сам ја из Окружног одбора отишао као кандидат у Извршни одбор партије. Међутим, враћа се моја кандидатура поништена, узима се човек, председник партије у Трстенику, који је локалне изборе изгубио. Да ли неко паметан може да постави човека који је у свом солитеру изгубио, у својој улици изгубио изборе, а да не постави на листу човека који није побеђен ни на једним јединим изборима? Такву одлуку паметан човек не може да донесе. То је било самоубиство партије у Трстенику, тотални дебакл. Зна се: Трстеник је прва општина у Србији која је имала опозиционог председника, доктора Милана Маричића, а ја сам био председник Већа месних заједница у тој Скупштини, у време када је Маричић био председник општине. Иначе, био ми је кошаркашки тренер, добри смо пријатељи. Знајући ситуацију каква је била, ја сам ушао у изборе испред Социјалистичке партије с једне стране Мораве, а с друге стране доктор Бркић. Ти избори су ишли како су ишли, десила се чудна ствар да су два сељака победила двојицу лекара - ја сам победио доктора Николу Јовановића, који је сада посланик, и доктора Бркића, мог колегу социјалисту, победио је Љуба Додић, који је после био посланик. То је неко морао да има у виду. У Трстенику је као социјалиста онда могао да победи чврсто само Никола Тесла и Михаило Пупин, да су се дигли из гроба, под условом да су са територије општине Трстеник, и нико други. То је партијски врх морао да зна. То је било први, други и трећи пут. Нико то није хтео да цени и да уважава. И после тога, нико није сео да анализира. На општинском одбору СПС рекао сам да ја као Рака Радовић уопште нисам лично заинтересован за изборе - био сам три пута на изборима, рекао сам да бих волео да одем непобеђен, али ако је моје име и презиме потребно, можете га употребити за следеће изборе. И - кандидовали су ме. Али, из Београда је враћена моја кандидатура без било каквог образложења. После избора, када смо изгубили и општинску власт, када смо практично изгубили и републичку власт, нико ме није фалила длака с главе. То је после била моја агонија, у којој сам указивао на разне промашаје и у партији и у другим сферама живота, када сам преко партијских органа покушавао, оно што се не прича јавно, да ука-

жем на неке промашаје и пропусте, односе ЈУЛ-а и СПС-а, на начин на који треба да сарађују, како да се мимоилазе, како да једни другима буду конструктивна опозиција. Мислим да сам 90 посто времена губио објашњавајући, губећи снагу. Ја сам сад у најбољим годинама. За седам година се научи атомска физика, а ја који сам положио математику 3, сигурно сам могао бар десет политичких штовева да научим и да то применим у својој средини. Ви уосталом знате да сам ја човек који је у Београду пробио тоталну блокаду, да су ми сва брата била отворена. То су моји Трстеничани требали не да употребе, већ једноставно да злоупотребе, да досаде Београђанима...

ГОРИЦИНИ АВИОНЧИЋИ

Спорна изјава која вас је коштала изабацивања из партије је и она да данас у републичком и савезном парламенту нема ниједног сељака...

Имао сам интервју са Захаријем Трнавчевићем за АНЕМ. Оно што сам рекао на телевизији, прво сам рекао у Партији. Поставио сам питање због чега нема ниједног сељака у Скупштини. Не можеш да кажеш да човека уважаваш, ако га нигде нема: не зовеш га на славу, не зовеш га на свадбу, не зовеш га на сахрану, ни о чему га не обавештаваш, а ти га, као, уважаваш. Уважаваш га тиме што си га поставио на одређено место. Да ли је могуће, како је смео да се деси тај привид, да ниједна владајућа партија од ове три, нема ниједног сељака за посланика, онаквог којег су за Титово време звали "индивидуални пољопривредни произвођач", а ја додајем и "кооперант земљорадничке задруге". Где су им сада аргументи против мене, да кажу да је неко уважио сељаке?! Зар не може да се нађе један паметан човек сељак, који је припадник СПС, који је просоцијалистички опредељен, да буде посланик, да буде уважен? Па и ако не зна с оним дугмићима да барата, да му се каже: "Седи ту, немој да чачкаш дугмиће, да не ишчупаш нешто! Ако не знаш где је доле онај ресторан, ми ће да те водимо!" Има да служи ту и да кажу: "Ево, жив ми овај сељак, ми волимо пољопривреду!" Тога није било. Шта ту може да се замери? Ништа не сме да се замери! Што кажу моји сељаци: "Магарац се не зове на свадбу да седи у чело софре, него да га јашу деца по улици". Кажу да је та изјава око сељака била разлог за моје изабацивање, али није то стварни разлог. Ако је то разлог, онда је то страшно. То је био само повод.

У суботу, неколико дана пре мог искључења (четвртак је био дан искључења из СПС), имали смо састанак општинског одбора. Тада смо анализирали говор Горице Гајевић са Главног одбора. Једна наша другарица докторка је читала, читала, а људи су почели да праве авиончиће, нису знали о чему се ради, мислили су да је то неко уводно излагање нашег Извршног одбора. Питао сам жену која је читала тај говор: "Девојчице, шта ти то читаш?" Рече: "Читам излагање." Завршило се

то, било неких спречних мишљења о том излагању. Питао сам: "Ко је, бре, усвојио то излагање што си читала?" Она рече: "Рако, то је говор другарице Горице Гајевић, који је држала на Главном одбору СПС". Рекох: "Другарице, можемо да анализирамо закључке Главног и Извршног одбора, а никакве говоре појединаца, па били они и генерални секретари..." Међутим, још нешто је индикативно: ја сам на тој седници, на почетку, предложио тачку дневног реда да чланови партије из Трстеника предлажу Конгресу СПС-а, који ће се одржати 17. фебруара, и даље Милошевића за председника СПС. То је усвојено са стопостотним бројем гласова. На истој тој седници сам говорио о говору Горице Гајевић.

Шта сад то значи - да ја могу да посумњам да сам избачен због тога што сам предложио Милошевића да поново буде председник партије?! Не знам шта је у питању. И до тад сам критиковао неке говоре и Горицине, и Дачићеве, и Шуваковићеве, али оног тренутка кад сам Милошевића предложио за председника поново, нешто се чудно десило. Не знам шта је у питању... То нека он проучи...

ЈА РАДИМ, ОНИ ТРОШЕ

Када сте се последњи пут срели са Милошевићем?

Приликом нашег последњег сусрета, видео сам да Милошевића стварно не информишу, или га информишу онако како они мисле да треба. Тада, на пријему, 7. јула 1997. године, Милошевић ме је питао: "Рако, шта је то било у Трстенику?"

Од тада га нисте видели?

Не, виђао сам га на телевизији.

О чему сте разговарали када сте се последњи пут видели са Милошевићем?

Питао ме је: "Шта је то било у Трстенику?" Рекох: "Председниче, ја сам добио одборничко место". Била је веома лепа атмосфера, разговарали смо доста срдечно. Да смо сели да разговарамо, сигурно бих му рекао: "Пуно питање, пуна одговорност, нема питања, нема одговорности." У том тренутку у Трстенику нисам био ни председник партије, ни потпредседник, ни секретар. Био сам члан Извршног одбора по функцији, као председник Одборничког клуба. Према томе, кад је било "Убити свако свог, убити и субашу", ја сам свога средио. А други што нису, не знам. Зашто ме Милошевић није питао: "Зашто је, Рако, било 14:0 у Трстенику?" Да ли још негде било 14:0? То је било само у Трстенику. Јер, тада је то било својеречно изјашњавање радника "Прве петолетке" против директора, који је у исто време био и председник партије.

Тада су ЈУЛ и СПС имали 19 одборника. Да смо добили пола у Трстенику, било би још 7, то би било 26 укупно, а нама је требала половина, што је 25, и имали би власт. Али, то је било пре три године. Права партија, ако за три године не рашчисти изгубљене изборе, шта је онда то? Ко је крив у Нишу, у Краљеву, у Чачку, у Крагујевцу? Да ли је Рака свуда стигло?!

Каква је била реакција Милошевића на Ваше искључење из партије?

Људи, кад им се тако нешто деси, умеју да кажу: "Знаш, не зна овај или онај..." Да би ми била чиста савест, обавестио сам Председника одмах наредног дана да су ме искључили из партије. Вероватно је он то већ знао. Није ми се јавио. Немам велику замерку на њега ако је знао, али бих имао катастрофалну замерку - да није знао да сам искључен. То значи да је дозволио да са његовим људима, који су с њим почели СПС да граде, може свако да ради шта хоће. Једно да вам кажем: ја сад причам, а они мудро ћуте, ја лајем, а они, као, баце једну коску... Све би то могло да се деси да смо ми од 194 посланика, које смо имали 1991. године у републичком парламенту, отишли на 200 посланика, па идемо према 210, па се Рака испречи са неким својим идејама, које су опречне. Онда би требало да кажу: "Знаш шта, Рако, довиђења, хвала на сарадњи, за ово што си до сад учинио, а ми идемо даље, немамо ми шта с тобом да расправљамо"... Ја бих то прихватио. Питаће они једног дана за све Раке, који су добили изборе. Ја знам како је изгледало када смо 96. године изгубили изборе, на шта је то личило. Тврдим да је СПС утемељен у народу, има јаке стубове и темеље, много људи, много интелектуалаца. Нико ме никада није питао колико ме је интелектуалаца срело на улици и рекло: "Дај, Рако, организуј да се видимо са Председником!" Колико сељака је хтело да дође да га види, да он један дан дође у Градски одбор и уважи стотину сељака, да га људи виде... Мени је увек жао што дођу неки који се шлепују на Милошевићево име, а то много штети и партији и Милошевићу. То што се на неким местима затекну људи, који мисле да чувајући себе, чувају Партију - то не ваља ништа! Човек треба да се истовечи да би партија остала жива, ал да се човек троши за џабе, а да од тога нема ништа, већ да би неко унутар партије стицао нешто - ја то не могу да подржавам.

СЕЉАЧКИ ЛОБИ

Да ли се осећате донекле изманипулисаним?

Не! Све што сам хтео да кажем, ја сам рекао. Задржавам исти гارد, исти правац.

Али, више нисте члан партије?

Па, добро, ја могу да изгубим возачку дозволу, али кад седнем за волан нећу грешити да идем у рикверц, ако треба да идем напред.

Хоћете ли ићи у неку другу партију?

Нећу! Ја сам правио једну партију, једну телевизију, правио сам једну кућу, правио сам једну породицу... Целог живота ја само да правим, а други да користе - не долази у обзир! Ја ћу сада да правим оно што нико никада неће моћи да каже да није моје, већ да је нечије туђе. Набавио сам један струг, глодалицу, правим машину коју сам некада осми-

слио, дотерао сам је до савршенства, радила је то једна фабрика. Ишло је и овако и онако. Сад ћу ја то да радим, трудим се да стигнем до Сајма технике и проналазаштва да то завршим. Од Нове године, реко сам, прекидам са овим политичким стварима, које ме само без везе исцрпљују. Једном сам због рата изашао из концепта, сад други пут због ових политичких ствари и трећи пут, ако не стигнем до Сајма да завршим проналазак, ја ћу да тужим оног ко ме буде омео. Ја сам машина, нешто је у мени прокључало да морам да се бавим оним за шта сам се школовао. Имам много пријатеља овде у Београду. Јављају ми се, подржавају ме. Ја сам учио у гимназији 65 латинских изрека, да би из тог предмета имао петицу и четворку. Према томе, немојте да вас ико завараваш да ми у провинцији не знамо шта се дешава. Све смо ми учили што сте ви овде морали да учите, можда још и више да бисмо се доказали тамо негде у провинцији. Према томе, људе који су нешто завршили и живе по провинцији, немојте никада да схватите да они не знају. Наравно, има и они који кажу: "Шта, бре хоће ови сељаци? Какав је то сељачки лоби? Тај опанак треба истерати из Скупштине!" Ево, сад се десило, ухваћен је један разговор у Трстенику, чули су људи: "Тај Рака и тај сељачки лоби да се елиминираш"... Међутим, 17 одборника у трстеничкој општини из СПС и два јуловца - сви су са села, ниједан није из града. Ако оде тај сељачки лоби, онда нема ниједног одборника. То је катастрофално!

Да ли је у последње три године у Трстенику иста популарност Милошевића, као раније?

Можда је незнатно изгубио на популарности. Ово, о чему разговарамо, јесте партијска ствар, а ствар државне политике је нешто друго. Да се ми у старту разумемо: 5-6 милиона људи у Србији, сви да смо криминалци "апр екселанс", не би могли овај свет да променимо. Опет, да смо сви академици, ништа на овом свету не бисмо могли да учинимо. Никола Тесла је био генијалац свих времена, па пилот НАТО алијансе није знао шта значи кад гађа електрану "Никола Тесла". Он је гађао и племе Михаила Пупуна. Ко је био Пупин? Човек који је пронашао калемове за појачавање сигнала. Нервира ме кад кажу да нас је Милошевић завадио са целим светом. А зашто нас је цар Лазар завадио са Муратом? Јел није требало да оде на Косово и да погине за крст часни и слободу златну? Ми бисмо сада уместо црква имали минаре-

те, а сви бисмо били муслимани. Зар Краљ Петар није требало да изађе са својим сином Александром и да пређе голготу са Николом Пашићем и са војском преко Албаније?

Али, чекајте, Милошевић је крив што смо изгубили Косово?

У сваком случају, ми смо Косово привремено изгубили. Изгубили смо од армаде, за коју знамо колика је. Видите, ми нисмо уопште ратовали, ми смо се бранили. Да су Срби смели да се се дрзну, да се успротиве, све би било другачије. Кад би било логике, морала или етике, да ли би Клинтон са толиком армадом требало да нападне Србију? Видели смо ми да је он јурио Милошевића и гађао његову резиденцију. А, да ли је јурио Милошевића у Сурдулицу, да ли га је јурио на Варваринском мосту? Можемо ли да кажемо да смо могли да избегнемо Турке? Могли смо да кажемо: "А, ви, пошто

идете за Европу, изволите! Пошто не једете свињетину, добићете овчетину..." А кад их они у Европи истамбурају, ми их сачекамо, па их збришемо. Питаће је да ли је Лазар таквом логиком размишљао. Сви који су погинули на Косову, (погинуо је и мој шурак), дали су живот за државу коју је требало бранити. Свако се борио на свом месту, како је умео и знао. Тачно је и да тешко живимо. Али, немачка деца носе пиштоље да се бране од Турака. Не дај Боже да наша деца у школу носе пиштоље. То би била катастрофа!

ОБАВЕЗА ПРЕМА БИЦИ

Очекујете ли позив од председника Милошевића, извињење или барем објашњење?

Не, не очекујем ја ништа! Ја сам такав човек, који никада неће рећи - никада. Али, када су одлучили да ме искључе, морали су да ме искључе да не будем више председник одборничког клуба, да не будем председник месне заједнице у мом крају.

Како коментаришу овај скандал људи из Ваше месне заједнице?

Имали смо састанак ових дана, смејали су се, спрдали се... Сад си, кажу, независан. Нико није потегао да ме смени са осталих места. Али, у Одборничком клубу, тамо где седе људи који морају да слушају, већ су ме заменили - ставили су човека који је био мој заменик. Била је једна лепа досетка Милована Илића Минимакса, мог пријатеља, који је рекао: "У Трстенику је разведен брак између Раке и СПС". Хтео сам да снимим то кад се буде емитовало на радију, али је то избачено из емисије. Тај "брак" је имао "деце", јер је много људи због мене ушло у СПС, а није било никаквих стечених материјалних средстава. "Деца" ће рећи уз кога ће, али нема ништа материјално да се дели. Зovem било коју комисију, једнопартиску или вишепартиску: све што сам стекао од партије, за ових десет година, слободно могу да узму: кућу да ми запале, а децу нека ми не дирају, јер су ми сва деца старија од СПС. Мени је врло интересантно то што је моја жена још увек званично члан СПС, њу нису искључили. Добро, нису ово она времена да питају жену - хоће ли она уз човека или уз партију. Она уме да каже: "Рако, води рачуна шта причаш, немој да ми блатиш партију!" Сада она има већи статус од мене. Партија мени рекла "иш", а њој није. Додуше она је доста заслужна: чувала је кућу седам година док сам ја овде у Београду бра-

Луде краве и волови

нио ставове партије. Видим, председник Милошевић уважава све људе, даје им одликовања, па сам и ја добио одликовање. Вероватно ће ми бити уручено то необично одликовање. Могу да вам кажем да сам скоро прочитао интервју Бице, мог пријатеља, његову јавну подршку, која ме посебно обавезује. Знате, Бица је исто јавна личност са харизмом у Србији, човек који је, као и ја, био у првим редовима и многе ствари које би ја сад на неки начин и прикривао, сада ме то обавезује, јер је он "тамо". Знате да ја и Бица имамо пресуду од "Црне руке", од Апписа из Аустралије, где пише да нас, због гајења култа личности и јавне подршке Слободану Милошевићу, осуђују на смрт.

БАМБИЛЕНДОМАНИЈА

Запамћено је да сте се залагали за дефинисање односа између ЈУЛ и СПС?

У своје време, када сам на себи својствен начин реаговао према опозицији, моји из СПС су се смејали. Међутим, када сам на седницама посланичког клуба и Извршног одбора моје партије у Трстенику указивао на неке грешке и на аномалије које не треба да се решавају у партији, онда се није реаговало одклањањем тих ствари, чак нико није могао да ми каже да нисам у праву. На пример, хтео сам да се строго дефинише однос ЈУЛ и СПС, да се зна граница. Рекао сам да је РТС много пута приказивала Бамбиленд. По мени, то није никакав специјалан парк, тога има у Европи колико хоћете, али је она била толико упорна с тим парком, а рат је само десетак дана пре тога престао, људи су још били изнервирани и истраумирани свим оним што су доживели за три месеца бомбардовања... То је много пунило уста опозицији, која је због таквих гестова могла све и свашта да прича. Не знам ко је то упорно потенцирао. Ја сам то отворено рекао на партијском састанку, али тврдим да је то другачије пренесено. Па и ако је, мени је чиста савест да сам рекао.

Да ли лично познајете Горицу Гајевић?
Како да је не познајем!

Јесте ли имали лични сукоб с њом?

Нисам никада. Кажем, увек ме лепота превари кад ми највише треба за телевизију и језик ми увек откаже кад можда треба да ућутим, ја онда не ућутим. Али, ја мислим да такав треба да буде прави партијски човек, а не као они - тапше ме по рамену и каже: "Знаш, Рако, ја сам баш то хтео да кажем, али ти ме некако уграби!" Ето, ја сам уграбио, па ме пре истерали, тебе ће да истерају после.

Да ли мислите да председник Милошевић нема пречесто контакт са реалношћу?

Има он контакт са реалношћу. Његова лична несрећа је у томе што он, од првог дана када је дошао, као државник, свакодневно је био у ситуацији да малтене доноси историјске одлуке. То није могуће. Ја не могу свакога дана да дам интервју и да будем паметан. Могу сад два-три пута, па после опет за два-три месеца. Видео сам приликом нашег последњег сусрета да он није добро информисан око избора у Трстенику, а ја нисам био у ситуацији да му објасним шта је и како је било. Остало је на томе да су му рекли: "Рака је изгубио изборе у Трстенику", "Рака мора да иде из партије" и нека остану у партији они који ће сад да добију изборе у Трстенику. Па да видимо како ће да добију!

Лека ВУЈИСИЋ

Крај 1999. године у Црној Гори је обиљежила једна необична афера. Ријеч је о "лудим кравима" које су изненада избиле у први план јавног живота ове Републике. Заједљивци би рекли да је то нормално с обзиром да званична Црна Гора себе безрезервно нуди Европи као "кључ стабилности Балкана", "европски оријентисану оазу мира", "младу демократију" и слично. Паред је, рекли би они, да се у тој оазис демократије осјети нешто и од европских проблема. А један од њих је, свакако, и проблем "лудих крава".

Међутим, само наивни не знају да смо још увијек далеко од Европе и само њих је изненадила гротескност ове афере у витешкој Црној Гори. Савезни министар, др Миодраг Ковач, овдашњи кадар Социјалистичке народне партије и посланик у Скупштини Црне Горе, "узнемирио је јавност", како су то оцијенили представници власти, својим наступом у парламенту када је изразио бојазан да увезена стока из Баварске може бити заражена вирусом тзв. "лудих крава". Ковач је драматичним тоном позвао грађане да не једу место тих животиња а власти да их униште или врате у Њемачку. Ријеч је о расним јуницама које је црногорско министарство пољопривреде увезло с циљем да их подијели пољопривредницима ради побољшања сточног фонда. Неочекивани иступ доктора Ковача за Владу је значио тежак ударац јер се у посљедње вријеме мало чиме хвалила као улагањима у пољопривреду. Још ако се има у виду да званична Црна Гора игнорише сваку савезну институцију па и органе који одобравају увоз и врше преглед производа који улазе у земљу, јасно је да је Ковач успио да "узнемири јавност".

Покренута је бесомучна кампања да се докаже да су баварске јунице здраве па је све често дјеловало и смијешно. Тако је министар пољопривреде у једној емисији на ТВ Монтена конзумирао млијеко како би увјерио гледалиште да је са увезеним кравима све у реду. Новине (државне, владине, невладине и провладине) су пуниле ступце доказима да су приче о лудима кравима бесмислене, а радио и ТВ станице су отвориле своја студија за све који имају шта о томе рећи, осим за сумњичаве. Наравно, побиједили су они који су били јачи, јер се у оваквим аферама побједник зна унапријед. Грађанима су се са ТВ екрана данима смијешиле баварске јунице и мирно преживају-

ћи као да су говориле: "Шта вам је, бре, на-ма је супер!"

Све што се догађало у вези са "лудим кравима" слика је једног ненормалног, хистеричног стања у којем се Црна Гора налази. Живот је овдје исполитизован до те мјере да се више с миром не може купити ни обичан прехранбени производ. Јер, као што је режим у Београду инструментализовао све институције и органе државе тако је и његов подгорички парњак ставио под своју контролу све што иоле значи у јавном животу. Стиче се утисак да, на примјер, црногорски Уставни суд постоји само зато да би поништавао одлуке Савезног уставног суда а Влада Црне Горе не ради ништа друго него брани Црну Гору од "антицрногорских" и "непријатељских" тежњи Београда. Опасна антисрпска хистерија шири се попут злоћудног тумора. Организују се јавне трибине и "научни" скупови да се докаже како је Црна Гора 1918. године окупирана и да је дошло вријеме да се ослободи мрског комшије који јој сједи за вратом. Јавно се промовише "црногорски језик" као национални, чак је основана и Дукљанска академија на челу са пиперским поетом Јевремом Брковићем. Троица рашчињених свештеника себе представљају као "Црногорску православну цркву" и све агресивније и бруталније траже да их држава призна. Јавно их подржавају и неки људи из Владе. На другој страни, они којима сва та хистерија не иде у главу, бивају сатанизовани до бесвијести. У таквој ситуацији није изгледало ненормално ни што се у специјалним емисијама посвећеним проблему "лудих крава" мање говорило о томе а више о сјајним достигнућима црногорске демократске власти и о злочестом Милошевићу који ставља клипове у точкове развоја демократског Монтенегра.

У читавој тој халабуци готово непримјетно је прошла једна друга афера. Ријеч је о министру иностраних послова Бранку Перовићу којег су италијанске судске власти оптужиле за везе са мафијом. Перовић је у Скупштини јавно поднио оставку што су власти представиле као високо моралан чин, чак и за ту аферу оптужујући режим у Београду.

А, ту негдје, између лудих крава и шверца цигаретама и осталим чучи Платформа о редифинисању. Овдје, на југу, све је у духу Платформе и у циљу њене афирмације. Постигнуто је челично јединство партије и народа као у она добра, стара времена.

Пљачка им материјала!

Власти у Србији искрене су када кажу да им није остало ништа друго него да до краја напразне на "сојствене снаге". Без амбиција да је могуће поинтересити сваку калу у мору закона и уредби који су у Србији донети током последње године, "Српска реч" је издвојила најдрастичније примере, како изгледа када држава стрија отимачину од сојствених грађана у законске оквиру, и како се грађани држави увек освете - дечијим поверењем.

Милица ЂОРЂЕВИЋ

Крајем 1998. и почетком 1999. године републичка влада је у Србију уносила овећи порески пакет. Маштовитошћу су се одмах истакле неке таксе, као што је она за регистрацију аутомобила, која се разрезивала према кубикажи возила. На први поглед тиме је требало да се поправе социјалне неправде, па да власник "чирокија" од 5000 кубика више плати него власник "фиће" од 900 кубика, али се заправо постигао ефекат да исто плате и власник крупног возила које је купљено у добра, стара времена, и које се данас једва котрља, али и власник нове, бесне машине који ју је зарадио вероватно тако да ни не брине о регистрацији. За ватрено оружје утврђене су засебне суме за поседовање (од 200 до 1000 динара) и за ношење (до 1500 динара). Власницима мобилних телефона наложено је да плате прво сто динара зато што уопште поседују ту справу, а касније још и десет одсто од вредности своје "припејд" картице. Све ове таксе заправо су биле прикривени порези на имовину, пошто су праве таксе одавном већ углављене у услугу коју обвезник жели од државе па је зато и плаћа. Ови посебни порези прошли су у народу глатко, као својевремено таксе на електрична бројила, или посебан порез за железницу, који је уведен још пре девет година и требало је да траје само једну, док није одлучено да ће трајати до краја 2000 године. У пакету су се од занимљивости нашле и посебне накнаде за сирову нафту и деривате, за цигарете, и алкохолна пића. Уочи нове 1999. године прописана је и наизглед скромна стопа пореза на промет роба и услуга, нижа од 9% (за производе неопходне за живот и стандард грађана) и виша, од 20%, мада је препорука, по угледу на Црну Гору, била да је најбоље да се те две стопе приближе што више како би се временом спојиле у једну. У ценама производа уз тај порез је стајао и тзв. Иако орочен, "ратни порез" је према јединственом мишљењу невладиних економиста заправо још један доказ да се у историји јавних финансија никада није десило да држава уведе новчано давање, а да га потом повуче, нарочито зато што нема потребе да се пропис повлачи када се порески обве-

зници навикну да га плаћају. Према томе, гомилањем пореза, стопе (а тиме и цене производа и услуга) порасле су на преко 30%, тј. на преко 18%, што је Србију учинило светским праваком у скоку увис.

ПОРЕЗ НА ИЗМИШЉЕНЕ ПРИХОДЕ

Иако су нови намети уведени како би се, наводно, побољшао социјални програм (само дуг за дечије додатке у то време је износио око милијарду и по динара) невладиним економистима није било тешко да већ у јануару израчунају да су за пад стандарда становништва најзаслужнији управо порези, таксе, доприноси и царине, док је држава највише зарађивала управо из тих извора. За први јануар 1999. предвиђен је свуда у свету напуштени, назадни порез на укупни приход грађана. Њиме су заправо "кажњени" сви они који су до тада легално пословали преко текућих и жиро-рачуна, јер је одлучено да ће на преко 60.000 зарађених динара порез бити 10%, и да ће на сваких следећих зарађених 60.000 које се затекну на јавном рачуну привредника порез расти још за 50%. Основна замерка Влади била је: ко ће бити обухваћен овим пореским обрачуном, будући да огромни сегмент сиве економије, доминантне у Србији, уопште не послује преко банковних рачуна? Уз то, уместо система опорезивања промета роба и услуга у крајњој потрошњи, уведен је систем опорезивања који је комбинација свих постојећих режима из финансијске праксе: мало се опорезује у крајњој потрошњи, па мало у производњи, па у велепродаји, па се опорезује у две фазе производње, али не и у следећој, итд.

Одлуком Републичке владе од почетка године на снази је нови начин обрачуна пореза и доприноса на плате у Србији. Решење је донето опет да би се социјални фондови брже попуњавали. Уместо тога, догодило се да почну да се опорезују фиктивне зараде које је држава одредила на основу квалификација запослених, а не зараде које ти запослени заиста остварују. Тако је могло да се догоди да фирме, које, рецимо, инжењере плаћају 1200 динара, морају да одвајају за порез као да их плаћају 1700 динара, колико износи утврђена основца. Уз то се испостављало да је порез на доходак толико виши што је зарада нижа од утврђене основце. Рецимо, ако неко прима 800 динара, а предвиђена му је зарада од 1700 динара, укупна давања држави (на терет рад-

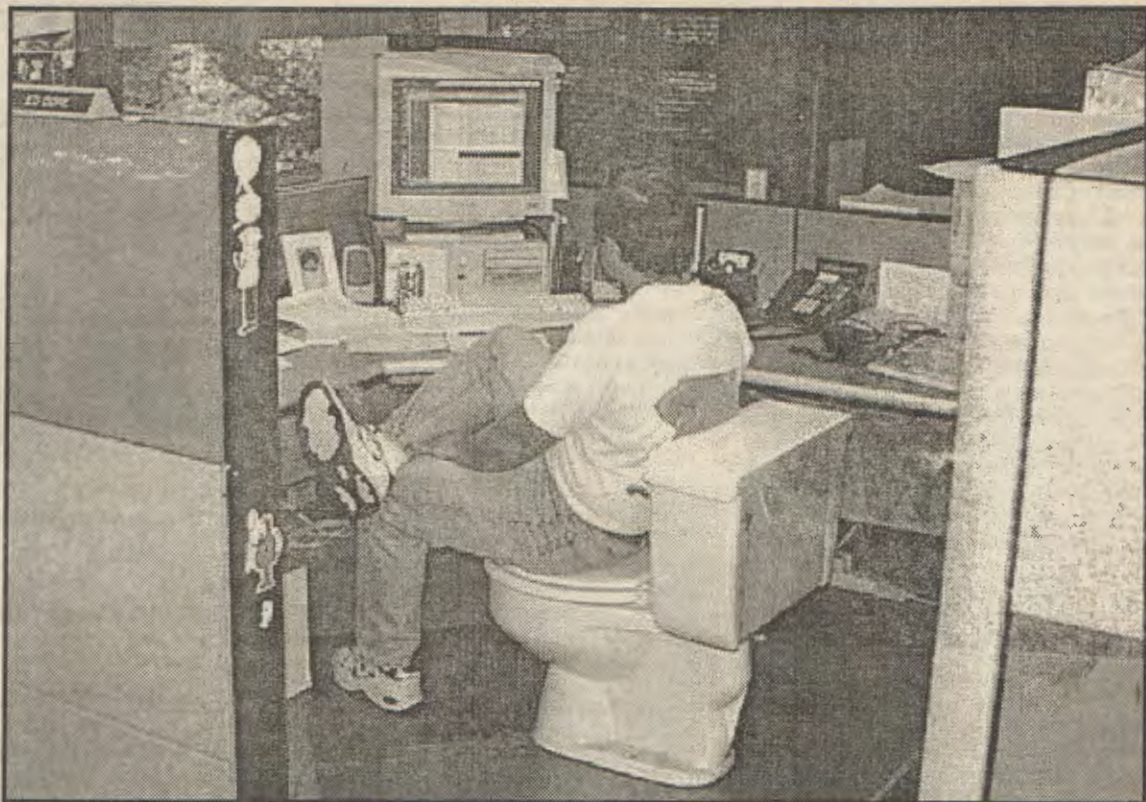
ника и терет послодавца) износе готово двојструко више (око 1500 динара), него ако је за исту исплаћену нето зараду прописана нижа плата (тада су давања 770 динара). При томе су у обзир узети доприноси према новим пореским стопама (за пензијско и инвалидско, здравствено и осигурање од незапослености) које износе нешто преко 26%, а плаћају их према тој стопи и запослени и послодавац. Ту су додати још и порез на доходак од 14%, комунални, и допринос за солидарну стамбену грађу од 5,4%. Штете су учињене пре свега на рачун висококвалификованих радника и послодаваца који не могу да исплаћују предвиђене зараде.

Уколико је овај пропис донет да би се, наводно, надмудрили послодавци који су пријављивали ниске зараде запослених, а на "црно" исплаћивали остатак плате, поставило се питање шта је са државним чиновницима, као што су просветни и здравствени радници, чије су плате сигурно много ниже од прописаних. На први поглед могао је да се примети апсурд, да је држава одлучила да сама себи наметне веће дажбине опорезивањем виших, фиктивних доходака, на шта је стручно објашњење било да ће се овај издатак из буџета надокнадити управо приливом из оних предузећа која су до сада тајила стварне плате запослених. Другим речима, да ће државне чиновнике и читаву масу корисника државног буџета финансирати малобројна предузећа која нешто раде и зарађују. А у стварности, према новом пореском систему, испоставило се да просветни радник који реално прима исто колико и чистачица због фамозне фиктивне основце плаћа већи порез него чистачица. Најчудније у свему било је то да је најбројнији, Самостални синдикат ћутао, уместо да ради свој посао и покуша да издејствује да те веће плате које је држава прописала да би их опорезивала прво постану гарантована стварност, па да се тек онда опорезују. Непосредна последица ових прописа је пораст броја незапослених, бујање шверца и избегавање плаћања пореза, нарочито у приватном сектору. Пошто су новим пореским системом трошкови предузећа повећани индиректна последица је раст инфлације а тиме и снажан притисак привреде на повећање цена.

РАТНО СТАЊЕ, ДОБРО СТАЊЕ

Српска економија је за време рата била координирана уредбама савезне и републичке владе. Једна од ретких уредби која је имала ја-

сан ратни предзнак стигла је из савезне владе, о финансирању ванредних трошкова. Овом уредбом је уведен посебан порез на промет роба и услуга и део увозне робе, чије се стопе крећу од 0,6 до 4%. Влада Србије је, са своје стране загарантовала редовну и уредну исплату пензија и плата, а одржана је и стабилност цена као и уредно снабдевање. Ово друго је важило само до

због летка бомбардовања, док је након првих бомбашких налета према подацима државног синдиката 156.000 радника и физички остало без радног места, мада је ионако била реч о фабрикама које су пре уништавања имале висок проценат запослених на принудним одморима и платама испод националног просека од 1270 динара. Неке, до јуче богате банке и делови Нафтне индустрије Србије су, не чекајући нову републичку уредбу, донеле одлуку о смањењу плата својим запосленима, с тим да се однос између највеће и најмање зараде сведу на ниво који људе "неће иритирати". Из кабинета Мирка Марјановића су потекле разноврсне уредбе које су измишљале најфантастичније таксе и плаћања. Запамћена је уредба према којој је под претњом казне притвора грађани Србије морали да замене лична документа и у случају формалних неправилности, као што је рок важења документа који је истекао за дан-два, што ипак није необичан захтев у условима рата. Међутим, новост је то што су и деца са навршених 14 година такође морала да поседују личне карте, а приликом замене свих докумената нису се користила чуда модерне технологије, и преписивање података, него брда нових уверења и пријава, која не само што су без потребе изазивала гужве у општинама и станицама МУП, него су и лепо коштала. Тако је вађење личне карте стајало 50 динара, промена адресе десет динара, уверење о држављанству тридесет динара, и тако даље.

Ипак, најдуже се задржала уредба којом се запосленима и пензионерима узимала дневнице за новоосновани Фонд солидарности из кога ће се исплаћивати помоћ људима без посла. Ову одлуку независни економисти оценили су добром утолико што би тај новац требало да буде из тзв. реалних извора, а не тазе доштампаван, али и да би за око пола милиона људи који су уништавањем фабрика директно или индиректно угрожени та дневница солидарности била социјална помоћ а не плата, и то према систему "води слепац богаља". Пензионерима је, због рата, изостала и повишица од 5%. Према извештајима невладиних економиста динамика исплате запосленима чије фабрике нису престале да раде успорена је, а плате су пале на најнижу загарантовану зараду од око 230 динара при црном курсу немачке марке од 10 динара. Појачана је истрага и кажњавање "ратних профитера", и то у условима у којима

је снабдевање дефицитарном робом какав је бензин ограничавано месечним бонувима који су се куповали, с тим да бензина на пумпама по предратним ценама није било довољно за све власнике бонова, а улична продаја је забрањена.

НЕМА ВИШЕ ФОЛИРАЊА

Још од легендарне изјаве Борке Вучић у време када се тек очекивала мисија ОЕБС-а на Косову, да "сељак има паре, сви их имају колико хоћете, али су грађани изгубили поверење", постало је јасно на шта мисле владини експерти када кажу да се треба ослањати на "реалне изворе" и "сопствене снаге". Након бомбардовања више се ни из пристojности није крило да ће се у будуће новац извлачити из већ исцрпљених сламарица грађана, као што се није крило ни да више нема замајавања некаким стицањем поверења. И поред протеста опозиционих представника, многе уредбе републичке владе остале су на снази и недељама после рата. Републичка влада је увела и нову таксу од 0,15 одсто на све пословне трансакције. Планирано је да ова такса допуни буџет са осамдесет до сто милиона динара месечно, што јесте мала кап у мору расхода, али се нуди на тањиру. У то време, месец-два после рата, огласио се још један пријатељ председника СРЈ, Миодраг Зечевић, аутор Зајма за прелорд Србије, који је устврдио да грађани код куће држе сакривених бар четири до пет милијарди немачких марака, и да се још толико налази на страним рачунима у иностранству.

Нису познати извори којима се послужило банкар Зечевић, али је познато да у Србији према подацима од краја прошле године живи милион и по пензионера, око 850.000 незапослених (податак из јануара прошле године), и 700.000 људи на принудним одморима, односно запослених са платама од пар стотина динара који се не исплаћују редовно. После рата овој армији социјалних случајева придружило се још око 80.000 људи који су дословно

остали без радног места, а уз њих иде и још неколико стотина хиљада запослених у предузећима које су кооперанти порушенима фабрикама. Двема последњим категоријама Влада је препоручила или одлазак (повратак) на њиве, или обећала исплату загарантованог личног дохотка од по 230 динара у наредна три месеца. Тиме им је Влада обезбедила и више од минималног стандарда. Јер, ако се узме у обзир вештачки одржавана цена хлеба, уређено је да оних 80.000 никако не могу да остану гладни, пошто за гарантовани минимум могу да пазаре чак седамдесет шест и по векни.

ПРОПИШТАЛИ ВЕНТИЛИ

Резервисти нису још раздужили униформе када су затражили да им се исплате обећане дневнице, у износу од две до дванаест хиљада динара по човеку. Према подацима које је имала само војна команда а саопштио их је Небојша Павковић, резервистима држава дугује око милијарду динара, или, преведено у улични курс од лета, око сто милиона немачких марака. Уместо плата, ратни хероји кићени су одликовањима, па ни њих као ни плате нису добили сви, али су се сви сложили да се метал не једе. Истовремено са војничким, кулминирало је и незадовољство војвођанских сељака, који су нешто боље организовани од шумадијских. Изгледа да хроничном пољопривредном проблему није могла да помогне ни нова акција којју је у име државе током рата спровела "Београдска банка" тражећи добровољни динар за жетву. Уочи жетве Независни синдикат земљорадника Србије запретио је блокадом путева и преосталих мостова уколико им се не призна и не исплати реална цена пшенице. Представници Банатског форума отишли су и даље од тога када су саветовали сељаке који још нису одлучили шта ће са летином да жито сакрију, "јер ће окупатор ускоро кренути да га отима". Уз савет је ишло и саопштење за јавност, да "они који сами себе називају патриотима, са пуним геџепима готовог новца од сељака откупљују пшеницу по хиљаду марака ва-

гон, а онда ће је продавати суседним земљама за три до четири хиљаде марака". Из Војводине су такође у јулу стигле вести да је пољњево тек 40 одсто пшенице зато што су сељаци добили свега трећину потребне нафте, као и да су приноси од три и по до пет тона по хектару испод очекивања. Пољопривредници у Србији заправо су, по ко зна који пут учествовали у очувању социјалног мира, помажући очигледно против своје воље да се цена хлеба и после неколико крупних скокова немачке марке на црном тржишту задржи на три динара.

Савезна влада је прошле године донела решење проблема за девизне штедише у виду закона који је требало да ступи на снагу 1. јула 1999. Законом је предвиђено да штедише уместо готовине у чврстој валути добију хрпцу папира названих обвезницама, које ће доспевати у наредних десет година. Штедишама је дозвољено да папире користе и раније, и то за строго одређене услуге и плаћања, као што су куповина акција предузећа приликом приватизације о којој се у то време доста говорило у штампи, и која заправо још није ни почела, затим, трошкови лечења у земљи и иностранству, набавка лекова и ортопедских помагала, пренос посмртних остатака, трошкови сахране... Удружење оштећених штедиша је десетак дана пре почетка бомбардовања Југославије поднело предлог Савезном уставном суду да испита уставност новог закона, јер се према Уставу СРЈ "Законом може ограничити располагање делом средстава правних и физичких лица за време ратног стања, непосредне ратне опасности или ванредног стања, док такво стање траје". У предлогу је стајало да "девизне штедише не прихватају да се њихова приватна имовина у виду девизне штедне претвара у присилно орочени депозит, јавни дуг државе СРЈ и у немачким маркама". Истовремено, иако је савезним законом одлучено да се за плаћање бањског лечења, лекова и сахрана старом девизном штедњом издвоји 180 милиона динара, у свим банкама штедишама је речено да су им нови прописи непознати. Изузетак је била једино "Беобанка" која је захтеве грађана уредно примала, с тим да су се на састанку Управног одбора Народне банке Југославије чуле изјаве да су банке само администратор савезних одлука, а да се за све остало грађани морају обратити - савезној влади. Наравно, старе девизне штедише су поново склоњене у страну, овога пута због рата.

ДУЖНИЦИ ПРЕМА ПОТРЕБИ

У неколико дана згуснуле су се и демонстрације полицијске моћи, које су кренуле од батинања демонстраната на улицама Београда, до најаве да ће полиција улазити у станове и проверавати пријаве боравка. Полиција је приватним градским превозницима одузела шездесет аутобуса са црногорским таблицама и то без икаквог упозорења да ће активирати републичку уредбу о пререгистрацији на србијанске таблице, која је у то време постојала већ око годину дана. Већина приватника је и увезла аутобусе из Црне Горе пошто увоз, односно набавка аутобуса у Србији није била дозвољена. Поред тога што су за изненадну пререгистрацију приватници морали да издвоје, како је саопштено у Одбору приватних превозника, око 6.000 немачких марака, никоме није било јасно ни зашто су претходно дана неки превозници такође били жртве рације која је трајала само четири дана, када су заплена возила враћена, ни зашто се полиција испрва оглушавала о усмени договор који су постигли градски секретаријат, удружења превозника и МУП да ће во-

зила бити враћена, нити зашто је рација нагло стала, после првих шездесет одузетих возила. И, коначно, ако се владајући врх у Србији куне да Југославија постоји неизмењена од Жабљачког устава, зашто се уопште доносе прописи који дискриминишу права у једној републици, и који би требало да буду заједнички за територију савезне државе?

Својевремено је акције "Телекома" купило страни партнер чиме је међународна заједница пружио подршку режиму Слободана Милошевића. Међутим, сада је са истог места отворено речено да тако крупних послова, а камоли кредитна неће бити. Нови порези у Србији тешко да су могући у време када се осетно смањује број оних који уредно плаћају пореске обавезе, унутрашњи дугови се ионако све више гомилују јер се не плаћају. Познато је такође да је грађане тешко натерати да редовно плаћају рачуне "Инфостана" и Електропривреде, а кроз прсте се гледа и на минусе у текућим рачунима грађана. Краткорочни предах у стратегији крпљења рула учинила је Влада Србије када је пензионерима уместо пензија за мај, јун и јул утратила бонове за електричну енергију, дрва и угаљ. После девизних штедиша, држава је себи поново дала за право да и другима којима дугује новац одређује како ће тај новац потрошити, што је само једна од невоља. Друга је та да пензионери могу куповати дрва и угаљ само на складштима друштвених фирми, у којима ове робе нема, и која се углавном продаје код приватника, за девизе. Затим, бондови су стигли када је рок за авансну куповину струје већ истекао, и када је Електропривреда Србије, тешко оштећена у бомбардовању, већ прикупила извесну суму правог новца, и то највише од пензионера, који су најравносије платише свих државних обавеза. Управо такви су боновима заправо кажњени, јер је употреба бонова орочена, а износи на боновима премашују рачуне за струју у оквиру тог рока. Зато су дугови опростени оним пензионерима који су ЕПС-у догавали. ЕПС је, са друге стране, уместо пара које очајнички тражи, засут безвредном хрпом папира, која се може тумачити и као сива емисија, а Влада Србије се уредбом о боновима за струју не само отарасила пензионера на три месеца, него је направила грубу повреду Устава тако што се умешала се у надлежности Народне банке Југославије и савезне владе, пошто су то једина места на којима се одлучује о емисији новца и хартија од вредности.

Кад се потроше приче о тајним рачунима у иностранству који су измакли контроли међународне заједнице, последњи излаз је топчидерска штампариа. Штампане новца и поред уверавања о контролисаној инфлацији на крају ипак резултира неконтролисано, а неки економисти сматрају да би понављање 1993. било чак горе и од бомбардовања. Постоји и међукорак у приватизацији која трајавао иде и после две године од доношења одговарајућег закона, и која би такође могла да иде у насловну тему ако се иронично схвате речи Драгана Томића "Симпа", да привреду приватизујемо по оригиналном моделу, "клонети се грешака других". Многи независни економисти сматрају да власти у Србији заправо беже од приватизације јер би тада морали да се отворе према свету и одрекну изолације која им омогућава опстанак. Уколико је то тачно, најновији Закон о продаји дела државне имовине, којим је предвиђено да се убере замашних 125 милиона немачких марака за месец и по, није ништа друго него тражење прста за још једну пукотину у брани.

ПРОДАЈА ПРЕОСТАЛОГ: ПОСЛОВНИ ПРОСТОР

АПП

Неки мисле да после продаје пословног простора Шешељ и компанија више немају шта да продају. А шта мислите о великим казнама за све оне који су кували оно што су они продали. Како ли би то најчешће било... али сачекајмо да се прво прода.

Александар ТАСИЋ

После одлуке да прода пословни простор у власништву Републике Србије, владајућој коалицији СПС-ЈУЛ-СРС није остало још много за распродају. Да, рецимо, озакони продају онога што је већ предвиђено за давање у концесију - да отуђи делове државне територије. Напослетку, да продаје грађанима и право на удисање ваздуха на подручју републике. Не би то били новитети. Па Русија је Америци продала Аљаску а Енглези су се одавно досетили да понуде туристима свој природни специјалитет: оригиналну конзервирану - маглу. Но, Русији је и после овог посла много остало, а Енглески трговци су на свој начин демонстрирали снагу духа. Наш проблем је што - ако режим овако настави - ускоро неће остати ништа ни за продају, а такво финале и оно што му је претходило ни мало није духовито.

Жалосно је како је све власт у Србији покушавала и покушава да дословно извлочи новац од грађана. Истовремено је и смешно како изгледају ти "продукти институција система", јер би се Закон о пословним условима продаје одређених непокретности у државној својини тешко могао другачије назвати. И не само овај Закон. Он је само последњи пример.

ФИНАНСИЈСКО ОБЕЗБЕЂЕЊЕ

Куриозитет је, најпре, да Закон који би требало да ступи на снагу 1. јануара важи само месец дана! И скупштинска већина која га је донела (без учешћа опозиције) у тексту предлога законског образложења наглашава да он има "практично ограничено дејство - до 31.

јануара 2000 године". Одмах следи и својерстан цинизам: "Путем овог Закона постојећим закупцима је омогућено да пословни простор који користе купе под повољним условима (у кратком року и са утврђеном фиксном купопродајном ценом, на нивоу који је нижи од тржишног)...". "Повољне цене" су: 60.360 динара за квадрат у екстра-зони, 48.474 по квадрату у првој, 36.381 у другој и 24.288 динара у трећој и осталим зонама. Последњих дана 1999. године црни курс немачке марке био је 1 ДЕМ = 20 динара. "Повољно" је више од 3.000 ДЕМ по квадратном метру у центру града или општине, око 2.400 ДЕМ у првој, око 1.800 ДЕМ у другој и 1.200 у трећој зони! Сваком ко се иоле интересовао за трговину некретностима познато је да је цена пословног простора и локала пала у последњих неколико месеци и да су прописани износи више него надувани.

Владајућој коалицији може да се пребаци да је то због антиципиране инфлације и страха да би временом динарски износи могли да буду обавезређени. У закону пише да постојећи закупци захтеве за евентуални "повољан" откуп могу да поднесу у року од 30 дана од дана ступања на снагу Закона. Дирекција за имовину Републике Србије има 10 дана од пријема захтева да обавести потенцијалног купца да ли испуњава услове за куповину. Ако испуњава, максимални рок за исплату цене је 30 дана од закључења уговора. Уз претпоставку да се купац јавио последњег дана рока, да је Дирекција искористила свих 10 дана и уговор је закључен 11. дана, па да купац исплаћује цену у пуном износу, одједном последњег дана законског рока, то би било 12. марта 2000. године. Уколико би динар падао у односу на марку темпом као што је то било од октобра до краја децембра, тог 12. марта марка би вредела око 23,5 динара па и цена најскупљег квадрата не би више била 3.000 него око 2.550 ДЕМ. У прилог овом режимском обезбеђењу говори и чињеница да су цене из предлога закона увећане изнезда, свега пола сата пред почетак скупштинског заседања. Првобитно је било превиђено да квадрат у екстра зони буде 40.240 динара и редом: 32.316, 24.245 и 16.192 динара. Дакле, да држава не би била на "губитку" цене су "механички" повећане.

ЗАКУПЦИ КАО ПИОНИ

Намера власти да пред изборе, који су неминовни на пролеће, што пре дође до што више новца огледа се и у апсурду да је, по обичају, скупштинска већина најпре донела

закон а Влада би тек требало уредбама или правилницима да га појасни! Као да то није могло и у самом закону? Али, требало је најпре осетити како дише бирачко тело, сагледати му расположење за куповину и девизни потенцијал. Зато ће накнадно бити прописани начин плаћања, право купаца и класификација зона!? Сви битни елементи осим цене! Ко зна можда ће уредбом, зависно од девизног курса, и цена бити коригована.

Тренутно су прописане само четири зоне у Београду (где је и економски највреднији простор) и методологија утврђивања зона у другим општинама. А према оном што је написано, локали и пословни простор нису разврстани према години изградње, стању у којем се налазе, опремљености и комфору. Тако ће, на пример, локал од 10 квадратних метара у центру града, у Кнез Михајловој улици, на подручју општине Стари град, бити у екстра-зони и коштаће исто као и локал идентичне површине у главној улици на Вождовцу који није централна градска општина али је та улица вождовачка екстра-зона. И то без обзира што би, рецимо, простор у Кнез Михајловој могао да буде некомфоран, без мокрог чвора, неодржаван, без телефона, а онај на Вождовцу - нов.

Што се купаца тиче њихов статус је потпуно неизвесан осим права да могу - ако хоће - да поднесу захтев за откуп. Не вреднује се ни да ли су и колико уложили новца у опремање простора чији су закупци, нити у Закону пише шта ће бити ако нису заинтересовани за куповину. Према усменом тумачењу из Министарства финансија који је пренео чувени Дневник 2 РТС у суботу 25. децембра, ако "закупац није расположен за откуп неће бити расписивања лицитације с тим што ће Влада уредбама прецизирати овакве ситуације". Изнет је и прорачун да ће у републички буџет "реализацијом овог Закона" ући око 2,5 милијарде динара. Министар финансија Борислав Милачић рекао је у Скупштини и да је "оним закупцима који не желе или не могу да уђу у откуп загарантовано коришћење пословног простора под садашњим условима". Кад већ режим очекује толики финансијски ефекат логично је да ће, у случају слабог одзива, прописати и могућност продаје такозваним трећим лицима под одређеним условима (као неуселјив пословни простор, на пример). Па ако се то догоди како је могуће закупцима гарантовати "коришћење под садашњим условима" кад власник више није Република Србија него неко трећи? Зашто би уопште неко куповао неуселјив пословни простор ако не може да га испразни већ мора

да га и даље издаје под "економским" условима које му одређује држава!? При том, скупштинска већина која је донела закон није изузела од продаје национализовани пословни простор који чини више од половине укупног фонда пословног простора. А нужно је још једном подсетити да је денационализација један од основних услова уласка у савремене европске токове. Уместо враћања имовине старим власницима или њиховим наследницима социјалисти, комунисти и радикали одлучили су да ситуацију више закомпликују препродајом неправедно одузетог. На то су се припремили одмах после последњих избора када је опозиција преузела власт у свим већим градовима у Србији. Донет је закон којим је сва имовина (укључујући и пословни простор и локале) којом су општине располагале проглашена републичком. Формирана је и Дирекција за имовину без чије сагласности опозиционе општине и градови нису могли ни да издају простор нити да дају отказ закупцима.

НО ПАСАРАН

"Ко је тај приватник који за 20 квадратних метара пословног простора може да плати 60.000 марака", пита Сава Петровић председник Удружења приватних предузетника. Новац од продаје држава ће да употреби, како је званично речено, за обнову земље. Петровић, међутим, претпоставља, да ће новац бити искоришћен за организацију избора будући да је друга фаза обнове већ обављена. Индикативно је, такође, да је до последњег часа овај, иначе кратак, закон (12 чланова) припреман у тајносни!? Чак до те мере да око његовог садржаја није консултован ни републички одбор синдиката радника трговине, који, узгред, сада тражи његово укидање.

Пажљивом читаоцу не може да промакне десети законски члан који каже да "друштвено предузеће које није завршило процес својинске трансформације може продати пословни простор у друштвеној својини закупцу о чему одлуку доноси орган управљања друштвеног предузећа". Познато је да има таквих друштвених предузећа која поседују атрактивне пословне просторе дате у закуп управо да би дошли до пара. Није тешко претпоставити да би их могли продати, као што је реална претпоставка да директори који седе у српској влади неће пропустити прилику да својим предузећима обезбеде локале у власништво ако су у њима до сада били закупци. А после да ли ће их препродати или користити, свеједно је.

Утисак је, на крају, да је ово још једна акција по принципу АПП (Ако Прође - Прође). Прошли су Зајам за привредни препород Србије, па Закон о откупу друштвених станова, али још је свеж фијаско владине Уредбе о финансијској дисциплини која је прописивала обавезу замене девиза у пословним банкама при купопродаји некретности. Њу је, такође, образлагао, неубедљиво али упорно, министар Милачић па ипак је, пре око две године, а после само две седмице, Влада била приморана да је укине под притиском јавности.

Предлог Закона о посебним условима продаје одређених непокретности у државној својини Скупштини потписао је потпредседник републичке Владе Војислав Шешељ. Онај исти под чијим је председниковањем у Земуну почела распродаја општинске имовине а "киосканизација" доживела кулминацију. Сада је "философија голе продаје" са микроплана преликана на макроцелину. Огледи над Србима се настављају. Ако дозволимо да прођу,

Да ли ће се власт бојати Камиона с песком

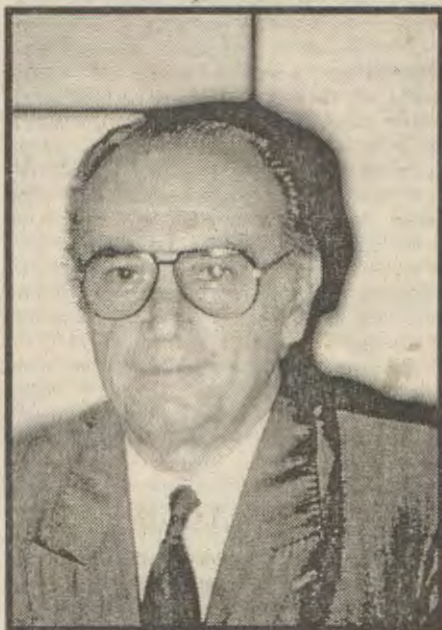
“Ако јавни тужилац из саме пријаве не може оценити да ли су вероватни наводи пријаве; или ако подаци у пријави не ипружају довољно основа да може одлучити да ли ће захтевати спровођење истраге; или ако је до јавног тужиоца само доишло да је извршено кривично дело, а нарочито ако је извршилац непознат, јавни тужилац ће, ако није у могућности да то предузме сам, или преко других органа, захтевати од органа унутрашњих послова да прикупе потребна обавештења и да предузму друге мере ради откривања кривичног дела и учиниоца. Јавни тужилац може увек тражити од органа унутрашњих послова да га обавесте о мерама које су предузеле”. Тако је записано. Зашто тако није и учињено?

Александар ЦВЕТКОВИЋ

Последњих дана минуле године објављено је да је Општински суд у Лазаревцу проследио предмет у вези са истрагом злочина код села Петка Округном јавном тужилаштву у Београду, као и да је са тим предметом спојен захтев правно-експертског тима СПО којим се тражи спровођење истраге против двојице високих официра ресора Државне безбедности МУП Србије. Међутим, и овог пута надлежни правосудни органи су то убрзо демантовали, одбацујући кривичну пријаву СПО и враћајући предмет Општинском суду у Лазаревцу. Како Ви коментаришете овај најновији доказ опструкције од стране државе да се утврди пуна истина о злочину на Ибарској магистралу?

Често оптужујемо суд, што није увек исправно, иако некада може бити основано. Заборављамо да постоји једна институција унутар правосудја и у држави која је, по мени, најодговорнија за то што се починиоци кривичног дела не изводе пред суд. Та институција зове се јавно тужилаштво. Не може суд да суди ако неко не тужи. Ако је у питању кривично дело које се гони по службеној дужности, а у правилу су то најчешћа дела, онда је јавно тужилаштво дужно да подигне оптужни предлог или оптужницу, да би се том неком могло судити.

Ни полиција ни суд нису толико криви колико је криво тужилаштво. Јер, полиција може да погрешити, може чак и да буде пристрасна, може да има своје разлоге зашто неће у

кривичној пријави да наведе све што се догодило. Али, тужилаштво мора, по закону, да од полиције тражи прикупљање обавештења. Оно се не може и не сме задовољити њиховим одговором да немају обавештења! Јавни тужилац мора изложити јавности и критички то одељење Министарства унутрашњих послова које није удовољило његовом захтеву.

У члану 153, став 2, Закона о кривичном

поступку каже се, цитирам: “Ако јавни тужилац из саме пријаве не може оценити да ли су вероватни наводи пријаве; или ако подаци у пријави не пружају довољно основа да може одлучити да ли ће захтевати спровођење истраге; или ако је до јавног тужиоца само дошло глас да је извршено кривично дело, а нарочито ако је извршилац непознат, јавни тужилац ће, ако није у могућности да то предузме сам, или преко других органа, захтевати од органа унутрашњих послова да прикупе потребна обавештења и да предузму друге мере ради откривања кривичног дела и учиниоца. Јавни тужилац може увек тражити од органа унутрашњих послова да га обавесте о мерама које су предузеле”.

Као што сви знамо, овај простор у последњих десет година врви и бруји од гласова који носе поруке јавном тужиоцу да је учињено кривично дело. О томе се често говори у средствима јавног информисања. Међутим, Јавно тужилаштво ништа не предузима. И, ако је ико у овом друштву одговоран, онда је то јавно тужилаштво. Замислите само колико је до сада тих гласова допрло до тужилаштва, а тужилаштво их или није хтело или није смело чути!

Понављам, не може суд да суди ако нико не тужи. Не можемо прст упирати у суд него прст треба упирати у тужилаштво. Да је то тачно, види се из његовог последњег поступка: тужилаштво, тј. окружни јавни тужилац у Београду остао је “доследан” свом првобитном опредељењу. Он је знао, или је морао знати да се у трагедији на Ибарској магистралу не налазе елементи бића кривичног дела угрожавања јавног саобраћаја, предвиђеног чланом 195 Кривичног закона Републике Србије, него се налазе елементи бића тешког кривичног дела убиства више лица и покушај убиства једног лица, предвиђеног чланом 47 КЗ Републике Србије! Окружни јавни тужилац је, уместо да захтева спровођење истраге, јер се ради о надлежности Округног суда, па према томе и његовој надлежности, као јавног тужиоца, читав предмет одмах упутио Општинском суду у Лазаревцу, сматрајући то од самог почетка кривичним делом из области угрожавања јавног саобраћаја. Окружни јавни тужилац сада није ни смео да, након прикупљених чињеница у истражном поступку, мисли и каже другачије! И то је грех који ће остати упамћен и који ће бити испостављен окружном јавном тужиоцу - једног дана, наравно.

ТУЖИЛАЦ И ЊЕГОВА ЖЕЉА

Ипак, до сада се није догодило да неки виши државни орган, рецимо ресорно Министарство правде, прозове јавног тужио-

ца за почињene пропусте. Због чега је то тако?

Јавно тужилаштво је специфична организација у саставу правосуђа. Оно је у системима социјалистичких држава било и остало експонент режима. Људи који раде у јавном тужилаштву су школовани појединци а тужилаштво функционише на принципу субординације. То значи да виши тужилац може да нареди нижем тужиоцу. При том, требало би напоменути да постоји само један тужилац, рецимо на нивоу надлежности Окружног суда, а он може да има једног или сто једног заменика. Ни један од њих није тужилац него је само његов заменик који мора да ради како му каже тужилац. Такође, и нижи, општински тужилац, мора да слуша оно што нареди окружни јавни тужилац.

Окружни јавни тужилац је, као што сам на почетку рекао, рутински професионално (и само се у том смислу може говорити о његовом професионализму) поступио када је непосредно након догађаја од 3. октобра пренео предмет у надлежности општинског јавног тужиоца у Лазаревцу, сматрајући то саобраћајном несрећом а не убиством и покушајем убиства. Он је, међутим, морао да се одлучи за постојање кривичног дела убиства и покушаја убиства већ на основу изјаве Вука Драшковића и на основу до тада прикупљених чињеница са увиђаја. Али, он то није урадио и тиме је, практично, озбиљно скренуо пажњу дела јавности које се разуме у право да он заправо од самог почетка не жели то сматрати убиством.

Једна од околности која даје упоришта таквом понашању свакако је и чињеница да наш Кривични закон није предвидео ситуацију у којој би се убиство испланирало и извршило моторним возилом. Налогодавци и починиоци злочина код села Петка су то сигурно имали на уму?

Тешко је и претпоставити да су правници који су писали норму кривичног права из области угрожавања јавног саобраћаја могли замислити да се може употребити моторно возило да би се њиме неко намерно убио. (Овде сам намерно избегао да кажем законодавац, то је анахрона и погрешна реч јер је израз законодавац везан за доба феудализма, када је феудалац доносио и примењивао закон, па ми из тог времена користимо израз законодавац. Данас нема законодавца, осим ако не мислимо на једног човека - али он је много више од законодавца, он држи сва три облика власти и према томе није само законодавац.) И ради, тога када се одговара за најтеже последице које су настале у саобраћају, дакле када се одговара за кри-

вична дела из области угрожавања јавног саобраћаја, онда се у подели те одговорности у најтежим случајевима иде на такозвани **евентуални** умишљај, а никада, ово посебно наглашавам, на **директни** умишљај. Јер, директни умишљај је најтежи облик кривице и одговорности починиоца кривичног дела који има и свест и вољу у односу на радњу коју предузима и на последицу која ће из те радње проистећи. Ако се утврди да код

тог лица постоји директни умишљај онда је он био свестан да употребом хладног или ватреног оружја, или неког другог убитачног средства, када га буде употребио против некога - може наступити смртна последица. Поред тога што је свестан, он је то и хтео! То значи да постоји и свест и воља. Тако нешто они који су писали норму кривичног закона које се односе на област кривичног дела угрожавања јавног саобраћаја нису могли замислити да се може догодити. Они су предвидели да постоје пијани, бахати, дрски, агресивни, примитивни... како год хоћете, појединци за воланом који управљају моторним возилом (што је врло опасно средство) и да ће тај неко, рецимо, претицати једну дугу колону, на пуној линији, у магли, да неће водити рачуна при томе да из супротног правца може да наиђе возило у које он може да удари и да произведе смртну последицу. То је најгори и најтежи облик кривице који се може замислити у саобраћају. Али, да неко претиче колону или да се креће у саобраћају знајући да му из супротног правца долази неко са одређеним именом и презименом кога он жели лишити живота - тако нешто није било предвиђено у нормама кривичног закона које се односе на угрожавања јавног саобраћаја. Дакле, угрожавања јавног саобраћаја, као кривично дело, од кривичног дела убиства са предумишљајем се јако разликује. О томе, рецимо, говори члан 195 Кривичног закона Републике Србије који предвиђа угрожавања јавног саобраћаја и члан 201 који говори о висини казне, зависно од последице. Највиша казна која може да се изрекне за најтежу последицу одређена је у распону од једне до десет година. А за убиство четвори и покушај убиства једног човека прописана је најтежа могућа казна која по Кривичном закону Републике Србије може да иде и до смртне казне.

НИ ОНО ШТО ЈЕ ДУЖНА

Да покушамо да сумирамо: кривична пријава правно-експертског тима са захтевом за спровођење истраге против двојице официра Државне безбедности јесте одбачена али читав случај око догађаја од 3. октобра, правничким жаргоном речено, није затворен?

Случај није затворен. Шира јавност је збуњена (ми, наравно, мање или више) ћутањем представника режима или давањем изјава које су заиста непримерене и неукусне. Ја бих се осврнуо само на једну од њих, а то је изјава високог полицијског представника који је рекао да је смрт Веселина Бошковића, Звонка Осмајића, Драгана Вушуровића и Вучка

ТУЖИЛАШТВО У СЛУЖБИ ДРЖАВНОГ ТЕРОРИЗМА

Одбацивши кривичну пријаву Српског покрета обнове против шефова СДБ Србије и Београда, Радета Марковића и Милана Радоњића, тужилаштво у Београду потписало се као саучесник оних који су 3. октобра на Ибарској магистралу, у организованом злочину државног тероризма, убили четири функционера СПО и покушали да убију председника СПО.

Само у држави терора и безакоња, могуће је да тужилаштво престоног града саопшти грађанима Србије да шефови тајне и јавне полиције не могу бити одговорни због тога што је четвороструко убиство почињено камионом полиције, нити због тога што броја регистарских таблица тога камиона-убице нема у државној евиденцији возила, нити због тога што је вештачењем утврђено да су таблице камиона-убице нађене на месту злочина произведене у полицијској радионици, а налазе се у специјалној евиденцији возила Службе државне безбедности, нити због тога што ни три месеца после злочина полиција није пронашла возача камиона-убице, као ни возача црвеног "голфа" без таблица, који је, минут после злочина, преузео возача камиона и одвезао га ка Београду, неметано успут пролазећи поред многих полицијских кола и генерала полиције.

Окружно тужилаштво у Београду, очигледно ло налогу са највишег државног места, препоручило је јуче Српском покрету обнове да настави приватно гоњење осумњичених за злочин.

Пошто државно тужилаштво неће да поштује доказе и закон, поука о приватном гоњењу свих који су организовали овај државни злочин и који сада од закона и правде штите злочинце, може се разумети само као савет Српском покрету обнове да предузме гоњење на њихов начин: камионима пуним песка.

(САОПШТЕЊЕ СРПСКОГ ПОКРЕТА ОБНОВЕ, 30. децембар 1999. године.)

Рачкевића, последица пребрзе војње. То је, наравно, оспорено од стране вештака. Ја верујем, на основу свих доступних чињеница и налаза вештака, да би последица била иста (а можда и тежа) све и да је путнички аутомобил "ауди" стајао а на њега налетео камион који је то учинио. У том случају, он не би могао ни избећи тај ударац, што је покојни Веселин Бошковић покушао па би оба путника у "аудију" изгубила живот. Ударац једног страшног возила које је у том тренутку имало тежину око 40 тона (заједно са теретом у њему) и брзина његовог кретања представљају силу - која убија.

Но, десило се што се десило, ми чекамо даље поступање, опет и поново, општинског јавног тужиоца да видимо шта ће постојати урадити. И, након, да видимо шта ће урадити полиција која је дужна по Закону о кривичном поступку да прикупља обавештења и да трага за починиоцем кривичног дела.

Мислите ли да ће бити саслушани сведоци које је предложио правно-експертски тим, а што истражни судија у Лазаревцу досад није учинио, укључујући ту и оне сведоке (попут браће Маћика) чија је веродостојност под великом сумњом?

БОГ СУДИ И ОНДА КАДА НИКО НЕ ТУЖИ

Независно од главне теме нашег разговора, али ипак у контексту озбиљног кршења правних норми од стране оних истих који су их донели и о њиховој би примени требало да се старају, стоји пример разрешавања тројице судија чланова Друштва судија. На другој страни, познато је да су све новоизабране судије које су недавно положили заклетву у парламенту листом ако не декларисани чланови а оно свакако беспоговорно идеолошки одани странкама на власти. Какве су импликације тога, нарочито у погледу све ближих избора, где је улога судија пресудна?

Десет година сам био судија и мислим да познајем природу посла и сву његову сложеност и тежину. Из суда сам отишао на Правни факултет, где сам био професор, и искуство које сам понео из суда ми је било драгоцено у преношењу или тумачењу правне дисциплине коју сам предавао. Речју, бити судија је врло тешко, тај посао изискује велики напор, и физички чак, а свакако интелектуални и морални, па се такав човек мора заштити од свега што на њега насрће, а насрће много тога и насрће многи. Зато са великим поштовањем и са великим уважавањем мислим и говорим о суду и судијама.

Но, и више од тога једно животно искуство на основу којег се свест формира говори да увек морате саслушати и другу страну. То је једно велико, капитално искуство процедуре, које није од јуче већ је старо две хиљаде година. Оно што се догодило са овом тројицом судија је заиста нешто што не служи на

част, пре свега држави, и озбиљно доводи у питање објективност и самосталност суда која мора бити загарантована. Тачно је да се судија не може бавити ниједним другим послом осим оних за који је изабран. Он, дакле, не може ништа друго да ради осим да буде судија. Међутим, тројица разрешених нису радили посао који је инкопатибилан, неспособив, са њиховим судијским позивом, они су само били чланови стручног, судијског удружења. Али, док су ови други, на које сте у свом питању указали, чланови политичких организација, тројица разрешених судија то нису били, већ само чланови свог стручног удружења. То свакако није професионално бављење неким другим послом, што би било неспојиво са обављањем њихове судијске дужности, али је очигледно било довољно опасно за оне који одлучују о њиховом избору, ради чега су се и одлучили за њихово разрешење.

На крају, рекао бих још нешто: све ове неистине које нам се већ десетак година, и још увек, продају и скупо плаћају, по правилу су се, бар до сада, лепо облачиле. Оне се оките и уприличе, да би се могле лакше продати. Ове последње неистине које режим проповеда и које се спроводе у дело голе су и без стида! То збуњује и плаши, терајући на размишљање: докле ће то тако бити и остати? Но, како рече велики песник: поколења дела суде. Тако ће и поколења судити сваком од нас и нашим генерацијама. А подсећам ваше читаоце да **Бог суди и онда када нико не тужи**.

Завршетком истраге се не завршава суђење, не завршава се пут до одлуке суда. Оно што није било прихваћено као предлог у истражном поступку биће прихваћено на главном претресу. Према томе, оно што нису урадили у истрази, биће дужни да ураде на главном претресу или бар да о томе одлуче на исти начин, тј. или да одбију тај наш предлог за извођење неких доказа или да га прихвате, иако га претходно није прихватио истражни судија. Зато се не треба узнемиравати што нешто није урађено у току истражног поступка, јер остаје могућност да се то предлози, али сада се то не зове **прикупљањем** него се на главном претресу то зове **утврђивањем** чињеница. И на основу тако утврђених чињеница доноси се одлука о кривци и о висини казне. Најкраће, оно што је пропуштено може се надокнадити.

СТРАХ И УЖАС

Ако бисмо прешли на политички терен, политичку конотацију која "боји" овај ужасни злочин, шта Ви као генерални секретар Српског покрета обнове мислите о утицају државног тероризма на политичкој сцени, што се узимајући у обзир улогу више државних органа у четвороструком убиству и покушају убиства Вука Драшковича, просто наметнуло као недвосмислен закључак у јавности?

Интересантно је постојање уверења које све чешће захвата све већи број људи, да је у овој земљи веома присутан државни тероризам. Дозволите ми да кажем нешто о томе на следећи начин: класици марксизма су створили и наметнули генерацијама одређени по-

глед на свет. Класици марксизма су рекли, а у овој земљи се то и даље понавља и томе се уче студенти, да је држава организација са монополом за физичко насиље. Шта то значи? То значи да једино држава, и нико други, може човеку узети слободу, имовину и живот - и да при томе никоме не одговара. Нико други, ниједна друга организација и ниједан појединац то не може урадити а да при томе не одговара. Дакле, ако је држава организација са монополом за физичко насиље, поставља се питање: зашто је њој потребан тероризам, кад она већ има насиље као нешто што је легално? И, када престаје оно њено право на насиље а почиње тероризам?

Покушају да то објасним на овај начин: насиље на које држава има право пролази или се примењује кроз одређену процедуру. Кроз процедуру кривичног поступка, где се предвиђа и гарантује могућност одбране. Очигледно је да овој држави није довољно то насиље и да јој та процедура која омогућава одбрану - смета! Она има неке интересе које хоће да оствари брзо и без процедуре, па прибегава понашању које има у свом садржају елементе тероризма.

Шта је то тероризам и од чега тај појам настаје? Када већ користимо тај израз, треба да се подсетимо да он настаје од латинске речи терор који у преводу значи **страх и ужас**. Први део тог појма подразумева изазивање осећања страха и одржавање тог страха код људи, код појединаца као грађана.

Ја бих се послужио једним примером чиме мислим да ћу помоћи читаоцима у бољем разумевању онога што причам. Сви људи знају да се државна граница чува помоћу

граничара који се крећу по њеној линији и наравно пазе да неко не уђе, односно изиђе или да се нешто не пренесе. Осим граничара, државну границу чува и нешто што се зове **страх**. Дакле, страх да се може наићи на граничаре, страх да се може доживети сукоб са њима, из чега могу настати тешке последице па и смртна последица. Дакле, страх је врло значајна појава у свести и у простору емоција људи и очигледно да држава која се одлучи на државни тероризам сматра да нема довољно чувара свог поретка и система него је потребно да прибегне и тероризму како би створила и одржала страх код грађана, да неко случајно не би помислио да предузима било какву радњу којом би довео у питање интересе државе, што у преводу значи интересе одређене групе људи који државом управљају. Дакле, поред великог броја полицајаца који чувају ову државу, потребан је још и овај феномен који се зове страх. Врло је вероватно, готово сигурно да су тога свесни и они који га производе и одржавају, свесни и у намери да ће заплашени грађани бити мање опасни него они који то нису.

Други део појма терор, **ужас**, јесте физичка ликвидација човека - било због његовог противног мишљења или због тога што некое смета - а често се користи за обрачун са политичким неистомишљеницима.

Што се тиче саме ликвидације неистомишљеника или противника, што је такође саставни део тероризма, у овом случају државног тероризма, бројни појединци - који имају или друштвени положај за који су се определили или свест која је супротна погледу на живот оних који државом управљају - овим су догађајем озбиљно упозорени да не помишљају да говоре, а поготово да чине оно што би могло да шкоди интересима групе на власти.

КО ЈЕ НА РЕДУ

Природно је и потпуно легитимно да ће свако ко се осети угроженим и на удару државног тероризма почети да размишља о самоодбрани. Шта би, међутим, за друштвени и правни поредак у блиској будућности то могло да значи?

Када државни тероризам кроз свој најтежи облик као што је ликвидација неистомишљеника и политичких противника почиње да се догађа, и то не само једном него на жалост неколико пута у последње време, онда наједанпут страх захвата већи број људи. Поставља се питање: ако се ви од примене легалног државног насиља можете бранити на начин који је процедуром предвиђен, како се можете бранити од државног тероризма? Државни тероризам и терор уопште, ако је у оном свом најстрашнијем облику, кроз ужас, односно физичку ликвидацију изражен, јесте неочекиван, изненадан и са смртном последицом. Може се догодити да ће неки људи почети да мисле о себи како су и они "на реду", тј. да се то и њима може догодити. И да из једног безазленог догађаја, када неко помисли да је човек кога среће или који га прати, упућен да га лиши живота, па реагује брже - чиме се ремети сигурност живљења, јавни ред и, након, угрожава безбедност не само неколицине појединаца него и друштва као уређене заједнице људи.

Зато они који прибегавају државном тероризму морају озбиљно да размишле да ли ће се након примене оваквих средстава осећати тако сигурним као што би се осећали да тога није било!

"Досије ипсилона"

Марина ШИНКО

Један од најубедљивијих прилога за српски "Досије икс" свакако је случај са Небојше Ристића, уредника Соко телевизије који већ девети месец робија због истицања плаката на коме је на енглеском језику писало "слобода штампе у Србији".

Осуђен од стране оних који се у члану 45. и 46. Устава Републике Србије декларативно залажу за исто то, који кроз законску форму "јамче слободу савести, мисли, јавног изражавања мишљења, слободу штампе и других видова јавног обавештавања", Небојша је симбол не само борбе управо за ове и овакве циљеве и вредности, већ и трагични пример раскола између прокламованог и учињеног.

Независно удружење новинара Србије, после периода кризе и неактивности, већ у првој недељи од избора новог руководства организовало је посету свом утамниченом колеги. Намера је "осуђена" одлуком Министарства правде да Небојши одобри ванредни вивенд и пружи прилику његовим колегама да с њим дуже разговарају.

Питања која су највише желели да поставе Небојши Ристићу морали су да изоставе, због специфичности ситуације у којој се налази и могућих негативних последица. Љубазан пријем сокобањских гостољубивих домаћина учинио нам је сусрет још потреснијим.

"Иако смо предузели оно што је у нашој моћи, наш суграђанин је, на жалост, и после осам месеци у затвору само зато што је за време рата залепио плакат на коме је писало "слобода штампе", а што би требало да је оличење тежњи свих новинара, и "независних" и "зависних". Надам се да ћемо успети да заједно убрзамо Небојшино ослобађање", рекао је градоначелник Соко Бање Михајло Стојановић, поздрављајући новинаре из Београда.

"Ова средина готово једнодушно стоји иза тога да њен суграђанин Небојша Ристић треба да изађе на слободу, да није ни требало да се нађе у зајечарском затвору. И Скупштина општине Соко Бања и Извршни одбор су једногласно, без обзира на страначке разлике, упутили захтев да се Небојша Ристић ослободи. То ме изузетно радује, јер значи да ипак има шансе да човечност победи политику", рекао је Драгоје Луковић, савезни посланик из редова Српског покрета обнове. "Одлучили смо, после затварања Небојше, да отворимо телевизију, да то буде чин који ће, пре свега, да покаже да је узалудно хапшење човека, да телевизија и даље ради са неизмењеном уређивачком концепцијом. Ја сам, док је он одсутан, преузео уређивачке Соко телевизије, иако немам никаквих амбиција у новинарству, покушавајући да заштитим људе тамо, да евентуалне репресивне мере буду

Прича о судбини Небојше Ристића и прича је из "зоне сумрака" која је одавно сменила светло разума и чија је нејрозириност само одраз бесмисла и понижења на које и пристајемо

усмерене према мени, а не према њима. Очигледно је да смо Небојши тим чином врло мало помогли, али мислим да смо макар помогли борби за слободу мисли и речи у Србији."

Захваљујући на топлој пријему, нови председник НУНС-а Гордана Суша рекла је:

"Ми ћемо чинити све што је у нашој моћи да извршимо притисак и кроз медије и кроз акције које будемо организовали да се ова велика неправда према Небојши макар мало умањи. Мислим да се нама спремају тешки дани и да ћемо морати пуно да радимо. Бор-

ба против овог и оваквог Закона о јавном информисању, који омогућаје невиђену репресију над новинарима и медијима, један је од наших првих задатака. Сведоци смо ситуације да се данас кажњавају новинари, гасе читаве редакције, затварају станице, неки новинари су и живот изгубили; убијени су, а паралелно се отварају нове станице које су по вољи режима. Оце нам обогаћују информативни простор, њихово појављивање није само по себи лоше, али би требало да је аршин једнак."

"Осуђени" на једино питање које су му у овим околностима смели поставити, питали

Потресно и поражавајуће је деловао Небојшин одговор на питање колеге "да ли је икада после видео судију који му је казну досудио", одговор из којег смо сазнали да не само да су се сретали, већ и да су некада ишли у исту средњу школу, јер је "судија" од "осуђеног" старији само две године. А ми смо, наивно, веровали да су такви процеси били "резервисани" за нека друга времена и неке друге генерације.

су Небојшу Ристића "како се осећа".

"Да ми је пре годину дана неко рекао да ћу ићи у затвор на само три дана мислио бих да ћу тамо умрети. Данас у шали кажем да свако треба да доживи то искуство макар на кратко, јер те оно научи да се не надаш ничему, а да, у исто време, будеш спреман на све. То је један од начина да преживиш, да постанеш независан од свакодневног, престанеш да робујеш навикама и схватиш да слобода није имати и располагати нечим што је, у ствари, неко други већ унапред одредио као твој избор, већ много више од тога. Ову лекцију научиш на сасвим једноставним стварима, али ти остаје за читав живот."

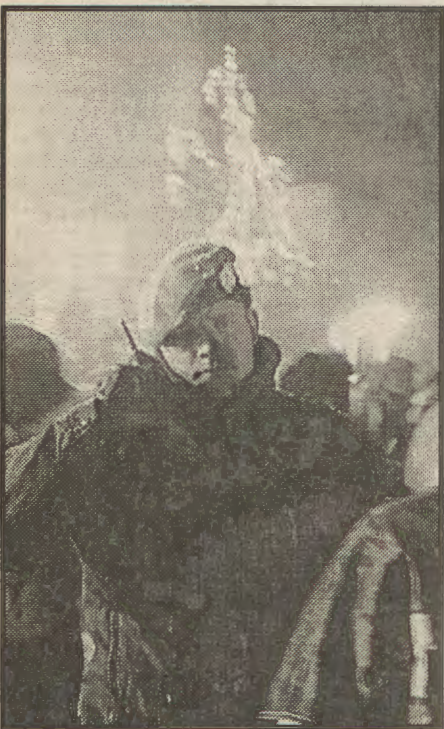
Тренутно у затвору ради на пољопривредном добру и задужен је за затворску библиотеку. Колеге су му приликом посете уручиле комплет дневне и недељне штампе и скромну финансијску помоћ из Фонда солидарности НУНС-а, а сви су се обавезали да покушају да у редакцијама "изборе" по један примерак новина који ће му се бесплатно слати.

Сви досадашњи покушаји ослобађања ни су уродили плодом, одговор од "надлежних" је сваки пут негативан, а Небојша као да још не може да верује у оно што му се дешава. Он је само радио свој посао онако како професија налаже, а безразложност и бесмисленост његовог жртвовања "за науку другима" и индолентност или испразност флоскула многих око њега, мера су нашег свеукупног пораза и дубине понора у којем смо.

Радосав М. ЈАНИЋИЈЕВИЋ

Од доласка мировних снага УН на Косову и Метохији прошло је шест и по месеци а њихов учинак на стабилизацији стања у овој јужној српској покрајини је више него поражавајући. Нема дана да се не догоди по неколико инцидената, да шиптарске банде не убију неког Србина, да у пламену не изгори макар једна српска кућа... Статистику страдања Срба улотпуњују и снаге Кфора које хапсе Србе, врше претресе села и градских четврти. Очигледно је толерисање изгреда Албанаца који у већини случајева остају некажњени. Срби су немоћни да се сами заштите па спас траже одласком у неизвесност - ван граница Космета. Своје домове, пак, до сада је напустило више од 350.000 припадника неалбанског становништва који су сада под туђим кровом. То се све десило у присуству 50.000 војника мировних снага и неколико хиљада хуманитараца који су просто преплавили косовско поднебље.

Бити Србин на Косову данас није нимало лако. За проговорену реч на матерњем језику следи линчовање. "Бити Србин на Косову и Метохији, посебно у Приштини, значи бити човек лишен свих основних људских права, права на живот, на рађање, на школовање, на здравствену заштиту, слободу кретања и

вероисповести", истакла је адвокат Стоја Ђуричић, бранилац по службеној дужности у Одељењу владавине права при мисији ОЕБС-а, на недавној конференцији о људским правима одржаној у Приштини.

Да не постоји политичка решеност да се стане на крај насиљу, УНМИК и Кушнер су одустали од доследне примене Резолуције 1244, због чега се, према речима јеромонаха Саве Јањића, "јужна српска покрајина налази у ћорсокаку". "Све етничке заједнице које су преживеле период спречавања хуманитарне катастрофе не могу опстати и преживети власт међународних "миротвораца".

Лабораторијска ПИНГ-ПОНГ мултиетничност

- И након шест и по месеци од доласка мировних снага УН на Косову шиптарске банде и даље врше терор над преосталим Србима

- Кушнер не хаје за све учеснике и припаднике и оштрава његов рад

- "Третићина" и предузећа зајоседају Албанци

- Косовска Митровица, "и пробни балон" за мултиетничко Косово, све се више надувава

Угрожени су Срби, Роми, католици, Горанци... Албански национализам иде ка стварању етнички чисте државе, у правцу... исламског фундаментализма", изјавио је Јањић.

Последњих месец дана насиље над Србима, Ромима, Горанцима и умереним Албанцима не смањује се, напротив оно се драматично повећава. Убиства, отмице, напади, премлаћивања, застрашивања, као и спаљивање кућа дешавају се несмањеним темпом. Ових дана 46 Срба је напустило Ораховац. Из ораховачког гета избегли су углавном стари, жене и деца. Иначе, Ораховац је у зони одговорности немачког контингента, а руске мировне трупе у овај градић су требале да буду распоређене још у августу. Међутим, Русија су долазак онемогућили Албанци блокадом пута који у овом метохијском градићу држе у гету око три хиљаде Срба.

Поред Ораховца, у веома тешкој ситуацији налазе се и Срби у Призрену и селима око Ђулиана. Под заштитом снага Кфора Срби живе у енклавама као што су: Бање, Ранилуг, Гораждевац код Пећи, Гојбуља, Бањска, Граце, Слатина... Да би обавили свакодневне послове, као што је куповина намирница, Србија је потребна војна пратња.

КУШНЕР КУМОВАО ХАОСУ

Ситуацији на Космету, таква каква јесте, "кумовао" је УНМИК, односно Кушнер. На његову адресу стижу све учесалије примедбе и оптужбе, јер оно што ради води општем хаосу на Космету. Ситуација је све неподношљивија и сложенија. Косовски Срби су већ одбили учешће у Кушнеровом већу, а Окружно јавно тужилаштво Приштине затражило је да се против шефа УНМИК-а Бернара Кушнера покрене истрага, јер се основано сумња да је извршио кривично дело геноцида. Јавни тужилац је предложио и меру притвора. Но, Кушнер не хаје за то, него и даље те-ра по својем.

На Кушнеров рад и учинак све чешће се осврће и приштински публициста Ветон Сури, директор и главни уредник албанског листа "Коха диторе". У једној изјави страним новинарима (немачком "Шпиглу"), Сури дословце каже: "УНМИК је нарочито беспослан, а Бернар Кушнер се разуме у управу колико се и крвава музара разуме у муве".

Очигледно је да се Кушнер није снашао у завођењу реда на Косову. Осим што није заштитио Србе и остало неалбанско становништво од прогона, мало, или боље рећи ништа, није урађено на сузбијању криминалитета који на овим просторима све више узима маха. На Косово је из суседних земаља, Албаније и Македоније, доспело око 250.000 аутомобила, већина их је украдена, а њихови садашњи власници нису платили царину. Места која су под контролом Албанаца крцата су и разноврсном техничком робом из увоза. У то се лично уверио и новинар "Српске речи" приликом недавног обиласка Вучитрна, Дренице и јужног дела Косовске Митровице. Продавнице и тротоари су препуни робе - телевизора, сателитских антена, намештаја, ауто-делова, робе широке потрошње. Улице су просто закрчене аутомобилима. Од закрчености саобраћаја у јужном делу Митровице растојање од једног километра прешли смо (у оклопном возилу) за пола сата.

УНМИК и Кушнер ништа нису учинили да се обуздају и ставе под контролу припадници тзв. ОВК, а њихова бројка се креће око 15.000 припадника ове катичке формације. Њих нико не контролише, а они то користе за даље наоружавање из суседне Албаније. Но, да Кушнер отворено иде Албанцима на руку говори и чињеница о формирању тзв. Административног прелазног већа у којем нема ни једног Србина. Он и не крије да му је миљеник Хашим Тачи, са којим се често слика и позира за иностране ТВ станице. И док се Кушнер хвали да је постигао резултате у завођењу реда на Косову терор криминалаца и

политичке мафије све више се усмерава према преосталим Србима. Једино ако он не мисли да је мисија успела ако сви Срби буду протерани. Познаваоци косметских прилика оцењују да је мировна мисија УН пред изазовом коначног неуспеха и да су шефу мисије Бернару Кушнеру одбројани дани. Али, лекар Кушнер као да је постао имун на све болести, односно критике.

СТИГЛИ ДО "ТРЕПЧЕ"

Пре неколико месеци у "Српској речи" најавили смо да је циљ шиптарских екстремиста да се дочепалу "Трепча", односно њених производних погона. Наша предвиђања су се, на жалост, обистинила. Чекао се повољан тренутак, а он је дошао пре десетак дана када је око 200 радника Албанца започело копање руде у "Трепчином" руднику у Старом Тргу. Нешто раније Шиптари су узурпирани "Трепчине" фабрике у Призрену ("Фамипу") и у Пећи (Фабрику батерија).

Један од највећих индустријских гиганата у земљи, Комбинат "Трепча", за протеклих је скоро седам месеци, односно од доласка цивилне мисије УН и Кфора, претрпела штету од 192 милиона долара, док је 16 "Трепчних" предузећа на Космету ван функције јер су узурпирани. Све се то дешавало, како изјављује генерални директор "Трепче" мр Новак Бјелић, уз благодаклоност Кушнера који је забранио наставак производње у митровачкој Металургији цинка и Фабрици акумулатора. Руководство Комбината је тражило да се на посао врати 500 радника шиптарске националности, али регуларно.

"На овај начин УНМИК неће моћи да разреши ситуацију на Космету. Право власништва једно је од приоритетних права, а "Трепча" је власништво деоничара који ће се жалити међународном суду и тражити повратак имовине. До тада "Трепча" неће измиривати своје обавезе према иностраним партнерима", каже председник Извршног одбора СНВ Косовске Митровице Оливер Ивановић.

"Трепча" у свом саставу има 41 предузеће, не само на Косову већ и широм земље, а у власништву је акционара још од 1996. године, када је извршена потпуна власничка трансформација. Кфор и УНМИК неће ставити "Трепчу" под своју власт, тим пре што у овом комбинату ради десет хиљада радника српске и црногорске националности. Радници који због искрслих прилика не могу да раде на својим радним местима примаће плате а то ће "Трепча" покривати сопственом производњом која је под њеном контролом.

Србе на овом простору узнемирила је и вест да су припадници данског батаљона Кфора немаром оштетили наспинну брану "Газиводе" код Зубиног потока високу 107, 5 метара. Оклопним транспортерима и тенковима који преко бране свакодневно прелазе помњени су ивичњаци и браници. Такође, у оближњим селима оштећено је преко 300 хектара ливада и пашњака.

Војници Кфора и полиција УНМИК недавно су насилно упали у просторије Црвеног крста у Зубином потоку. Акцију "освајања" извели су на спектакуларан начин - као на филму. Са више од десет тенкова и двадесетак транспортера опколили су општински Црвени крст и "освојили" хуманитарну организацију. По бруталном рецепту извршен је и претрес села Прелез код Зубиног потока, уз груб однос Кфора према овдашњем српском становништву. У Зубином потоку је пре недељу дана изгорела зграда Скупштине општине, а када су мештани позвали ватрогасну станицу у Косовској Митровици јавио им се Албанац,

опсовао их и спустио слушалицу. Ватрогасна кола су стигла после три сата, пошто је зграда изгорела до темеља.

МУЛТИЕТНИЧКО КОСОВО?

Од доласка мировне мисије говори се о мултиетничком Косову. Чињеница је да се даље од тога није макло - ни за јоту. За ову обавезујућу ставку Резолуције 1244 више нема шанси, а за то је и све више аргумената. Најбољи пример за то је косовскомитровачка болница. Према речима Стефана де Мистуре, привременог регионалног администратора у граду на Ибру, митровачка болница је требало да буде лабораторија за мултиетничност, а да више нема играња пинг-понга.

Митровачки здравствени радници су пре десетак дана одбили захтев Мистуре да прихвате повратак 22 лекара албанске националне заједнице, а да се српски лекари врате на посао у Дом здравља у јужном делу града, као и да се створе услови да се врати око четири хиљаде здравствених радника српске националности у здравствене установе широм Косова и Метохије, одакле су прогнани по доласку Кфора и мировне мисије. Де Мистура је отишао и корак даље - уколико се не врате 22 албанска лекара са митровачке болнице биће скинута заставица Уједињених нација, а финансијска средства биће преусмерена на изградњу болнице у јужном делу града где искључиво живе Шиптари. То је и почело да се реализује. Са болнице је скинута заставица УН, а уместо ње је сада истакнута српска. За новог прелазног управника болнице УНМИК је именовао Пакистанца, др Махмуда Сардара. Но, УНМИК је већ начинио нови потез. У "Трепчиној" фабрици акумулатора, у северном делу града, у пословној згради - пространим канцеларијама - инсталирана је болница са 80 лежајева у којој ће се искључиво лечити Албанци који не желе да се лече у болници у северном делу града. У овој болници сада раде марокански лекари из састава Кфора.

Митровачки администратор Де Мистура је остарио своју циљ.

У разговору са новинарима који извештавају из Косовске Митровице он је рекао "да је најбољи пример мултиетничности на Косову илегална трговина, сеча и продаја огревног дрвета. Свакако, то указује на чињеницу да треба да се више бавимо животним стварима - економијом, а не политиком, али је проблем што је та мултиетничка трговина незаконита и што се богате појединци".

Заиста, трговина на Косову доживљава прави процват. Тргује се и шверцује свим и свачим, оним што доноси профит и зараду. Тренутно најуноснији "посао" је препродаја грађевинског материјала. У томе предвече трговци из Санџака, понајвише из Новог Пазара и Тутина. Колоне шлепера натоварених грађом, црепом, блоковима, шљунком, арматуром крстаре јужном српском покрајином. Долазе из правца Рашке - преко Руднице, где је српска полиција и царина, и другим правцем преко Рибарића и Зубиног потока. У овом "послу" их нико не омета. Када стигну на територију Космета обавезно их прате оклопна возила Кфора и то до места одређишта.

МИНИСТРИ ОДБРАНЕ
РУСИЈЕ И САД НА
КОСОВУ

Улична економија најбоље је, по свему судећи, организована у Приштини. Улице овог града преплављене су дилерима и трговцима свега и свачега, па и младих Албанки. Око сто младих Албанки до сада је нестало, а оне углавном завршавају као "бело робље" у европским престоницама. Зато Албанци страхују за своје жене и ћерке, јер кад оду у трговину могу више и да се не врате. Албанска мафија контролише трговине, кафеине, дискотеке, свуда где се врте марке, а ова валута је платежно средство у местима где је већинско албанско становништво. На свим локалима обавезне су албанске заставе, а у то смо имали прилику да се уверимо приликом посете појединим градовима на Космету.

Новопридошли Шиптари на Косову у последње време окомили су се на српске куће и имања. Много тога су већ приграбили, али су решени и да одреше кесу. За квадратни метар стана у Приштини плаћа се око 1.000 марака. Пошто је у Приштини остало тек неколико стотина Срба, шиптарски купци су се окомили на куће у суседном Косову Пољу где је до сада продато више од стотину кућа. Албанци који долазе из иностранства доносе пуне руксак марака, не би ли Србе приволели на продају своје имовине. Поред Косова Поља, на удару купаца станова, кућа и имања од Срба је и град Ѓјилане. Охрабрује, пак, чињеница да је већина Срба решена да остане на својој имовини и да се враћају расељени. Охрабрује је што је најављено обавезно слање радника из здравства и образовања на Косово и Метохију. Ко одбије, остаје без посла.

На крају забележимо да је на Космету ових дана отказана посета страних и домаћих новинара. Од 11 места предвиђених да их новинари обићу међународне снаге понудиле су одлазак у само - два.

Народни треће врсте наизменично

*Наш саговорник један је од њихвих сарадника владике
рашко-призренској Артемија и повереник је Епархије у
Београду... Мисли да неко у Србији и леда кроз њрсте Тачију и
дружим албанским вођама да би тако сирао сваку одговорност
за најштено Косово. Али, "не, то им народ никада неће
заборавити. Док ле народ буде постојао".*

Јанко ВУЈИНОВИЋ

... Владика Артемије је и даље у Грачаници?

Његово Преосвештенство је заједно са монасима стално у Грачаници. То је, знате, женски манастир. А сада је, силом прилика, мешовити. Ту је пребачено и седиште Епископије. Јер у Призрену, који контролишу Немци, живот је немогућ. Тамо су остала још два свештеника који се стално мењају. Један је у Богословији а други увек у Епископији. Они тамо бораве са још мало преосталог народа. Ту је и једна чета Немаца који спавају у једној сали Богословије, чувају те објекте. Тај вод је за специјалне намене. Када некога нападну, они интервенишу. Свештеник има карту града и околине, па им често он и покаже, или их прати. Свештеник је сада у Призрену све и свја том преосталом народу.

Може ли се кретати улицама Призрена?

Не може. Свештеници су стално у Епархији. Објекти су ограђени са три-четири реда жичане оградe. И чувају их Немци, наоружани. Под пуном опремом, јер су у сталном сукобу са екстремним албанским становништвом. Цело лето су у панцирима и под шлемовима. Ми смо их питали: а шта ће вам панцири када сте дошли међу своје? Немачки војници су у рату са Албанцима. У Грачаници и у околним местима где живе Срби, енглески војници не носе панцире. Али у Призрену их не скидају. Немци се боје Шиптара.

ЖИВОТ НА НЕКОЛИКО МЕТАРА

У Дечанима има још монаха?

Хвала Богу, има. У Дечанима је тренутно 25 монаха. Додуше, и њих чувају Италијани. Парадоксално је то што смо у суштини под покровитељством међународних снага изгубили толике цркве и манастире, а опет не можемо без њих! Јер, ја не смем да замислим

шта би било са Пећком патријаршијом, са Дечанима, са Грачаницом, са манастиром Светих Арханђела који је обновљен 555 година после рушења, и са грађевинама Епархије у Призрену да није оклопних транспортера, митраљеза и војника испред њих. Дакле, не можемо без тих међународних снага. У Светим Арханђелима живи само неколико монаха јер су им Албанци искључили воду и струју. Ту стално дежура и један вод Немаца, чува манастир и калуђере, не дозвољавајући Албанцима приступ и прелазак преко воде. Манастир Зочиште је срушен и ту више нема монаха. У Хочи и у Великој Хочи је остало доста Срба.

И у Ораховцу је остало доста Срба. Али, то је живот као у логору. Верујем када би била нека прилика да би већина људи напустило Ораховац. Јер, живот тамо је немогућ. То је живот на две-три хиљаде квадратних метара. То је једна улица. Фактички је то ту око цркве. Опкољено Шиптарима који не дозвољавају приступ руским снагама да заштите Србе, ту је збијено око три хиљаде заточеника, без воде, хране, лекова... у својеврсном гету.

Да ли је у Ђаковици остало још Срба?

Не. У Ђаковици више нема Срба. Остале су четири старице у црквеној порти. Недавно су им Албанци бацили бомбу. Монаси из Дечана, уз пратњу Италијана, јасно, обиђу их сваки други-трећи дан, донесу им нешто намирница, да се прехране. Нисам био у логору, али сада, знајући како живе преостали Срби и калуђери у Ораховцу, Призрену, Пећкој патријаршији, Светим Арханђелима и Ђаковици, могу замислити како је у логорима. Остале су сестре и у манастиру Соколица изнад Митровице. У Грачаници је остала бројнија српска заједница. У Муштутишту код Суве Реке после пљачке драгоцености и паљевине вредних икона и књига миниран је манастир из 14. века. Уништена је и црква изграђена 1315. године. Војници нису заштитили светиње и народ, па тако у Муштутишту више нема право-

славног народа. Свештеник је последњи изашао. Са Његовим Преосвештенством Владиком Артемијем сам био тај дан у Муштутишту. Владика је молио народ, разговарао, обећавао да неће доћи до вакуума између повлачења српских снага и доласка немачких јединица КФОР-а, међутим, ништа није помогло. Отишли су. Вероватно с правом, јер би већина била побијена.

Зар је толика мржња Албанаца?

Не знам. Али морам и ово рећи. Оно што се дешавало са Албанцима током три месеца бомбардовања Србије и Косова од НАТО снага, то је на неки начин проузроковало све ово што се касније дешавало и што се и данас догађа са Србима. То што сам видео од марта до јуна, то Срби никада нису радили. Једноставно, то не могу да замислим. Уствари, питање је да ли су то и били Срби? То није ни Хитлер радио. Албанци у том периоду нису били народ друге, већ треће врсте. Очекивали смо да ће освета бити. Али, не овом жестином. Ипак, мислим да је ту велика кривица и војске. Војска се повукла пре рока. Тако да је граница испред Призрена, где су се водиле најжешће борбе, остала отворена. Само у току једне вечери повучено је 7.000 војника. И онда су ови одмах упали.

КОЛОНЕ СЕ МИМОИЛАЗЕ

Та злодела према Шиптарима су чинили војници, полиција, или нека паравојска, можда групе?

Не знам ко је све то чинио. Али сам својим очима гледао између Мале и Велике Круше, када су паравојне јединице терале две колоне, одвојене мушкарце од жена. Од припадника паравојске су се плашили и Срби. А питање је да ли су то били нормални људи, или, пак, неки наркомани, из затвора пуштени итд. После сам слушао од сабраће из других манастира да су се слична нечовештва догађале и у другим местима. Данима, скоро два месеца смо посматрали како колоне избеглица иду пут Албаније. Те слике ће ми остати у памћењу за цео живот. А после тога сам и ја сам у једној колони, у задњој, изашао из Призрена. Док смо ми излазили - у град и у Метохију су улазили Албанци. Тако да су се коло-

не престизале. Наша је престизала шиптарску која се враћала тракторима из Албаније. То је једна несхватљива ситуација, коју је тешко описати. То се све доживи.

Значи то је тај - вакуум?

Да. Није тај вакуум од повлачења југословенске војске па до доласка интернационалних снага био свугде. Али јесте у призренском и у ђаковичком крају. У дечанском није, јер су ту ушли Италијани и сачували манастир Високе Дечане. На жалост, Србе нису заштитили. И у Пећи је било Срба све до доласка Албанаца. Али, они нису могли да остану. Пећ је горела последња три дана пред прекид бомбардовања. Све шиптарске куће су биле запаљене. И чим су ушли Албанци су по-

чели да пале оно мало преосталих српских кућа. Логично би било да се уселе. Не. Они су их спалили, да се Срби никада не би вратили. То је један огроман степен мржње. Призрен град који су Срби основали и у којем су живели шест-седам векова, сада је један од Србима најстранијих градова на свету. Одлазимо само онда када стварно морамо. Да обиђемо кућу, да видимо те две стотине људи који су остали у Призрену.

Колико је раније било људи у Призрену?

Па не знам тачно. Јер су и једни и други лажирали број становника. Додуше, Срби само на изборима. Ипак, претпостављам да је у Призрену живело око 15 хиљада Срба. У Ђаковцима много мање, можда, око осам хиљада. У пећком округу је живело око четрдесет хиљада наших људи. Приштина је била велики српски град где је живело око 40.000 Срба. Па и Ђурићани, исто, где је било између 20 и 25 хиљада. Преко двестотин хиљада Срба је до јуна ове године живело на Косову. Данас је, по најоптимистичнијим проценама,

остала половина.

Да ли војници Бундесвера штите овај остатак српског становништва, пре свега у Призрену?

Па, штите. Али, ни они нису свемогући. Труде се. Трче тамо где избије неки сукоб, где дође до напада, паљевине. Но, осим Немаца, труде се и други, Италијани, Французи, Енглези код нас у Грачаници. Некако су Американци оставили најблеђи утисак. Иако их има највише и држе најмирнији рејон, заиста су подбацили у заштити нашег народа. Дозволили су прогон из Ђурићана где није остало три хиљаде душа. Српска села око Ђурићана су стално угрожена. Верујем да ће се још појачати и техника, тенкови и америчко људство које сам својим очима гледао по српским селима, како би сачували чисто српска села од упада Шиптара и осигурали путеве од Врања ка Косову и Метохији.

Верујете ли у повратак становништва?

Па, верујем. Верујем. Најважније је да сав народ који је остао доле, да остане и даље. Да буде залог свим повратницима. Све ће се то догодити само ако будемо имали здраву матицу. Ако будемо могли рачунати на Србију, као на једну нормалну државу. Националну државу, а не овакву. Онда ће се сигурно моћи вратити. Не само они који су сада избегли, већ и они који су протерани 41. и они прогнани касније. На жалост, ни дан-данас није укинут закон који је 1945. године донела Титова влада. Српска православна црква је тражила да се тај закон укине. Тражило је то и Матица прогнаника који имају седиште у Црној Гори. Рачунамо, ако се власт промени у Србији, ако српство колективно оздрави, ако се стање у матици измени, онда ће и нама бити спаса. Али, ако све остане овако као што је данас, онда ће се на Косово тешко ко вратити. И Косово ће бити изгубљено. Ми се боримо колико можемо, али тешко ћемо моћи опстати без матице.

ФОТОГРАФИЈА КОЈУ ЈЕ ВИДЕО И СВЕТ:
ЦРКВА У ЂАКОВИЦИ

"Књига Распето Косово објављена је у само три хиљаде

примерака, јер нисмо имали новца за већи тираж. А и журили смо јер је у периоду од јуна до августа на Косову и Метохији порушено или оскрнављено преко педесет цркава и манастира. У књизи су наведене 52 цркве. Књига је закључена са 31. августом а већ је 5. септембра изашла из штампе. Успели смо да у рекордном року објавимо тај катастрофални податак о уништавању духовних објеката и да шокирамо светску јавност; иако је напоље отишло нешто мало примерака. Онда смо почели да припремамо друго издање. Нажалост допуњено, јер је од 1. до 25. септембра порушено или оскрнављено још 25 цркава. Дакле у другом издању ће бити приказане 72 минирана, запаљене или оскрнављена црквена објекта на Косову и Метохији. И то све за три месеца, под патронатом највећих светских сила. У томе и јесте тај парадокс: под покровитељством такве сила као што је НАТО пакт једна група људи поруши толики број храмова од који је већина из 14. и 15. века. Срушене су неке новоизграђене цркве, али и још недовршене и неосвећене, као што је црква у Ђураковцу, Ђаковци. Покушали су срушити и храм Светог Спаса у Приштини, али срећом нису успели.

... Први тираж је плануо а из Америке, Енглеске, Немачке, Француске, Швајцарске, Румуније, Русије долазе људи и траже стотине примерака да носе у те земље, да деле, показују злочин над културним наслеђем нашег народа. И не само нашег, већ и европског културног наслеђа. Међутим, Црква овде не може да нађе ни једну организацију српске државе, нити институцију српског народа која ће да плати педесетак хиљада марака некој овдашњој штампарији да би се одштампало педесетак хиљада примерака. Брига државу Србију за српске цркве по Косову и Метохији! Сада ми морамо да се потуцамо и мољакамо по Грчкој да би се та књига публиковала. Мислим, то је један довољно речит пример. А чим смо ми издали прво

ПОВОДОМ КЊИГЕ "РАСПЕТО КОСОВО"

издање, први је мистар иностраних послова Живадин Јовановић тражио

сто примерака да би их поделио у Њујорку.

... После доста перипетија захваљујући везама Рашко-призренске епархије, а и самог владике Артемија, успели смо да у Грчкој одштампаном примерке другог издања књиге Распето Косово. Кренули смо ка Србији. Нису нас зауставили грчки, па ни македонски граничари и цариници, већ су нас зауставили наши, српски. И тад је почело малтретирање. Државни органи Србије, цариници, нам нису дозволили да унесемо књигу у Србију и на Косово. Пустили су нас са неколико стотина примерака, остатак тиража је остао. После недељу-две нашли смо начина да део приличних тиража стигне у свет. Када не може у Србију, може у иностранство. Држава Србија забрањује приказивање злочина албанских терориста. Забрањује сведочанство о срушеним црквама и манастирима још из периода прве српске државе, из 12. и 13. века.

... Занимљива је прича о реакцији председника Била Клинтонa у тренутку када му је, приликом недавног једнодневнoг обиласка Косова, пре почетка разговора, Владика Артемије пружио ово издање. Настао је мук који је трајао пет-шест минута. Клинтон је онда погледао албанске прваке са Косова са више немим него изговореним питањем, у смислу - шта је ово? На то ће брзоплети Тачи изговорити како су то Албанци срушили цркве које су подигнуте у последњој деценији, под режимом Слободана Милошевића. Клинтон је онда погледао на првим странама српско-енглеског издања текст и снимке срушеног Зочишта из 13. века. Сведоци говоре да је председник Америке, као, наредно Албанцима да се свака срушена црква мора обновити. И да ће и Америка у томе помоћи.

... Ко ли то у Србији штити Тачија и друге албанске вође? И због чега? Мисле да ће се тако спрати сваке одговорности за напуштено Косово. Не, то им народ никада неће заборавити. Докле народ буде постојао!"

Чекајући политику

Проучавању рата у Југославији 1991-1999. прилази се на неодговарајуће начине. Због тога многи резултати ни приближно не одговарају комплексности слике коју су рат и догађаји у вези са њим донели. Истражујући пре свега домаће факторе рата, аутор се одлучио да укаже на неколико аспеката, који по његовом мишљењу измичу из уобичајеног сагледавања ратне слике. Текст који следи има, пре свега, намеру да подстакне на размисавање заинтересовану јавност.

Бојан Б. ДИМИТРИЈЕВИЋ

Скоро је протекла читава деценија од избијања рата који је срушио СФРЈ. Простор бивше Југославије уздрмао је низ међусобних ратова који су се како-тако у једном тренутку, крајем 1995. године, привели концу. Али, ко је год сматрао да је епоха ратова на тлу бивше СФРЈ завршена потписивањем уговора у Дејтону, односно мира у Паризу, крајем 1995, изгледа да се преварио. Мада је сугерисано и у српској јавности да је тим чином почела нова епоха, безмало нови век, криза око Космета 1998-99, праћена ратом НАТО против Србије, уверила нас је да историјски процеси редефиниције овог простора још увек трају. Тачка на разрешење српског чвора још није стављена. Рат који се водио доскора, политичке компликације на унутрашњем и спољном плану трају.

На светској сцени присутна је невероватно велика количина најразличитије литературе, која се бави југословенским простором у рату 1991-1995. Од књига које излажу виђења кључних актера, преко пропагандних памфлета којима је био циљ да изврше одређену улогу у светском јавном мњењу, до простих сећања или једноставних збирки аутентичних фотографија. Суседне државе, а бивше републике СФРЈ и наши противници из рата 1991-1995. развиле су богатију књижевну продукцију у односу на овдашњу, када се тиче најновија историја и најновији догађаји. Проблематичност веза на овом простору, непостојање нормалних токова размене, а онда и финансијски момент, утичу на опште слабо познавање такве литературе у овдашњој средини (СРЈ). Најосновнија карактеристика историографија тих република је окретање стриктно према својој прошлости, компатибилност са главним политичким трендом у матичној држави из кога следи реинтерпретација многих историјских сегмената, често у функцији потврђивања своје нације или "нације", државног суверенитета или политике, односно у негативном односу према свему што

има призив српског. Главни продукцијски типови су исти као и у СРЈ. Ту су, као најинтересантнији радови мемоарског карактера, посебно личности из високих кругова моћи и одлучивања, каоки су војска и политика. Писане различитим стиловима, различитог обима и са различитим намерама, често када би њихови аутори били склоњени са њихових дотадашњих позиција.

НЕМА ДИСТАНЦЕ

Појава глобалне информативне мреже (Интернет), моћног оружја информатичке деспотије назване Нови светски поредак, учинила је да проток информација достигне готово драматичне размере. Највећи број информација о најразличитијим догађајима је доступан на светској мрежи у минималном протоку времена од неког догађаја. Готово да више нема никаквих догађаја који би се могли збити мимо знања компјутера, додао би циник. Посебно у томе предњаче политичке и војне институције САД и НАТО-а. Дневне прес-конференције, различити прегледи, вести, процене, илустровани материјал - фотографије, видео записи и слично, све је доступно на Интернету. Већне кампање у којима су се директно ангажовале снаге САД, односно НАТО, посебно су добро обрађене, и заинтересовани истраживач у врло кратком року може да стекне веома велику количину потребних ин-

формација за своја истраживања. Слично је и са политичким догађајима. Узмимо као пример било какву дипломатску конференцију, скуп или преговоре - а историја југословенске кризе обловала је таквим догађајима. Њени актери, мишљења, развој догађаја и наравно, закључци, доступни су у временском периоду који се некада мери часовима. Историчари из разних епоха морали су да чекају на проток времена, отварање архива и кооперативност њихових службеника. Да ли ова околност смањује историјску дистанцу?

Најновије искуство НАТО - српског рата 1999. потврдиле су и другу страну светске глобалне информатичке мреже: могућност да се кроз ову мрежу протуррају различите сензационалне вести, опсервације, коментари, анализе, које су у следећем кругу производиле у овдашњој јавности - гласине. Несхватане да прилив информација на ову мрежу нема никакво правило, контролу или систем, условљава да се све што се појави на Интернету сматра истином. Из те чињенице, следећи корак су гласине.

Данас историчар који проучава период са најмањом историјском дистанцом мора да се претвори у аналитичара, са неопходним информатичким знањима. На другој страни постоји свеопшта доступност Интернету, која чини да се на глобалну информативну мрежу стичу најразноврснији подаци, без икакве селекције, којих нови

историчар мора да је свестан. Најчешће, у таквом галиматјасу информација, подаци имају значаја само док су актуелни. Чим прођу и уступе место новима, ирелевантно је да ли су тачни или нису. У таквом засићењу информацијама потребно је развити осећај за њихово филтрирање и осмишљавање: да се не би догодило да модерна историја постане компресија података, непрекидна листа чињеница. Померајући временску дистанцу на најскорије периоде, готово да долазимо у позицију вршења насиља над историјом и уобичајеним историографским поступком. Како зауставити ову агресију над класич-

ном историјом, а понудити одговоре и путоказе, за којима се вапи на овом простору у данашњици?

САРАЈЕВОЦЕНТРИЧНОСТ

Временски оквир рата још увек са сигурношћу није дефинисан. Када је почео рат и који су датуми међаши? ЈНА (односно ВЈ) је узимала као почетак борбених дејстава један датум из 1990. мада су праве борбене операције отпочеле 27. јуна 1991. сукобом у Словенији. Сукоб у Хрватској имао је такође неколико експлозивних момената и пре бурне ескалације крајем лета 1991: одвајање крајинског МУП-а сукобом у станици милиције 17. августа 1990. и потом проглашавање САО Крајине, сукоба на Плитвицама, Пакрацу, Борову селу и Сплиту (март-мај 1991). Дуги низ сукоба претходи септембарској ескалацији сукоба, када је проглашен отворен рат против ЈНА на територији републике Хрватске.

Почетак рата у БиХ стереотипно је у западним медијима и литератури датиран српским уласком у Бијељину, односно сукобима 6. априла у Сарајеву. Међутим, скривена је историјска чињеница да су хрватске снаге дејствовале на територији БиХ још знатно пре наведеног датума. Од краја лета 1991. хрватске снаге дејствују у Западној Херцеговини, према којима ЈНА држи линију фронта која се по борбености нимало не разликује од других. Коначно у ноћи 26. на 27. март хрватске снаге прелазе Саву и улазе на територију БиХ. Тако је контролна хрватска војна акција према БиХ стигла далеко пре исте такве српске акције у Бијељини и другде. Медијска оријентација на Сарајево, током рата затимати сва друга бојишта, све друге почетке, разлоге, актере. Рат у Босни, посебно на Западу, пратиће изразита "Сарајево-центричност". Градске визије, поделе на урбане и руралне противнике, мултикултурне, мултиконфесионалне и оне друге пратиће и публицистика, али и најновија историографија. След догађаја у Сарајеву постао је тако за светског читаоца след догађаја рата у целој БиХ.

Скривена дипломатија актера југословенске кризе од 1989. па до данас остаће посебна тема за разумевање догађаја. Да је она основа за разумевање следа догађаја, потеза актера и коначних решења, нема сумње. У то нас уверавају многи до данас објављени мемоари, у којима налазимо парчиће скривене дипломатије, односно скривене историје. Да ли је рат у Словенији био договорен на српско-словеначком нивоу још 1989-90, како на то указују неки хрватски званичници? Да ли је и какав договор постигнут у преговорима српског и хрватског председника у већ легендарном Карађорђевићу? Да ли је подела БиХ, а са њом и српских територија била на извиди да буде остварена пролећа 1992. хрватским продорима у ту републику, односно извлачењем преосталих снага ЈНА на исток? Да ли је пораз РСК 1995. био договорен у тајним преговорима српског и хрватског врха (које је тек ту скоро, крајем 1998. обелоданио хрватски министар иностраних послова Мате Гранић) као и редуцирање делова Републике Српске јесени исте године?

ТВ РАТ

Производња рата на поједином терену, такође је један од проблема са којим ће нова српска историографија имати да се суочи. На свим зарађаним странама било је и остало света која није желело да ратује: да крене оружјем на комшије са којима је деценијама и вековима живео у толеранцији; да миран и непресперитетан живот у једној средини замени са неизвесношћу у својој националној матици; да поремети вишенационалност своје породице или окружења. У такве процепе улазиле су невидљиве силе рата: различите полутајне формације дириговане из центара моћи, да би створиле рат. Технике изазивања рата биле су перфидне: трансфером острашених припадника сопствене нације, ликвидацијама појединих истакнутих мештана или њихових породица, паљевином кућа, пљачком, слањем специјалних парополитијских формација, односно кријумчарењем наоружања, војне опреме, националних симбола, намерним усмеравањем артиљеријске ватре са оближњих

зона где је рат већ узео маха.

Установљено је да у данашњици **електронски простор** супериорнији од природног простора и да већ просечан човек у њему проводи далеко више времена. Отуда је и једна од основних карактеристика рата 1991-1995-1999. невероватна медијска експлоатација, усмеравање и присутност. Рат 1991-99. готово да се емитовао, а не догађао пред нашим очима. Брзина протока информације о неком догађају често је била моментална. Дуготрајне конгресне севане југословенских комуниста 1989-1990. биле су помно праћене од широког југословенског аудиторијума, који је проводио сате уз телевизионе, очекујући исход. Телевизија је приближила опскурне актере ових политичких збивања свим својим гледаоцима, стварајући тако до тад невероватну могућност присуствовања важним догађајима. А онда је дошао рат: 27. јуна 1991. експлозијом сукоба у Словенији. Били смо у прилици да са неколико часова дистанце посматрамо оком камере драматични лет ка граничним прелазима које су припадници ЈНА и савезног СУП-а имали да заузму. Да ситуација буде драматичнија, хеликоптер у коме се налазила камера новинара ТВ Политике био је погођен стрелачком ватром од стране словеначке ТО. Просечан телевизијски гледалац у Београду, рецимо, добио је тако јединствену прилику да узме учешће у рату, не померајући се од свог телевизора... Убрзо је нестварност и илузију рата, емитованог преко телевизије, сменила сурова стварност. Од крајњег запада бивше СФРЈ ширила се врло брзо реалност рата. Са телевизијских програма рат је долазио у комшилу. На различите начине: од непосредних до посредних видова. Мирне и радне средине, врло брзо су се претварале у попришта огорчених борби и међусобног насиља. На почетку 1991. српске крајине, затим Словенија, онда поново крајине, Хрватска, Далмација, део Херцеговине... Онда кратки интермецо па с пролећем 1992. и све до 1995. БиХ, односно Република Српска, 1995. опет Крајина, 1998. Косово и Метохија, 1999. Србија и Црна Гора. На овај, али и друге сличне начине читави делови становништва бивше СФРЈ постали су неуротизовани, постајући својом хистеричном инструментализована претња за колективну сигурност. Латентна ванредна стања претпала су се или мешала са ратном стварношћу, неки пут са облицима потпуне анархије, где близина или даљина ратних дејстава није представљала релевантну чињеницу.

ДОГАЂАЈИ И ЊИХОВЕ СЛИКЕ

Функционализација рата, стварање његовог привида, такође је једна од тема за коју ће историографија морати да понуди и примере и одговоре. Рат у Словенији је први показао шта значи стварање привида рата међу сопственим становништвом. Тада је републичка власт користила методе какви су: намерна употреба сирена за ваздушну опасност, различите полицијске мере, легитимисања, претресе, ограничавање кретања према такозваним "љуђњацима", медијску игру фотографија и ТВ слике не би ли се дочарала сурова стварност рата, патње цивила, деструкција објеката. Хрватски случај је имао доста тога сличног пре свега у манипулацијама становништвом кроз медије, контролисане гласине и сличне манифестације какве су употреба сирена за ваздушну опасност. Манипулација сликом и фотографијом у Хрватској имала је другу димензију од словеначког случаја. Словенци су свој рат прилично ниском и ограниченог интензитета појачавали фокусираним сликама појединих оштећења објеката, сликама убијених, рањених и заробљених. У Хрватској је степен ратних оштећења био довољан да се не користи манипулација да би се сугерисала деструкција (сем у случају Дубровника, вероватно). Деструкције је било више него довољно за ефекат на посматрача са стране. Али овог пута се посезало за манипулацијом потписа/легенди испод фотографија односно ТВ прилога. Поблијени цивили, уплакене избеглице, срушене куће биле су искључиво хрватске.

Рат у БиХ донео је далеко жељши приступ функционализације и стварању слике рата. Сарајево је изгледа било највеће поприште функционализације рата, коју је муслиманска страна промовисала

као сасвим легитиман вид борбе за своје циљеве. Само поред сопственог становишта, овака акција имала је и своју међународну надоградњу: анимирање светског јавног мњења, функцију у оправдању доношења одлука на штету противничких страна. Инциденти са масовним изгинућем цивила којима су увек, случајно, присуствовале ТВ камере, гранатирање сопствених позиција или насеља, намерне редуције грејања, струје или воде, биле су манифестације функционализације рата.

Најновији НАТО - српски рат 1999. отишао је корак даље у функционализацији рата и претварања истог у општи виртуелни догађај. Чињеница да је рат вођен на начин који је нетипичан овом простору (сем сукоба на Космету, који је опет био по моделу већ виђених ратова у бившој СФРЈ), то јест да није дошло до борбених контаката између снага НАТО и СРЈ, била је могућност за знатну функционализацију рата са обе стране. У ту сврху коришћени су медији, гласине али и појединачне борбене дејства. На пример, бесомучним противавионским дејствима на НАТО авијацију, која је летела на безбедним висинама, стваран је привид да се СРЈ оштро супротставља нападу, затим, гађани су витални циљеви ове државе у којима по правилу није било никога, односно на Западу је сликом и речју функционизована "хуманитарна катастрофа" на Космету, због које је оправдана акција са дубљим војно-стратешким смислом.

Заједничко за све функционализације рата је интерес једног политичког (и војног) врха, да своје становништво на тај начин хомогенизује, створи страх од непријатеља а преко тога да их увери да је прокламована борба (рат) једино могуће, наметнуто решење, па да су сви напори, патње, државна регулација свакодневице оправдани и у националном, односно државном интересу.

БИЛО И ВАГАЊА

Скоро све ратујуће стране у конфликту у бившој СФРЈ имале су **некакве ратне циљеве**. Најопштнији циљ већине био је потпуна државна самосталност у оквиру републичких граница са свим атрибутима суверености: војском, спољном политиком, монетом, националним симболима... Коначно, циљ Словеније имао је своје прелазне форме: слабу федерацију, лабаву или чвршћу конфедерацију, и коначно самосталну државу. Хрватска је дуго време пред рат "шутјела", али се експлозивност њеног (ратног) циља убрзо обелоданила после рата у Словенији, самосталност у републичким границама. Једино питање које компликовало јасност овог циља било је у којим границама: "повијесним", републичким, етничким? Са Србија или без? Будући истраживач ових проблема мора свакако да истражи генезе профилисања националних/републичких циљева ове две државе/нације, како у ранијим историјским епохама, тако и кроз процес дезинтеграције СФРЈ, од краја шездесетих година овог века.

Македонија и БиХ су дуго вагале шта и како наступати када је рат из дана у дан разбијао све илузије. Македонија је најмекше и најнеосетлије напустила остатак СФРЈ. Заокружена територијално - што је убрзо постало и национално - још на почетку социјалистичке епохе, Македонија је брзо нашла заједнички језик са Београдом. Јединице ЈНА су отишле у Србију, а Македонија је постала самостална, без своје адекватне војске. То је већ у следећим годинама створило опасан безбедносни проблем али и вакуум у који су лако ушле НАТО снаге.

БиХ је тињала у периоду јесен 1991 - пролеће 1992. Српска и хрватска национална заједница гледале су према својим матицама, често оставајући простор да буду оруђе у рукама Београда или Загреба. Муслимани (али и део национално недефинисаног становништва у неколико већих вароши) нашли су се у процелу. Они муслимани који су служили у ЈНА активно су учествовали у борбама против словеначких и хрватских сепаратиста. Међутим, већ је почетак 1992. донео низ проблема и преиспитивања овој категорији. Да ли наставиће борбу за нешто што је у ствари скраћена Југославија са српском доминацијом, а у њиховој свести баук звани Велика Србија, или кренути у борбу за самосталну БиХ која је муслиманима била алтернативна идентификација, када већ

СФРЈ копи из дана у дан? Сличну дилему су имали и они који су били рођени у БиХ у мешовитим браковима, који су имали стриктно југословенску идентификацију, или они које нису привлачили национални сентименти српства или хрватства. Тумачење овог прелома који се дешавао у првој половини 1992. једно је од кључних за дешавање рата у БиХ.

Насупрот њима у БиХ у истом периоду су настанале нове снаге и нови чиноци, који су пореметили договоре Београда и Загреба. На једној страни то су били иницијални кругови муслиманског националног (оружаног) покрета, такозвана Патриотска лига, која је имала за циљ стварање самосталне БиХ, базиране на муслиманској (бошњачкој) основи. На другој, одређени српски кругови, који ће се маја 1992. побунити против калкулантске политике Београда и одлучно кренути у стварање српске Републике БиХ, односно њене војске. У дубокој тајности тако је у зонама БиХ са муслиманском већином настала паравојна организација са потпуно аутономним планом, али и са посебним, чудноватим везама са армијском безбедношћу које тек треба да буду истражене. Ови муслимани су тако промовисали (ратни) циљ очувања јединствене Босне и Херцеговине, на историјским подлогама мита средњовековне Босне и/или онога што је овај простор био у турској империји, а са којима су се многи од национално недефинисаних становника вароши какве су Сарајево или Тузла, идентификовали у току рата. На другој страни Срби су јасно желели да се одвоје од других и да се прикључе својој матици. Њихов национални циљ, који је убрзо постао ратни, није имао посебне разраде, као и код Срба у Крајини, и тежио је јединственој српској држави без неке прецизне дефиниције.

СВЕ НЕКИ РАМОВИ

На другој страни, ратни циљеви званичне српске стране све време ратних сукоба остали су неодређени, због тога да би сваки исход могао да буде приказан као победа политике српског режима. Са највишег места у Србији није никад саопштен национални, политички или војни циљ ратног подухвата и свеопштитог напора. Управо обрнуто, још од почетка ратних дејстава објашњавано је да је једини циљ да се рат заврши и тако је често долазило до апсурдних изјава и наслова у штампи, као што је био на пример специјално издање подгоричке "Побједе" о борбама на дубровачко-херцеговачком ратишту: *Рат за мир*. На страну декларативно-медијски оквири, очигледно је да су одређени ратни циљеви постојали још у фазама пред избијање рата. О томе посредно сведоче неки поступци српске стране, али и сведочења противника и пребегла из редова ЈНА. Да ли је реч о "Лукавој стратегији", како је писао истакнути муслимански генерал Сефер Халиловић? Мистерије садржаја наводних или "наводних" планова под конспиративним именима: "Рам", "Авала", "Јединство", "С-1", "С-2" и датираних предратним периодом, који су пројектовали одређене ситуације препознатљиве у запаљивој реторици појединих српских политичара остају питање за историцаре генерација које долазе.

Указаћемо на још један скривени фактор југословенске кризе: **полицијске снаге**, које су деценијама биле на маргинама по својој техничкој, материјалној, кадровској структури, постале су значајне премада су биле у надлежности република. Републике су тако у освит кулминације југословенске кризе имале у својој надлежности какве такве снаге полиције које су носиле наоружање. Није ни мало нелогично што су оружани састави милиције/полиције били носиоци борби за националне (државне - републичке) циљеве. Производња рата, нерегуларност борбених састава, указује нам на једну сасвим специфичну особину ратова вођених на простору бивше СФРЈ, на широку употребу (пара)полицијских снага у свим сукобима од 1991. до 1999. Рат у Словенији добрим делом сведочи о употреби полиције као борбене снаге нове републике. Још више у Хрватској, где је локална Територијална одбрана била ван домашаја нове власти. Тако је МУП Хрватске постао језгро за стварање републичке армије. На српској страни је исти случај, само далеко комплексније, у зависно-

сти од подручја. Милиција у Крајини постала је тако основни сегмент одбране нове српске државе. У почетним фазама стварања српске републике у БиХ, снаге МУП-а биле су у добром делу источне Босне једине снаге на које су Срби могли да се ослању. Касније, током сукоба у Босни, једна од ударних српских јединица била је Специјална бригада МУП-а. Није чудо да су НАТО-ве снаге ИФОР-СФОР толико биле доследне у демилитаризацији МУП-а Републике Српске. Чак знатно детаљније него кад је војска у питању. Коначно, у Србији, долазећи на власт иза контроверзне 8. седнице СК Србије Слободан Милошевић није за највећи број својих осетљивих пројеката могао да рачуна на тадашњу ЈНА. Стога је МУП Србије једним својим делом трансформисан у борбену целину, која је узела учешћа у борбеним дејствима од 1991. широм југословенских ратишта: Рат на Космету 1998-99. вратио је снаге МУП-а Србије у јавност као борбене целине. Тензија у Црној Гори такође показује да актуелна власт користи исто оруђе у одбрани своје самосталности.

Феномен употребе полицијских снага у сукобима на простору бивше СФРЈ остаје врло значајан за истраживачки фокус. Навели смо примере који говоре у прилог томе. Директна линија на релацији политичка власт - полиција, као извршилац, говори нам у прилог тези да без детаљног проучавања овог проблема нема ни целовите слике о томе како рат функционише на овим просторима.

НИ ЕЛЕМЕНТАРНО

Улога Армије и Територијалне одбране у рату 1991-1992. посебно је наглашавана у отцепљеним републикама. Истичала се, између осталог, дилема: како то да је ЈНА од чувара и заточника Југославије прешла пут до извршитеља "велико-српске агресије", "меморандума САНУ" итд. Предратне преформације и реорганизације ЈНА стављане су у шпекулацијама у контекст каснијих догађаја: шта је и како која стратегијска групација контролисала, однос националних контингената у саставу армије, специфичан однос ЈНА и републичких територијалних одбрана итд. Уочљиво је, ипак, да је у току 1988. ЈНА напустила стратегијску организацију у којој су се армије колпене војске начелно поклапале са републичким границама. Од те године постоје војне области - војшта која се не поклапају са републичким границама, са седиштима у Београду, Скопљу, Загребу и Сплиту. Критичари овакве војне организације у време извршења тог пројекта били су једино Словенци, који су реорганизацијом "изгубили" своју 9.

армију. Каснија тумачења и разматрања препознала су у оваквој организацији "лукаву стратегију" српске стране: такве војне области "одговарају будућим границама задатим Меморандумом". Посебно је указивано на чињеницу да 1. војиште у Београду контролише велики део Србије, скоро читаву БиХ и добар део Словеније.

Потчињавање републичких снага ТО оперативним саставима ЈНА, затим одузимање оружја ТО и стављање под контролу ЈНА, коначно и расформирање ТО Космета 1989. остаје предмет шпекулација, па и онда када документа буду на увид историчарима. Чињеница је да је ТО Словеније "преживела" ову реорганизацију, пре свега због доследне идентификације ТО као сопствене републичке војске која је у Словенији постојала од самог формирања ТО почетком седамдесетих година, а онда и због прећутне подршке републичког руководства. Одатле до илегалног наоружања пут није био дугачак. У Хрватској, напротив, морало је да дође до смене власти. Одласком реформисаних комуниста и доласком Хрватске демократске заједнице пролећа 1990. отпочеле су припреме за стварање оружаних састава који ће у 1991. прерасти у регуларну војску. Основа за овај пројекат био је МУП Хрватске који је пружио добру основу за развој првих оружаних састава Збора народне гарде, а затим и масовно наоружавање чланства и присталица ХДЗ по унутрашњости. У скоро тридесетогодишњем постојању ТО, највећа сједињене снага ТО и ЈНА била је у БиХ. Ипак, остаје чињеница да је добар део наоружања ТО, било у Хрватској, БиХ или из Србије послужило за наоружавање српског народа на ободу српских етничких територија. Једноставним преузимањем складишта или кријумчарењем под патронатом различитих струја у МУП-овима, ово оружје је долазило до Срба, који су са њим у рукама веровали да је кључно час националне обнове. Најтрагичније је то што су у процепе племените националне идеје и оправдана незадовољства улазили људи који су имали задатак да "произведу" рат и да искористе национални набој и сасвим друге сврхе.

Напротив, продор вишестраначког система 1990. није утицао на трансформације ЈНА или стварање других републичких или националних војски. У Србији, опозиција која је безуспешно јуришала на власт, није имала посебно профилисане одређење и ЈНА није посматрала кроз призму какве су постојале у Словенији, Хрватској или код албанског живља. У преостале три републике југословенство ЈНА је остало неокрњено, све до јесени 1991, када из БиХ и Македоније почињу да се чују све јачи захтеви за редифиницију улоге ЈНА, локално служење војног рока и сл.

Када посматрамо армију у завршно доба кризе, намеће нам се као закључак да је с једне стране она представљала моћни, респектабилни строј, са сугерисаном снагом велике организације, традиције и индустријског комплекса, који је имао завидан углед на страни. У прилог овој констатацији, рецимо, говоре и многи успешни војно-индустријски аранжмани. Са друге стране намеће нам се сасвим друга представа атрофиралог великог система, од чијег врха па до дубине командне лествице царује неспособност и неодлучност да се крене јасно у искушење историје.

Армија се није снашла у ситуацији која јој је, изгледа до краја њеног постојања маја 1992. остала нејасна и неодређена. И сама није знала шта желе од ње они који њоме руководе. Трудила се да сачува свој југословенски и народни карактер да би допринела мирном решењу државне кризе. При томе се није ни елементарно давало одређење на какав се, у ствари, исход политички рачуна.

Аутор је сарадник Института за савремену историју

За колико сати се може забранити живот

Уочи новојодушњих иџразника без иосла су остали Слободан Вучетић, судија Уставној суда, Зоран Ивошевић, судија Врховној суда, и Божо Прелевић, судија Петој општинској суда. Заједничко за свутројицу је да су чланови Друштва судија које је основано у изборној, 1996. јодини и да су се, како каже наш сајговорник, најјласније суиџротставили фалсификовању резултата локалних избора. Судије кажу да су за одлуку скуиштинској Одбора за иџравосуђе о њиховом разрешењу сазнали из новина, док се у случају Боже Прелевића иоткрала административна иџрешка која судијске функције разрешава нејостојећеј судију. Ииак, колеје судије Прелевића изгледа да знају о коме је реч. Док је био одсутан, неко је већ из њејове канцеларије изнео исџравну столицу и заменио је расходованом.

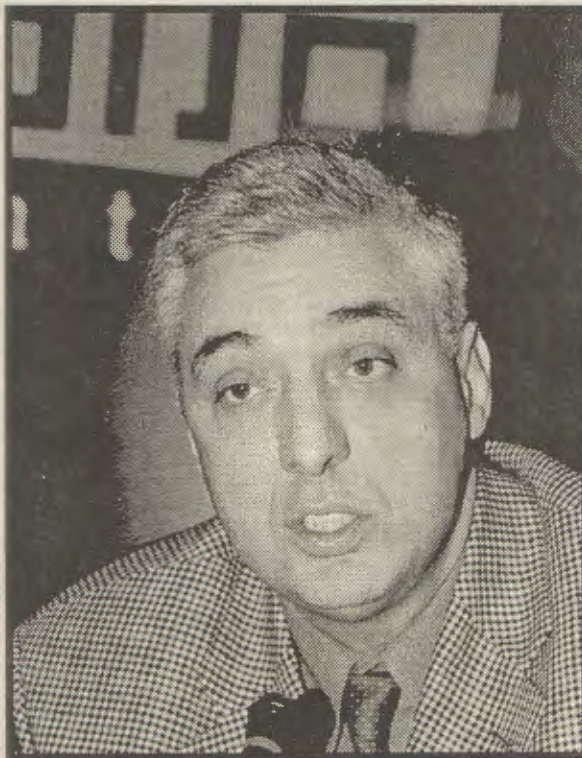
Милица ЂОРЂЕВИЋ

Како је требало да изгледа законска процедура смењивања судија? Да су хтели да поштују процедуру, требало је да се формира комисија при Врховном суду, да се утврде тачни разлози за разрешење и да се такав предлог упути Колегијуму суда у коме радим. Након одржаног колегијума и мог изјашњавања требало је да буде одржан колегијум Окружног суда а затим Општа седница Врховног суда. На тој седници би требало да се утврди основаност разлога за разрешење и да ли су ти разлози такви да Општа седница Врховног суда предложи моје разрешење.

С обзиром на сталност судијске функције, на основу којих разлога судија ипак може да буде разрешен?

Прво, ако сам осуђен на безусловну казну од преко шест месеци затвора. Затим, ако сам трајно неспособан за вршење судијске функције, ако су се стекли услови за пензију, ако сам добровољно затражио да будем разрешен, и ако се утврди да нестручно обављам своју функцију. При свему томе треба имати у виду још једну забрану, да судије не могу бити чланови управних одбора, да буду на политичким функцијама, функционери политичких партија. Закон не забрањује чланство у партијама. Рецимо, председник Врховног суда је члан једне од владајућих партија, као што су чланови владајућих партија скоро сви председници суда у Србији.

Све ове инстанце су прескочене. Једино је, како то пише у материјалу Одбора за правосуђе, на иницијативу председника Врховног суда, Балше Говедарице, покренут поступак за разрешење судијске дужности. У образложењу стоји да извесни судија Божидар Прелевић "у дужем временском пе-

риоду остварује активности које имају обележја политичког деловања неспојивих са вршењем судијске функције", и то "изнесећи своје ставове у средствима јавног информисања, дајући интервјуе или у посебно објављеним чланцима, као и кроз функцију у политичким организацијама". Даље стоји да "несумњиво произилази да је своју судијску функцију подредио остваривању политичких циљева". Поставља се питање ка-

АПСУРД, КАО И ОСТАЛО

Непосредно пре овог разговора, били сте у судници и судили. Јесте ли или нисте судија Петог општинског суда?

Бићу сваког дана у суду, све до момента док не разреше оног кога су изабрали. Наиме, судија Божо Прелевић, који је под тим именом изабран, чији досије постоји у Министарству правде и у Врховном суду, и под којим именом сам добровољно провео више од годину дана судећи на Косову, није разрешен. Они су разрешили Божидара Прелевића који не постоји у Петом општинском суду. Ако би се поштовао закон, морала би да

се понови процедура у Одбору за правосудје, па да предлог разрешења иде пред Скупштину. Постоје неки предлози, да се мимо закона, скраћеним поступком направи решење о исправци. Међутим, нема решења о исправци зато што је Скупштина изгласала разрешење судије који не постоји. Онај ко буде направио исправку чини кривично дело фалсификата. По закону би требало да се поново састане Одбор за правосудје и да се поново гласа. Исправка се може урадити само ако су на Скупштини гласали за разрешење Боже Прелевића, а другачије је пренето у Службеном гласнику. Пошто поседујем документацију, да се предлог Одбора односи на непостојећег судију, непостојећи судија је разрешен. Ако су погрешили у имену; ко зна да нису погрешили и у презимену. Можда су погрешили и суд, можда уопште није реч о Петом општинском суду. Цео случај и на овај начин могу да доведем до апсурда.

Шта можете да урадите даље?

Нико кога сам консултовао не зна шта се даље ради. Јер се никада до сада није догодило да се неко разреши мимо Опште седнице, а та седница да буде одржана мимо знања мог председника. Направили су страховиту грешку из које сад нико не зна како треба изаћи.

Како тумачите ту грешку?

Збрка са именима је управо крунски доказ да предлог о мом разрешењу није уопште потекао из Министарства правде нити из Врховног суда, јер у свим компјутерима преко којих остварујем лични доходак и сва остала права радног односа стоји моје право име. По неким сазнањима, а изворе нећу да помињем, све је кренуло из једне београдске кафане. Људи који су ме сменили моје име су видели у новинама, и мислили да је надимак, што још једном говори да владајуће политичке странке имају апсолутну моћ у оваквом преком разрешењу судија. Односно, да уставом прокламована сталност судија више не постоји. Од овог тренутка ниједан судија, а посебно они који не буду судили у политички врућим предметима, неће знати да ли ће сутра своје име прочитати у новинама да су разрешени. По закону имам право да присуствујем Општој седници Врховног суда и да тамо пружим додатна објашњења. А ја сам за своје разрешење сазнао од новинара "Бете", телефоном.

ЗАСТРАШУЈУЋА ДИЛЕМА

Како онда знате да је баш о вама реч?

Јасно је на кога су мислили, с обзиром да је реч о једином судији у Петом општинском суду који носи то презиме. Питање је сада да нису и презиме погрешили. Место и брзина разрешења, кршење процедуре, мера су неодговорности људи који су донели одлуку о разрешењу. Очекивао сам да ће се догодити овакав

расплет догађаја, али нисам могао да верујем да ће по тако хитном поступку бити донесена одлука да се разреши тројица судија, нарочито зато што је реч о угледним и стручним људима као што су Зоран Ивошевић и Слободан Вучетић.

Пре скоро једне године тројица потпредседника републичке владе открила су наводни тајни документ америчке обавештајне службе, који је послужио као увод у истрагу разноврсних издајника, између осталих и истакнутих чланова Друштва судија. Шта се у међувремену догађало са члановима Друштва, да ли су постојале претње, непријатности?

Балша Говедарица, председник Врховног суда, на саветовању у Врњачкој Бањи прошлог септембра, мимо било било каквог судског поступка и мимо својих надлежности, рекао је да морају да се одрже колегијуми судова и да се затражи изјашњење свих судија да ли су чланови Друштва судија. На тај начин, де факто, ко се изјасни да је члан Друштва судија губи посао. Уводи се систем колективне одговорности. Рецимо, постоји судија у суду у унутрашњости Србије који се никада нигде није политички изјаснио, него је само члан свог еснафског удружења, као што поред судијског постоји удружење лекара, архитеката, новинара и осталих професија. Такав без икакве кривице може да изгуби посао, чија је сталност уставна категорија.

Зашто сте Ви и Ваше колеге управо сада разрешени?

Ако се има у виду да је Друштво основано након нерегуларности последњих локалних

избора, а да је двехиљадита изборна година, поставља се застрашујућа дилема: није ли са рашчишћавањем у правосудју почело због избора. Очигледно је само то да се овим кренуло у застрашивање судија. Могу да замислим како ће да суди неко предузећу чији је власник министар у Влади ако је могуће да сутрадан прочита у новинама вест о свом разрешењу. Рецимо, у Привредном суду такви процеси су чести.

ОДЕ СУДИЈА ЗА 15 САТИ

Ваша прва реакција на вест о разрешењу тројице судије била је да је то најзначајнији догађај у последњих десет и више година. Због чега тако мислите?

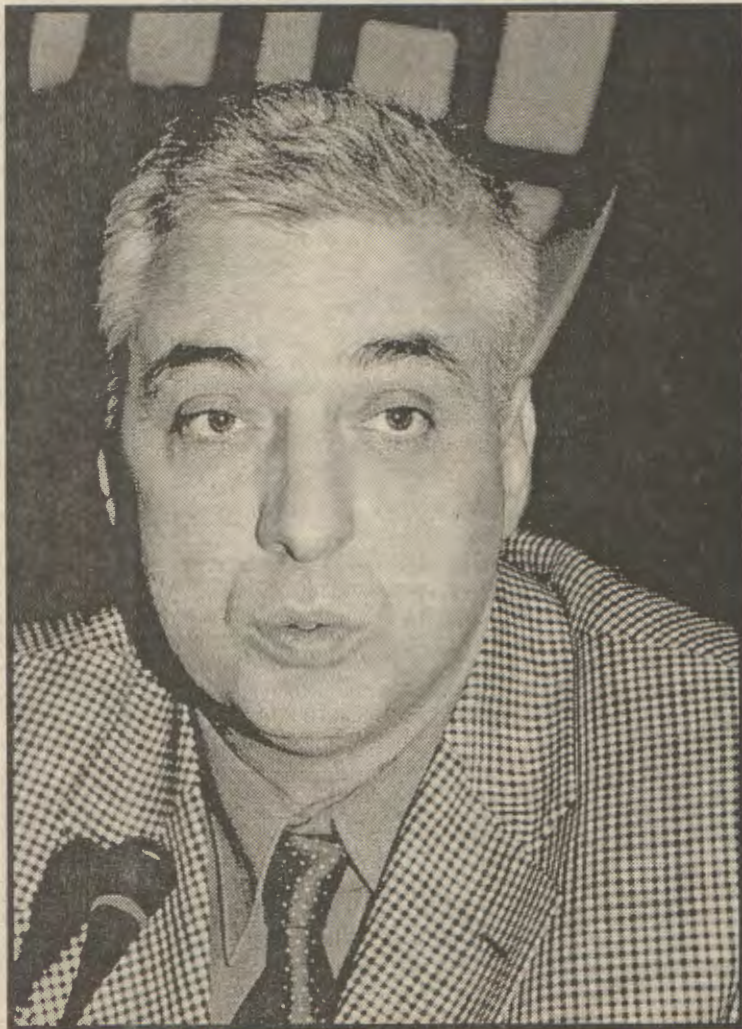
Овим догађајем режим се коначно декларише. Претпостављам да ваши читаоци још не могу да претпоставе до које је мере овакво разрешење судија крупна ствар, и колико је значајно када се несумњиво докаже да независност суда не постоји, да судијска власт, као трећа од три власти у држави, поред извршен и законодавне, не постоји. Тиме је до апсурда доведена тврдња о постојању правне државе. Јер, ако нема судијске власти, онда скупштина или влада на себе преузимају да суде судијама. А пошто законодавна и извршна власт нису, према Уставу, надлежне за суђење, онда је то једна од јасних чињеница које доказују да је режим спреман да жртвује и декларативну тврдњу да живимо у правној држави.

Ову акцију не треба посматрати као крај једног поглавља, него као почетак поглавља застрашивања судија. Ако се ово доведе

у везу са потпуно незаконитим разрешењем републичког јавног тужиоца, Петковића, мора се поставити питање на који начин функционише држава, када први тужилац ове републике разреши на неуставан и незаконит начин, а потом се то уради са судијама Врховног и Уставног суда. Нека ваши читаоци забораве на наша имена него нека се запитају: каква је режим у било којој земљи који разреши судију Уставног и Врховног суда и републичког јавног тужиоца по кратком поступку, без процедуре и ваљаног образложења? Могу још нешто да вам кажем, што је нама у суду сасвим јасно, а питање је да ли је јасно и другима. Ако се судија Уставног суда може разрешити за 15 сати, колико је потребно да се ван снаге ставе сва гласила, или све невладине организације? Колико је од тога далеко стављање забране на рад свих политичких партија?

Какву сте подршку добили од ваших колега?

Нема подршке тамо где сваки колега мисли да је следећи. А мени је много колега рекло да су убеђени да ће доћи на ред. У Петом општинском суду је један број судија потписао захтев да се одржи колегијум и да се исправља да ли је поштована

Тројца отпуштених: Ивошевић, Вучетић, Прелевић

процедура. Међутим, и ту се поставља питање основаности било каквог колегијума када се не зна ко је разрешен. Односно, зна се, ја нисам разрешен. Шта ће они сада ту да раде, не знам.

АКО ЈЕ У АЛБАНИЈИ БИЛО ДИВЉАШТВО...

Ипак, овакав расплет, у коме се све чекаће, и то не само у случају судија грубо крши процедура, могао је да се наслути још пре десетак година, када је некажњено прошло то што је штедишама покупљена имовина са банковних рачуна. Уколико је основна вредност у такозваним демократским друштвима неповредивост приватне својине, колика је одговорност судија, и зашто управо судије нису позвале на одговорност оне који су учествовали у тој и другим пљачкама?

Неке судије су се и тада оглашавале. А проблем са Друштвом судија и јесте што се оглашавало. Пре 1996. када је Друштво основано, судије се нису организовале. А што се тиче узурпације приватне својине, то се дешава већ пола века. Али, ми нисмо имали никакву помоћ ни од позиционих ни од опозиционих странака. Скупштини града смо у неколико наврата тражили да нам да просторије, и нису нам изашли у сусрет.

Какве везе имају просторије за Друштво судија са тим да судије учине неки конкретан корак и инсистирају да се коначно неко позове на одговорност пред судом?

Зато што ми морамо негде да се скупимо, морамо да имамо телефон негде.

Али, Друштво судија је основано годинама након одузете девизне штедње. Зајма за препород Србије, Језде, Дафине... На крају је дошло не само до противправног разрешења судија, него и до тога да је, рецимо, полиција дозвољено да и мимо ратног стања улази у станове без налога. Пошто такве одлуке власти нису дошле одједном него постепено, зашто се судије нису огласиле још први пут када се догодила крупна ствар за коју нико није одговарао?

Овде се ствари мимо закона и Устава догађају још од 1945. године. Доношењем закона о неважности дотадашњих прописа

имовина је још тада почела да се одузима људима. Потом су кренуле конфискације, национализација имовине. Дуго година је постојао партијски критеријум за људе који су улазили у суд. Последњих десет година у Србији постоји вишестраначки систем. Морам да констатујем да се број посланика Социјалистичке партије у Скупштини Србије после избора смањивао. Питање је, зашто су неке опозиционе странке тада прилазиле режиму, и зашто нису тражиле да републички тужилац, пошто је то његов посао, покрене одговорност. Уколико у земљи у којој сејање страха постаје један од инструмената владања, нереално је очекивати да се судије огласе мимо свог удружења. И деведесете године је дигнут глас, када су се удружиле судије Београда. Све је учињено да се то удружење распадне. Тада су удружење основали садашњи адвокати и један судија Врховног суда. Након изборне крађе судије су дигле свој глас и нису имале никакву подршку. Да ли у овој земљи треба да функционише само тужилаштво и само суд, и да ли су за све у овој земљи криве судије? Независност суда се у Великој Британији гадји две стотине године. А овде је немогуће да се независност суда устолочи за само десет година, при несхватљиво малим платама судија, где најбоље судије напуштају посао, осим ентузијаста и залуђбеника у оно што раде. Очекујем да се на овоме неће завршити, очекујем да ће још судија бити разрешено.

Затим, шта раде грађани којима је, наводно, стало до независности суда? На РТС-у је приказивано шта се догађало у Албанији након што су се распале финансијске пирамиде сличне онима које смо ми имали овде, и са задовољством се коментарисало како у Албанији влада дивљаштво. Могу да се сложим да је то заиста било дивљаштво што се тиче начина на који је побуна текла. Међутим, грађани Албаније су тражили свој новац, и њихови захтеви су били легитимни. Упоредите ту ситуацију са ситуацијом у Србији. Није било никаквог протеста када је грађанима Србије узет новац. Ако грађани земље у тој мери депресивни, апатични и угучени, да чак и када их неко опљачка не реагују, или да за оне који су то организовали гласају и даље, онда нема помоћи. Нико не независно судство и добро уређена др-

жава није пала са Марса. Грађани су ти који су се за то изборили. Исте ове проблеме које ми имамо са судством имали су и Британци, али још 1687. године, али су своје проблеме решили крајем тог века. Основна права у држави, право на имовину, гарантованост штедних улога овде људи ћуте због много горих ствари. Догодила су се четири рата, па скоро нико није протествовао. Шта се то са нама дешава је кључно питање, а правосуђе је само део трагедије која нам се дешава.

ГДЕ СУ РАДНИЧКИ ШТРАЈКОВИ

Ако и Ваше колеге знају све ово што сте рекли, а имате информације да се боје да ће бити следећи, зашто седе у својим канцеларијама и чекају да буду разрешени?

Зато што постоји страх, али не постоји никаква значајнија подршка ни грађанства ни Удружења правника.

Подршка није постојала ни за истеране професоре са, рецимо, Правног факултета. Нема подршке ни када се новинари и њихове куће драстично кажњавају. Проблем је у томе што смо потпуно несолидаран народ. Ми смо народ који има посланицу "Стрпљен, спашен". Овде се поред негативне селекције гаји поданички менталитет. Остадосмо, надам се не заувек, без Косова. Где је солидарност са косовским Србима, или солидарност са људима из Крајине? Управо то сазнање да је све узалудно нагони моје колеге да преко свега прелазе ћутке, у нади да се то њима неће десити. Уопште, цео систем постоји на илузији "нама се то неће десити".

Да ли онда макар бележите пораст броја чланова Друштва?

Број чланова Друштва судија био је у благом паду, сада стоји на око 500 од око две и по хиљаде судија колико постоји у Србији. Сјајан судија Врховног суда, Џуџић, који је на седници тог суда устао и рекао: "Ја сам члан друштва судија и поносим се тиме", сутрадан је пензионисан". То се десило у новембру, ниједне новине то нису објавиле.

Један сјајан судија у Новом Пазару, који је такође, поред свих претњи рекао да је члан Друштва судија, преживео је силне непријатности. И, опет је изостала солидарност. Бојим се да, уколико би људи били солидарни, да би партије на власти имале поприличних проблема. Колико је људи остало без посла, па су изостале озбиљније акције синдиката. Замислите синдикат у коме је председник синдиката члан владајуће странке. Па, са ким он преговара како би побољшао положај својих чланова? У свим земљама Европе постоје озбиљни раднички штрајкови. Србија је једина земља у Европи у којој нема радничких штрајкова, у којој постоји закон о штрајковима на основу кога мора да се испоштује минимум рада од 70% и да нема штрајка ван фабричког круга. Захваљујући јавном мњењу на Западу такав лудачки закон не може да буде донет, јер од њега нема користи за штрајкаче. Сви они који криве само председника наше државе су политички неписмени. Немогуће је да само један човек или једна, две странке које од 1993. нису имале већину у Парламенту буду саме криве за све што нам се догађа.

О, зар се и то може

Умјесто да се докаже хрватска изборна фарса, Срби су ио ко зна који њут доказали и иотврдили своју традиционалну неслоју, с којом су сви неѡријатељи срѡства у свим временима рачунали и на њој ирадили своју антисрѡску ѡлитику.

Миле ДАКИЋ

Тешко је предвидјети шта ће се дешавати на хрватској политичкој сцени послѡје недавне Туђманове смрти, али је извјесно да ће доћи до великих промјена, до нових раскола, посебно због све мршавије економије и међусобних борби за власт. Сасвим је сигурно да ништа неће бити као за вријеме Фрање Туђмана.

Треба признати да је Фрањо Туђман, попут Јосипа Броза, успио искористити српску распамећеност, и остаће персонификација хрватског агресивног национализма. Српски национални фактор је од Анте Старчевића био основни национални мобилизатор хрватског шовинизма. Он је данас толико ослабио да више не може бити снажније оружје хрватског политичара за подвале о српској кривњи и опасности, у беспштедној борби за освајање власти. Због слабљења српске компоненте у Хрватској, на којој је 1990. освојена политичка власт, хрватска позиција је унајмила неке српске букаче у Хрватској да слободно ударају по званичној политици јер јој треба оправдање за атак на дежурног "кривца" за све хрватске несреће, на "окупаторе" својих дворишта, на побуњене Србе који су "драговољно" напустили своје куће и завичаје. Фрањо Туђман је у посљедњем политичком говору, 2 мјесеца прије смрти, у Грачацу обећао српску земљу и цјелокупан српски катастар босанским Хрватима, тврдећи да је то њихово, да "никада неће бити српско и да Срби у Хрватској никада више неће владати хрватским народом".

ОСТАЛИ СУ ХЛАДНИ

Дошло је и до хрватских избора без Фрање Туђмана. Времена су ровита и изазовна. У њима се једино Срби не сналазе. Многи још увијек траже епско жртвовање свога народа за моралне принципе, у нестабилним свјетским приликама. То није политика, то је насиље над њом. Имајући у свијести своју тешку позицију и тражећи излазе, Удружење за помоћ избјеглицама и прогнаницима из Хрватске се августа прошле године обратило писмом предсједнику Хрватске владе Златку Матеши, у којем се поред осталог тражи... "да Влада Републике Хрватске омогући својим избјеглим и прогнаним грађанима учешће на предстојећим изборима у Републици Хрватској, што подразумева отварање бирачких мјеста у њиховим тренутним пребивалиштима, јер одласци у Републику Хрватску за највећи дио поменуте популације су нереални из више разлога: проблеми око издавања докумената, девастирана и заузета лична имовина (куће и остала добра) и неподношљива цијена путовања и боравка у Републици Хрват-

ској..." Писмо је остало без одговора, а пракса насиља над једним народом је настављена. И писма Роману Продију, предсједнику Европске уније, комесару Европске уније Крису Патену и шефу Канцеларије ОСЦЕ/ОДХИР Јулиану Јатесу остају без одговора. У њима је тражен повратак људских, посебно изборних права за српски народ у Хрватској, отварање потребног броја изборних мјеста у СРЈ, да би 240.000 бирача физички могло остварити своје бирачко право, да документи за идентификацију буду: избјегличка легитимација, стара или нова хрватска документа, те да међународна заједница помогне у организацији пријезова. Обављени су разговори са финским амбасадором Хануом Мантиваром у Београду, који је предсједавао испоставом Европске уније за Југославију и представницима УНХЦР за Београд. Тражено је право на изборе за избјеглице и прогнанике из Хрватске, као и помоћ у пријезу бирача. Остали су хладни. Нико од наведених се није огласио да помогне у било чему. Завјера ћутања је пренета и у двехиљадиту годину.

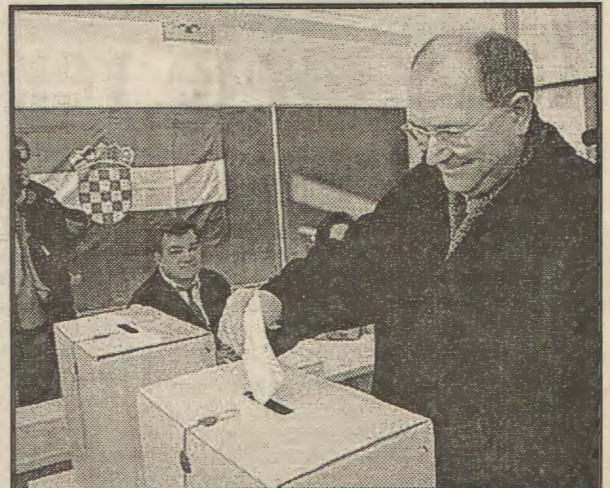
ЧУДНА ДЕМОКРАТИЈА

Хрватска ХДЗ позиција је настојала искористити смрт свога лидера за поновно освајање власти, али је изненађена симболичним присуством страних државника на сахрани. Користећи свјеже усомене на посљедњег значајнијег хрватског државотворца и народни сентимент, представници хрватске странке на власти су похитали са парламентарним и предсједничким изборима не би ли поправили пољуљани дојам настао на испраћају харизме. Треба нагласити да су изборни услови, бар што се тиче српског учешћа у њима, ван свих демократских стандарда, посебно за оне Србе који су протјерани из Хрватске и Крајине. Многима је од тих већ 9 година одузето бирачко право, а највише је оних који су посљедњи пут учествовали на изборима у Републици Српској Крајини крајем 1993. године. За оне Србе који су остали у Републици Хрватској, или су се вратили послѡје окупације РСК, хрватско изборно законодавство је одредило да могу гласати само за једно мањинског заступника у Хрватском државном сабору, на нивоу свих националних мањина, па и оних чији број не прелази неколико хиљада. На дјелу је чудна демократија у којој 330.000 хрватских грађана српске националности може

бирати само једног заступника на мањинској листи, док за грађане хрватске националности вриједе друга изборна права и мјерила. Ако се број бирача хрватске националности подијели са бројем мандата произлази да 17.000 пунољетних Хрвата бира по једног заступника у Сабор. На бирачким мјестима у Хрватској и ван њених граница, у бирачким списковима (који су непотпуни) налази се 330.000 Срба којима је хрватски изборни закон одредио да на тој "мањинској" листи Срби бирају једног заступника, а по броју бирача припада им најмање 19 мандата. Нови Изборни закон је смањио српско право са ранија три заступника на једнога, да би се српске политичке подјеле још више продубиле. Истина, Срби могу бирати своје заступнике и на листама својих политичких странака, али су их најмерне политичке подјеле и разбијање по жупанијама онемогућило да имају значајније националне цјелине и да добију више мандата. Све је то посљедица Божићног устава Републике Хрватске, донесеног без српских заступника 22. децембра 1990. године, када су Срби из позиције народа преточени у националну мањину, што је и довело до међународних сукоба и до рата.

О ЧИЈОЈ СЕ ПОЛИТИЦИ РАДИ

Друга српска изборна непогода је у чињеници, што Изборни закон Републике Хрватске за избјегле и протјеране Србе, грађане Хрватске подводи под законитости дијаспоре и отвара само три изборна мјеста на подручју СРЈ: у Београду, Суботици и Котору, гдје према попису избјеглица из Хрватске, од 1996. године има око 240.000 хрватских држављана српске националности са правом гласа. Представник Хрватске амбасаде у Београду је 1. јануара 2000. године изјавио пред

ДА ЛИ ЋЕ НОВА ВЛАСТ БИТИ ОСЕТЉИВИЈА НА ПРОБЛЕМ СРБА: ИВИЋА РАЧАН И ДРАЗЕН БУДИША

чланом Изборне комисије др Божидаром Кулишићем да предвиђа да ће на бирачком мјесту у Амбасади, у току једног дана, моћи гласати од 200 до 300 бирача. Имајући у виду да само на подручју града Београда има око 105.000 избјеглица и прогнаника из Хрватске са правом гласа, према простој рачуници било би потребно 420 дана да би се избори у Београду могли физички обавити.

Када се узму у обзир и други облици манипулација у јавности, да ли ће избјеглице и прогнаници уопште добити бирачка права, добија се јасна слика интереса званичне политике, да се Срби, избјеглице и прогнаници поновно нађу ван права да учествују на изборима. Послије званичне објаве да ће у СРЈ бити одобрена 4 изборна мјеста (два у Београду, по један у Суботици и Котору), услиједила је нова вијест из Хрватске (29. децембра), да избора у СРЈ неће бити, јер је наводно југославенска администрација закаснила један дан да даде сагласност на изборе у Амбасади и конзулатима. Избјеглице и прогнаници су добили упуте да могу гласати само у Печују, у Мађарској. Убрзо је отклоњена и та препрека, па је дошло до новог ограничења, да се сви потенцијални гласачи у СРЈ морају претходно исписати из бирачких спискова у Хрватској, па да тек тада могу гласати ван Републике Хрватске. На ово је реаговао Изборни штаб при Удружењу избјеглица и прогнаника из Хрватске и затражио од међународне заједнице 5000 аутобуса како би се прибавиле исписнице из бирачких спискова.

Хрватска је 31. децембра укинула и то ограничење, али је истовремено докинула бирачко мјесто у Хрватском конзулату Београд. И поред званичне дозволе да се избори могу обавити на подручју СРЈ, услиједио је маневар председника Комитета за расељена лица Борислава Микелића у првом дневнику РТС-а, дан прије избора, чиме је прекршено изборно ђутање, у којем се позива да избјеглице и прогнаници не учествују на заказаним изборима. С обзиром на арбитра, то и није тако трагично, јер је то код избјеглица одјекнуло више као позив, а мање као изричит допринос хрватском генералном оспоравању изборног права избјеглих и прогнаних Срба из Хрватске. Треба поставити питање, о чијој се политици овдје ради, јер је ТАНЈУГ задржао објављивање понуђеног Микелићевог антиизборног саопштења.

ПОНОВО НЕСЛОГА

Послије свих промјена и мучења бирачког тијела, остало је да се гласа само на 3 изборна мјеста у СРЈ: Београд, Суботица и Котор. Све је ово по демократију катастрофално, али од "демократског" свијета прећутно подржано. Прогнаници из Хрватске су схватили, да у понуђеним изборима не могу много остварити, да је то даље пресицање из шупљег у празно, да су отуђене моћи у даљњем успону, да српски народ, као колективитет духа и политике још увијек не значи много, да се треба и даље борити да дотицање дна српског про-

падања буде, бар мекше и безболније.

Хрвати су Србима у овим изборима понудили велику шансу. Понудили су 3 изборна мјеста за 240.000 бирача у СРЈ. Распаљени и разједињени Срби су је поново упропастили. При Удружењу за помоћ избјеглицама и прогнаницима из Хрватске је формиран Изборни штаб са циљем да прихвати изборе у Хрватској и да докаже свијету изборну фарсу, по којој се на 3 мјеста за два дана не може изразити изборна воља више стотина хиљада бирача. Умјесто да се докаже хрватска изборна фарса, Срби су по ко зна који пут доказали и потврдили своју традиционалну неслогу, с којом су сви непријатељи српства у свим временима рачунали и на њој градили своју антисрпску политику. Велика је штета што се у оквирима Комесаријата за избјеглице Србије води политика дуплих стандарда, да су избори у Босни и Херцеговини од њега званично подржани и издашно помагани, а да се о изборима у Хрватској није огласио. То исто вриједи за УНХЦР, Европску унију и ОЕБС. Надајмо се да све ово зло неће дуго потрајати. Многим избјеглицама из Хрватске није ништа друго преостало него да дођу пред Хрватску амбасаду у Београду и да запале свијећу, да симболички упозоре на чињеницу да је хрватска демократија за сада мртва. Испуштена је још једна прилика да се пред свијетом покаже неодрживост поновног хрватског насиља над историјом и над српским народом.

ЗИМСКО РАЗМИШЉАЊЕ: УГАЉ, ЦЕНЕ И ИДЕОЛОГИЈА

Како ли је тек у "златном" Бору

- *Формирање цена у стилу тврдог марксизма - цене далеко испод светских*
- *Уредба Владе Србије уноси хаос на тржиште*
- *У Црној Гори чувају своје енергенте*

Зорица СРЕТЕН

Главни лиферант угља на тржишту енергената трпи велике губитке због примене Уредбе Владе Србије о малопродајним ценама угља домаћег порекла. Очекивало се

да "Колубара" као монополиста, тј. главни снабдевач тржишта, сама формира своје цене, односно у неком разумном споразуму са Владом Србије, а добило се супротно: даља реална депресијација цена и, слободно се може рећи, добровољна распродаја, која скоро

да нема граница. Једино рок важења помену-те Уредбе - Нова 2000. година - може спасити ову компанију од свеprisутнога отимања и бахатости.

На седници Владе Србије на којој је донета проблематична Уредба, били су присутни и

представници ЕПС-а. Ипак, нико од њих се није, из само њима знаних разлога, успротивио Уредби, ни ценама садржаним у њој, различитим за поједине руднике, тј. територијално, па колико рудника угља у Србији, толико и различитих цена! Напротив, по инерцији силе и слабиња гласали су за. Односи у сфери "финална цена електричне енергије - цена угља", тј. њен удео у финалној цени, још су замагљенији. О томе се нико не изјашњава, нити говори! То за сада "није тако важно", јер ионако постоји само један рачун на нивоу ЕПС-а у целини, на коме је евидентиран сваки приход. Чланицама компаније ЕПС новац се дели споразумно према "њиховим потребама". Баш као у комунизму!

МАРКСИСТИЧКИ МОНДИЈАЛИЗАМ

Када је Маркс дефинисао комунизам као "светски процес", имао је пред очима глобалне односе снага у свету, у коме свако има своје место. Стицајем таквих околности, богате земље Севера увозиле су од сиромашног Југа примарне производе, а продавале му своју потрошну робу, која је по општим законима светског тржишта била много скупља и профитабилнија. Слични односи владали су и на линији Запад-Исток, који је био енергетско подручје. Сада су развијене земље превазишле индустријску еру и ушле у постиндустријски период. Напоран посао производње потрошних добара преузела је Кина. Она то заиста добро ради, нудећи своју јевтину потрошну робу, али зато слабијег квалитета. Кина је данас прва индустријска сила света. Но, она није сировинско или енергетско подручје. Ту улогу је преузела на себе Русија, која је са својим ниским ценама нафте и гаса постала главни светски лиферант тих енергената. То је стратегија - "некаквог" ширења ове две земље на светском плану.

Комунизам је и настао као споразум светске владе и комунистичких вођа, који су сами преузели на себе улогу главног снабдевача света енергијом и сировинама. Он је заиста и био светски процес јер је служио свету, тј. интересима светског капитала. Било је и оних који су му одмах на почетку предвиђали мрачну будућност, због потрошачке апстиненције, која ће се кад тад претворити у потрошачки бум, односно менталитет "купуј, и само купуј". Тако је и било, марксистички мондијализам је развио потрошачки менталитет - јевтино размењујући своје необновљиве ресурсе за потрошачке робе као што

су нпр. дечије плишане играчке, одећа, обућа итд. С друге стране, данас су у светским размерама скупи: технологија и производи високе технологије, знање, тј. робе које долазе из постиндустријског Запада.

Да би заштитила себе и своје интересе у сиромашном Југу, Европа је почела да пропагира још једну идеологију глобализације - одоздо.

Овај процес иде кроз низ транснационалних центара моћи, а подстакнут је бригом за очување животне средине, сировина и енергетских ресурса. То је стварање глобалног цивилног друштва. Тражи се такође и финансирање свих тих глобалних хуманих циљева. Уз одобрење Америке, европски буџет би требало да плати такве издатке у име бољег сутра. Заиста пред једном оваквом глобалном хуманистичком доктрином тврди глобализам - марксизам - је избледео, и постао самоуништавајући било где да се примењује по принципу "Револуција једе своју децу"!

ЈУГОСЛАВИЈА КАО ЕНЕРГЕТСКО ПОДРУЧЈЕ

Марксистички концептирана, бивша Југославија је трпела поделу Запад-Исток, односно Север-Југ. Стога је део Југославије који је преостао, енергијом богато подручје, како је већ и било замишљено. Овај део земље ће снабдевати богати Запад енергентима у замену за индустријску робу. Када је дошло до распада земље, све везе су прекинуте па и ове: токови роба и услуга, индустријска производња у Србији је стала, и у земљи се осетио извесни вишак енергије, што је заједно са ниском куповном моћи становништва, условило пад цена енергената далеко испод светских цена, тако да је данас цена електричне енергије од пет центи готово недостижна, исто као светска цена угља од 100 немачких марака. Југославија, исто као у време тврдог марксизма, води политику јевтине енергије, која ничему не служи, јер нема сопствену индустрију, коју би на овај начин развијала. Држава са своје стране не чини ништа да је развије и тако се огромни потрошачки менталитет развија увозом свега и свачега, док цена енергије мирује.

Слично се понаша руски Газпром: одбија да повећа цену гаса, јер је монополиста. Због такве његове политике цена, "Бритиш гас" трпи огромне губитке, јер су његове цене гаса ригидне на доле. Међутим, овде се ради о стратешким односима у светским размерама. То је борба цинава на глобалном тржишту

нафте и гаса. Политика цена Газпрома је у складу са њиховим стратешким циљевима на светском плану. Таква стратегија се заиста ни у ком случају не може применити у Југославији.

Политика цена коју води српска Влада нема никакве стратешке циљеве, нити се њоме нешто постиже, сем донекле повлачења бивших југословенских република које трпе оскудицу енергије. Да ли је то наш интерес или не, остаје да се види. У сваком случају, ово више личи на добровољну распродају једне државе и њених ресурса, у складу са тврдом марксистичком концепцијом мондијализма, него на било какав организовани вид економије. Али треба одмах рећи да је то био наш сопствени избор: водећих политичких личности ове земље које се до гроба отворено заклињу на комунизам.

У односу на друге енергенте, угља има сразмерно више у свету. Али ипак не у толиким количинама да бисмо могли да га продајемо у бесцење. Његова потрошња подлеже деловању неекономских закона, изван оног стандардног понуда-потражња. То није обична потрошња роба, већ ресурс који је необновљив и за који се примењује (код формирања цена) и принцип реткости: ипак у Југославији није тако! Овај енергент се третира у Југославији као обична потрошна роба која се продаје по принципу хоћеш-нећеш-мораш. Као такав, он има чак и свој рабат, замислите рабат, што значи попуст! Баш као и доње рубље или чарапе, па ако купиш 300 комада одобрава се рабат од 10% или више.

А ПОТОМЦИ?

"Колубара" ове године теже испуњава своје планом прописане обавезе, али је то компензовано рекордним продајама у бесцење, свим расположивим становницима ове државе. Само треба прибавити дозволу самосталног Синдиката Томислава Бановића па вози, и ради после тога шта хоћеш: или се греј, или продај првом комшији, ако те мрзи да се прљаш и бакћеш оваквим начином грејања, кад је чистије на струју. Кад све изгори, онда ствар иде изнова. Пошто је власт ове године сменила "неке директоре" који су радили за фирму, "Колубара" је постала СПС предузеће којом се директно управља са централног, тј. савезног нивоа.

Просечни становник у Црној Гори познаје само две цене угља: франко коп и франко град Пљевља! Једноставно, зар не!? Не треба ни наводити податак да су цене угља у Црној Гори два до три пута веће него у Србији! Без икаквог рабата, наравно!

Грађанину Србије остаје да научи напамет 13 цена само за "колубарски угљ", затим још најмање толико за друге руднике угља. Постоји још и посредник са својим (вишим) ценама и најзад црноберзијанац са највишим ценама.

Тако се цене за лигнит сушен у "Колубари" крећу у распону од 360 динара по тони до 426, а за лигнит сепарисани (сирови) од 199 до 217 динара по тони. На ту цену се одобрава рабат (попуст) који је у вези са километражом и врстом превоза и креће се од 100 динара по тони до 111 ако је превоз железницом, или 54 до 91 динар по тони ако је у питању камионски превоз. После оваквих података умесно је поставити питање:

Да ли ће нешто остати за време будуће, од чега ће потомци моћи да живе? Ипак, чини се да право питање гласи: Како је тек у "златном" Бору кад је у "Колубари" свако?

ПЕНЗИОНЕРИ У 2000. МОГУ ОЧЕКИВАТИ ДАЉИ ПАД ЖИВОТНОГ СТАНДАРДА И ПОРАСТ БЕДЕ И СИРОМАШТВА

Милан ЂУРИЋ

У 2000. годину пензионери улазе са оправданим страхом да уместо најављених обећања од стране председника СР Југославије и Владе Србије о бољем животу, миру, порасту животног стандарда и брзој обнови ратом уништених привредних и непривредних објеката, не доживе поново немиле догађаје из 1999. године, који су коштали наш народ великих људских жртава и материјалних губитака, даљи пад животног стандарда, пораст беде и сиромаштва, наставак политичке изолваности и губљење перспективе у што скорој излазак из економских санкција. Последице политичке заслепљености и нереалног сагледавања светских процеса развоја демократије у поштовању људских и националних права човека, жеља и потреба за обезбеђењем живота достојног цивилизованог човека у највећој мери су погодиле пензионере чији је животни стандард пао на ниво просјачког штапа и борбе за одржањем голе егзистенције.

ПАДА ЛИ ПАДА

Према статистичким подацима, реална вредност куповне снаге пензија у 1999. години опала је за 16%, под условом да су сви пензионери узели потврде за плаћање рачуна за електричну енергију на име пензија за мај, јун и јули. Пошто око 25% од укупног броја пензионера то није учинило и чека исплату пензија у новцу, како то и Закон о пензијама предвиђа, пад реалних вредности је већи и прелази 20%. Просечна вредност пензија у 1999. години износила је око 80 ДЕМ, а у децембру - 65 ДЕМ. Ако имамо у виду да 750.000 пензионера прима пензије у износу испод просечног нивоа, може се закључити да је живот пензионера у 1999. години био на дну биолошке издржљивости, при чему су животи преко 100.000 пензионера који примају пензије до 25 ДЕМ перманентно угрожени.

Поставља се питање шта пензионери реално могу очекивати од режима аутократије председника СРЈ Слободана Милошевића и диктатуре партија на власти - СПС, ЈУЛ и СРС - у 2000. години, у време када је политичка и економска ситуација постала још тежа, а мир, због окупације Косова и Метохије од стране војске КФОР-а и неспоразума око редесфинисања односа Црне Горе у СР Југославији, угрожен. Према финансијском плану Фонда за пензијско и инвалидско осигурање, који је усвојио Управни одбор Фонда, за исплату старосних, породичних и инвалидских пензија предвиђено је 23,57 милијарди динара ради исплате 12 месечних пензија у 2000. години. Не улазећи у оцену могућности обезбеђивања финансијских средстава за планиране исплате пензија и других расхода Фонда, поставља се питање шта све треба да се исплати пензионерима на име неизмиренх

Испод још само амебе

Живот у беди, сиромаштву, несташици лекова и појединих прехрамбених производа, чекање у редовима за млеко и друге производе, и ход по мукама - биће стварност која очекује пензионере. Сва досадашња и будућа обећања Владе Србије о порасту животног стандарда треба прихватити као "шарену лажу" за малу децу, како би се добили гласови пензионера на предстојећим изборима и одржала диктатура режима партија на власти.

дугова у пензијама из претходног периода, а посебно и питање како и на чији терет ће се исплатити дуг према Електропривреди Србије за узете потврде за плаћање рачуна за електричну енергију, које су јој пензионери предали. Према расположивим подацима дуг у неисплаћеним пензијама у јануару 2000. године се састоји из неисплаћене друге половине за новембар и целе пензије за децембар 1999. године, део неисплаћених пензија за мај, јун и јули 1999. године пензионерима који нису примили потврде за струју и стари дуг из 1994. и 1995. годину од 4 милијарде динара, утврђен према званичном курсу од 6 динара за немачку марку.

Међутим, приликом доношења финансијског плана Фонда ПИО за 2000. годину, изнети су подаци да Фонд ПИО има дуг од 3,2 милијарде динара на име узетих позајмица да би се исплатиле пензије у прошлој години, као и обавезу да Електропривреди надокнади износ примљених потврда за електричну енергију од 3,2 милијарде динара. Треба истаћи да је, када је Влада Србије донела Уредбу о посебном начину исплате пензија за мај, јун и јули путем бонова за струју, речено да ће ова средства обезбедити Влада Србије. Међутим, данас се став Владе Србије мења и обавеза према Електропривреди Србије преноси се на Фонд ПИО. Ово практично значи да средства за исплату пензија за мај, јун и јули 1999. године нису обезбеђена, па се може сматрати да стварни дуг Фонда ПИО за исплату пензија у 1999. години износи 4,5 месечне пензије, а не 1,5 месечну пензију. Очигледно да је идеја потпредседника Владе Србије Војислава Шешеља о исплати 3 месечне пензије за мај, јун и јули путем бонова за стру-

ју била смишљена превара како би се пензионери изашло у сусрет да се ослободе дугова према Електропривреди, а не и дугова за комуналне и ПТТ услуге, грејање стана и друге обавезе, што би било боље за пензионере. Мотиве за овакве преваре треба тражити у предизборној кампањи како би се пензионери убедили да Влада Србије брине о животу пензионера у овим тешким данима финансијске неликвидности привреде. Међутим, наш народ има једну пословицу: "у лажи су кратке ноге", па се веома брзо открила права намера доносиоца незаконите и неуставне Уредбе, чији је рок примене истекао 31. децембра 1999. године.

НЕЧАСНЕ РАДЊЕ

У вези с тим, треба истаћи једну срамну чињеницу и бруку - да Уставни суд Србије није одговорио на захтев Независног синдиката пензионера Србије о оцени уставности и законитости Уредбе о исплати пензија за мај, јун и јули 1999. године путем потврде за плаћање рачуна за електричну енергију, који је поднет 30. августа 1999. године. Ово је још један пример каква је уставна и правна заштита интереса грађана и личних права стечених у радном односу, када Уставни суд Србије намерно одуговлачи доношење одлуке, док не истекне време примене Уредбе, и тиме штити незаконите радње Владе Србије.

Из свега напред изложеног може се закључити да потребна финансијска средства за исплату редовних пензија и неисплаћених дугова у пензијама нису обезбеђена и да ће у 2000. години Влада Србије наставити са применом нечасних радњи да би смањила пензије, продужила рокове исплате и да ће се инфлацијом цена реална вредност пензија бити све нижа. Живот у беди, сиромаштву, несташици лекова и појединих прехрамбених производа, чекање у редовима за млеко и друге производе, и ход по мукама - биће стварност која очекује пензионере. Сва досадашња и будућа обећања Владе Србије о порасту животног стандарда треба прихватити као "шарену лажу" за малу децу, како би се добили гласови пензионера на предстојећим изборима и одржала диктатура режима партија на власти СПС, ЈУЛ и СРС и аутократија Слободана Милошевића.

КАКО ТО ВИДЕ ОНИ

Стратејске невоље (6)

НЕКА ПРОПАДНЕ СРБИЈА

Није сасвим у праву професор са Оксфорда Фергусон када сматра да се данашња суперсила, Америка, може претворити у "ђавола од хартије". Реално посматрано, наравно, и амерички суверенитет је на неки начин ограничен (не постоји апсолутна свемоћ); циник би могао рећи да данас само Србија брани свој апсолутни суверенитет, додуше, пре свега теоретски, јер се на њеној територији *via facti* преко ноћи појавила највећа америчка база на кутли земаљској (цело Косово и Метохија, не само Ораховац).

У Раблеовом роману "Гаргантуа и Пантагруел" краљ Чемер Љутица спрема се за рат, саветници, међу којима се истиче Сабљозвек-ковић, сањају о освајању света, а једини професионални војник међу њима пита се - зашто да ратујемо? и добије од краља сажет одговор: да се после тога вратимо и одморимо. Предлажемо, каже војник, да никуд не идемо и да се одмах одморимо.

Улога Америке је одувек била двострука, али не и противречна: с једне стране, бранила је начела хуманизма, демократије и економског просперитета, а са друге и своје геостратејске и геополитичке интересе. Ако занемаримо неколико случајева погрешних процена или неконтролисана себичности капитала присутног у земаљама без демократске традиције, те две линије америчке политике углавном су се поклапале. Зато су се после пада берлинског зида многе нове демократије и одушевљено и са dobrim економским резултатима придружиле свету западних вредности.

Југославија, а касније само Србија, није то учинила. Овдашња политичка елита, делом из политичког фанатизма, односно комунистичких уверења, делом и те како за њу профитабилних, себично схваћених материјалних интереса, одбацила је сваку помисао о правим демократским и економским реформама, о војној сарадњи и чланству у НАТО и да не говоримо. Наша политичка елита данас је у Европи последњи војник хладног рата.

Ко неће милон, мораће силон. Ко неће шаргарепу, добиће батину. И тако смо упознали и друго лице Америке, нимало скривено - само

што припадници наше политичке елите власти не гледају америчке филмове и не читају америчке књиге. Ако занемаримо пропагандни "капиталистички социјализам", све су нам искрено казали, поодавно. Само што припадници наше политичке елите не воле несавршено друштво у коме би играли трећеразредну улогу, него савршено друштво које је савршено зато што они у њему играју вечиту водећу улогу.

Турска и Грчка су чланице НАТО пакта: готово да је потресно гледати како се Америка брижљиво труди да у свим споровима између Турака и Грка буде *објективна*, показујући при томе изненађујуће познавање и историје, и културе, и вере, и економије... Хрватска није чланица НАТО пакта, *само се понудила*, и Америка јој гледа кроз прсте све њене несташлуке (протеривање злочестих Срба), као што је кроз прсте гледала Титу непоштовање људских права, јер је чувао обале и заливе Јадранског мора од Стаљина, Хрушчова и Брежњева. Најречитији је за нас пример Турске и Курда. Турска је чланица НАТО пакта, а Курди се са Оцаланом *под црвеном комунистичком заставом* боре за аутономију и независност, дакле, за слабење Турске, и добијају шипак, односно државни терор на тачни, одобрен; препоручујем будућим борцима за аутономију Курда да се - као Албанци - ставе под америчку заставу, можда ће аутономију и добити. А Србија? Није у НАТО пакту, али јесте под црвеном заставом: спољнополитичка оријентација снова... Завршили смо као Куба *libre* - ратујемо с НАТО пактом под црвеном заставом, бићемо све мањи и мањи, узеће и Војводину, можда и Санџак, побеже Црна Гора, али ми имамо оно што на свету само Куба има: црвену заставу која вијори над нашим слућеним главама, и базу као Гуантанаму, у којој амерички војници свирају саксофон... Стара латинска вели *Fiat justitia, pereat mundus!* (Нека буде правда, макар свет пропао). Нова српска комунистичка пословица гласи: *Fiat communismus, pereat Serbia!*

Александар Илић

Најал Фергусон Да ли велесиле данашњег света одлазе у старо гвожђе?

Главном коментатору британског дневника "Тајмс" можда је прелазила језа по леђима када је после изненадног заузимања косовског аеродрома у Приштини од стране руских падобранца у јуну 1999. године написао: "Од краја хладног рата то је први знак да је Русија спремна да се војно супротстави НАТО".

Руски медвед се најзад покренуо; у тренутку у коме су остали некада уважене Црвене армије разместили на косовском аеродрому падо-

бранце, стари "намазанци" који се баве међународним односима одушевљено су скочили са места. Вратила се! Биполарност се вратила!

Али не журимо толико. Од почетка рата на Косову ја сам претпостављао да ће се Руси повући ако буде речи о томе да се војнички ставе на страну Срба, али да ће компликовати ситуацију где год то буде могуће. Изгледа да сам био у праву. Са одређених аспеката је брзо пребацивање руског контингента на Косово представљао најбољи штос који су до сада направили.

ХЛАДНИ РАТ ЈЕ ВЕЋ ПРОШЛОСТ

Каква је, међутим, садашња реалност? Остала је чињеница да је три стотине Руса било приморано да од друге стране траже воду (понели су ватку, али су на слабије пиће заборавили) и да су њихове молбе да им се авионски пошаље појачање било дочекано са неслагањем Мађара, који су одбили да им дозволе прелетање њихо-

ве територије. Упоређивање са хладним ратом је студијски варљиво. Не, председник Јељцин није извадио аса, већ опет само цокера.

Последица ове руске акције је ипак била та да се на самиту економски најразвијенијих земаља света и Русије Г 8 који је одржан неколико дана касније у Немачкој, Међународни монетарни фонд односно предсудетљивије према Русији. Доказ би могло бити - ако је наравно неки доказ уопште потребан - следеће објашњење: ако сте довољно велики дужник исплати вам се да се према повериоцима односите дрско. Казаће: хајде да му брзо дамо нешто више пара, јер је довољно велики лудак да би могао извући оружје.

Другим речима, до нове биполарности није дошло. Какве су отуда последице косовске кризе за међународне односе? У официјелном становишту се каже да је НАТО остварио победу и да се остварује нова доктрина: без обзира на државни суверенитет важно је поштовање људских права.

Заклети реалисти типа Хенрија Кисинџера тешко да ће то прогутати. По њиховом тумачењу, наима, исто као и у случају залиског рата, дошло је до потврђивања Америке као једине суперсиле у свету, дакле до монополарности.

ЕВРОПСКЕ ВОЈНИЧКЕ АМБИЦИЈЕ

Из Брисела, опет, ствари изгледају мало другачије. Овде се на НАТО гледа као на нешто што је ипак више од само америчке ствари (са Америка се рачуна као са основним тимом, а са Европљанима као са организованом групом која их подстиче).

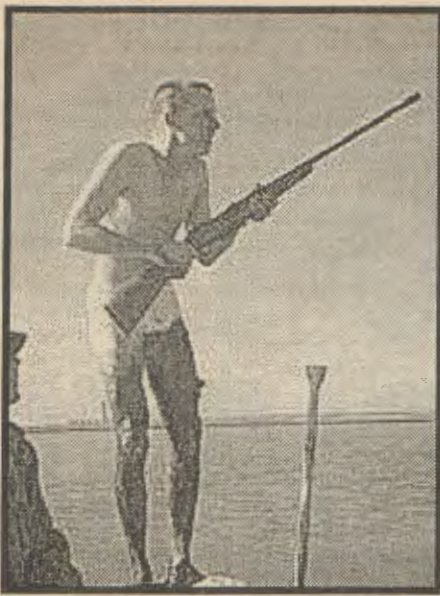
Према славном, иако понешто срамотном ставу Жака Госа из 1991. године, са распадом Југославије пристиже "време Европе". У Босни још не, али на Косову је њено време, или бар полувреме, настало. Зар то није био мировни преговарач Марти Ахтисари који је у име Европске уније посредовао у споразумима који су омогућили одлазак Срба са Косова? И тако је можда могуће да живимо чак и у мултиполарном свету.

Тешкоћа са свим овим теоријама, међутим, другачије је врсте. Као прво: ако идеалисти и реалисти полазе од претпоставке да је НАТО победио у рату на Косову, они "промашљују". Друго: када реалисти претпостављају да се међународни односи могу схватити једино са становишта моћи, тада занемарују значај политичке импотенције и - ако употребимо тако пригљуп неологизам - аполарности.

СЛАБЉЕЊЕ ДОГОВОРА ИЗ РАМБУЈЕА

Све теорије монополарности, биполарности и мултиполарности претпостављају да инострана политика подсећа на магнетска поља у којима они јачи привлаче слабије, при чему се они јачи међу собом одбијају. Али шта ако наводне савремене велесиле уопште немају никакву привлачну снагу? Шта ако су то само комади старог гвожђа?

НАТО у стварности у току оних седамдесет и осам дана у којима су протичале војне акције ипак није много тога постигао. Према договору склопљеном између Руса и Срба пре неколико недеља - Џон Лојд из *Фајнџвел Тајмса* каже да их је посредовао један шведски финансијер - Србима је заиста пошло за руком да промене договоре из Рамбујеа у своју корист. Савет безбедности УН требало би да има апсолутну контролу над међународним снагама на Косову; планирани референдум о Косову такође ће, изгледа, пасти у воду; Косовска ослободилачка

армија (ОВК) требало би да буде искључена из преговора (за разлику од Рамбујеа) и претпо- ставља се да ће бити разоружана.

Поврх тога извештаји сведока са лица места о повлачењу југословенских снага назначују да су одређивања НАТО која се тичу штета нанетих војним циљевима биле претеране. Пре неколико недеља се тврдило да је више од четвртине српских тенкова и оружаних возила на Косову и више од трећине српске артиљерије "обезвређено". Ратним извештачима из ове области то данас не изгледа вероватно.

Какве су, дакле, чињенице: по цену од најмање 4,8 милијарди фунти (без 6 милиона фунти недељно за избеглице) најснажнија војна алијанса на свету бацила је 25.000 бомби, а затим је, у завршној фази, скупила сувоzemне снаге од око 50.000 људи. Али није била способна да спречи истеривање стотине хиљада косовских Албанаца из њихових домова и убијање даљих хиљада од стране посткомунистичког остатка бивше државе. Није успела ни да збаци - а камоли да ухвати - човека којег за све то пре свега сматра одговорним.

Данас изгледа да ће та иста алијанса контролисати провинцију Косово уместо снага које је контролисало Милошевић. За косовске Албанце то је само половина добре вести: то значи да се проблем борбе са ОВК веома брзо може претворити у проблем за НАТО који ће се трудити да спречи освете Србима које су у току. Морам рећи да тим војницима на том послу не завидим.

ТРАЖИ СЕ НОВА СВЕТСКА ВЕЛЕСИЛА

Једини начин на који се може објаснити овај гротескни дебакл, јесте просто одсуство светске силе. Такво стање, међутим, историја дипломатије не познаје.

У свом класичном есеју *Велике силе* из 1833. године, велики немачки историчар Леополд фон Ранке приказао је европску историју од 16. столећа као низ покушаја да се достигне положај хегемона, при чему се свакој од њих успешно супротставио остатак Европе: најпре су то били Хабзбурци, затим у 17. столећу и од 1793. до 1815. године то је покушавала Француска. Да је Ранке живео још даљих деведесет година, додао би списку и Немачку од 1914. до 1945. године. За Ранкеа је природни поредак Европе била мултиполарност пет сила: Француске, Хабзбуршке монархије, Енглеске, Русије и Пруске.

Од 1945. до 1989. године живели смо у биполарном свету, што би Ранкеа изненадило. А још више је пахње вредна чињеница да је за време

рата у Персијском заливу заиста изгледало као да САД држе светски монопол моћи. Данас, међутим - иако тога нису сви у пуној мери свесни (зато што смо заслепљени ескападама пиротехничара НАТО) - свет нашао у вакууму моћи.

САД се сада само скривају иза својих интелегентних ракета и бомбардера Стелт, ослабљене уникатном доктрином председника Клинтон на по којој ниједан амерички војник не сме да изгуби живот. Исто као што Блерово блефирење тачеровском реториком скрива чињеницу да су британске оружане снаге сувише мале да би могле саме да изведу већу војну операцију. Војници данас све више изгледају као најамници у службама "међународне заједнице".

Када је о Европи реч, њене војне способности су још ограниченије - нипошто најмањи узрок јесте још увек живо сећање на зверства која су себи допуштале немачки војници за време Другог светског рата (поред којих бледе и српски злочини).

УЗРОЦИ ЕВРОПСКЕ ВОЈНЕ СЛАБОСТИ

Када би требало да саставим списак узрока савремене војне немоћи, навео бих четири; први је - све већи за социјалну државу који су снижили буџете за одбрану у западним земљама на ниво невиђен од двадесетих година. Своју улогу игра и ефекат непомичности изазван стварањем широкх наднационалних институција које неизбежно веома споро спроводе своје одлуке, јер морају да траже заједнички иментел. Веома значајан фактор је и способност свемоћних телевизијских друштава које су спремне да утичу на јавно мњење да се противи рату. И на крају, ту су и слабеје ефекти наше папучарске потрошачке културе, залуђене спортом, коју за мене симболизује веће интересовање мојих студената за троструку победу у освајањима пехара фудбалског клуба *Манчестер јунајтед* него за рат на Косову.

Какве су последице овог пада у немоћ? Мислим да би Ранке одговорио као научник: прихода се страховито плаши празнине. Погледајмо данашњу Азију у којој су Индија и Пакистан стално на ивици ратног сукоба, а велика напетост влада и између две Кореје. Можда ћемо се на крају придружити Русији и стићи у друштво ђавола од хартије који, додуше, могу изгледати страшно, али свакако никоме неће утерати страх у кости. То не значи да се нове велесиле неће појавити.

Spectator
Превео Александар Илић

Павел Достал

Друштво са ограниченим јемством

И тако сам сазнао из дневне штампе како је влада чији сам ја члан озбиљно угрозила акције НАТО против Југославије. Извесни Јан Газдик има од својих информатора из Брисела зајамчене вести да је "закаснело слагање чешке владе са стратезијским корацима у Бриселу у време када је авионска операција достигла врхунац, неколико пута угрозило резултате дуго планираних и у минут темпираних операција." Ближе неодређени војни аналитичари који сада процењују ударац НАТО против Југосла-

вије, доводе наводно у директну везу неке спорне резултате и у неким случајевима и губитак у животима цивила са задржавањем авионских напада до којих је дошло кривицом Прага.

Газдик очигледно има свуда своје људе, чак и код авионских снага алијансе. И отуда зна како су јаднички амерички пилоти уместо да полете и бомбардују Југославију морали, наводно, да три сата седе у авионима и чекају на одлуку владе некакве мале земље у средњој Европи. А та је очигледно требало да ћути и држи корак, а не да се њена влада чак саветује да ли је то уопште продуктивно бацати бомбе на главу - теоријски Милошевићу, а практично свим Србима.

Газдик је дошао да подржи и сенатор Михал Жантовски, у којег наравно уопште не морамо сумњати да када би зависило од њега и оно главно - када би то умео, да би ушао у авион сам и бомбардовао, зато што зна да му авијатичарски комбиназон много добро стоји. Али најдаље је у овом контексту отишао Иван Габал по којем смо се понашали срамотно. "А заправо је свеједно да ли је у питању неспособност или саботажа", додао је поређења ради овај човек.

Ове речи би свакако неизмерно обрадовале сенатора Макартија или славног комунистичког обавештајца и злочинца Реицина, који је у чешкој долини покренуо млин политичких процеса (у време Стаљина, пр. прев.). Јер саботажа је за ова два господина била управо она реч због које се и ишло на вешала.

Искрено речено, баш ме брига шта о мом одлучивању мисле горе поменути господа. Са друге стране, одлучно одбацујем одлучивање по команди. "Из Брисела нас питају шта се овде догађа", обавестио нас је ономад, на том ноћном заседању, после тек започете десетоминутне расправе, министар спољних послова Јан Каван. "Кажу да се морамо изјаснити за пет минута", додао је. "Реците им, господине министре, да се овде не догађа ништа друго, него да заседа суверена чешка влада", одговорио је тада Кавану тадашњи потпредседник владе Павел Мертлик.

То је света истина, и то упркос томе што је бомбардовање Југославије видео другачије од мене. Јер ако се одлучује о људским животима, нико на свету не може вам дати за то простих и пуких пет минута.

"Одлетео сам као слободан човек, а враћам се као Стаљинов потрчко", кажу да је рекао Јан Масарик, министар спољних послова Готвалдове владе, после повратка из Москве. Не мислим да Брисел жели да нас претвори у потрчке. Биће пре да је неким нашим земљацима потребно да стално производе, на почек, одушевљене резолуције сагласности, са свима што се жели са неке друге стране. Било да је реч о смртној казни, уласку војски (алузија на упад трупа Варшавског уговора и окупацију Чехословачке 1968. године, пр. прев.) или бомбардовању Југославије.

Само када би још могли да нас посаветују шта да кажемо оном Србину којем су при бомбардовању Београда убили жену и децу, док је Милошевић наравно и даље жив. Јер, ваљда нису бомбардовали Југославију због те жене и њене двоје мале деце. И о тим ризицима се те ноћи у влади дискутовало, она три сата, која данас толико иритирају Ивана Габала и друштво, друштво са ограниченим јемством. Јер њихово јемство је заиста ограничено.

Аутор је министар културе у влади Чешке Републике

Pravo
Превео Александар Илић

Љиљана ШОП

Свет може да одахне: миленијумска бу-ба није уништила компјутерско царство. Рачунари су се помирили са 2000. годином, брже раде, авиони лете, све је једнако добро и једнако рђаво као што је било у години са три деветке. Три нуле су дошле на своје место без катастрофичних последица које су биле плод научне маште или рудиментарни облик страха пред великим променама наслеђен од предака.

И ми можемо да одахнемо. Прошли су дани кад се у име празничног задовољства једе бајат хлеб, кад нико и ништа не ради, кад потрага за цигаретама представља ноћну мору, кад оближњи киоск или кафана на које сте се могли ослонити читаве године изневере ваше навике.

Све је прошло а да ништа, баш ништа ново није дошло. Мркоњић и даље обилази Потемкинова села и приповеда како ћемо тековине најновије обнове и изградње уградити у будуће фатаморгане нашег напретка, Борка Вучић вели како смо спремни за укључење у међународне монетарне фондове као да то укључење зависи од наше спремности да узмемо светске паре а не од спремности света да нам их да или ускрати.

Судећи по дневнику РТС-а најбоља вест је да се у новогодишњој ноћи нисмо побили иако се поприлично пуцало, а и саобраћајки је било мање него некад кад смо имали бензина и неупоредиво више аутомобила. Мајсторство преобртања наше беде и незнања у добре вести највећи је успех наше телевизије. Она је једина продуктивна фабрика у овој земљи. Лажи су једини производ којег имамо напретек, и за извоз.

ЈАГОДИНСКА СТУ ДЕН

Док гледам извешће о успесима фантомске Дирекције за обнову земље, у мислима поново проживљавам тужни прошлонедељни пут по Србији. Ко би, нарочито ако гледа нашу државну телевизију, помислио да је провести ноћ у хотелу "Јагодина" права авантура погубна по здравље, нерве и разум? Сећајући се како је овај хотел у Јагодини некад изгледао лакомислено пристајем на резервацију собе. Истина, пријатељи ми кажу да се хотел не греје, али да ће интервенисати да се у собу стави грејалица.

У ситне сате стижемо пред зграду. Аветињски мрак и мртва тишина. Залеђена врата која су се некад отварала на фотоћелије не отварају се никако. Гурај, вуци, лупај, једва их раскрилисмо тек да се провучемо. У фоајеу ледара као напољу, а те ноћи је у Јагодини било -18 степени. Полумрак, нигде никога. Као у неком филму страве беспомоћно се осврћемо, а стрелице означавају путеве за ресторане, кафе, конгресну салу, бар... Некад било, сад не вреди ни помињати. Савињи рецепционар ћутке нам даје кључеве. Раздрндан лифт, мрачни ходници, ледени лавиринт. Собу добро греје нека бучна крнтија. Ваздух сув, нигде прозора, нигде ништа што би се дало одшкринути. Одлепљене тапете, мемла, покварен туш, умрљан итисон. Мучна слика офуцано-

Кићење рушевина

Само ме још једна ствар у овој, тек начетој јодини забринула више од питања камо иде наша књижевност. А то је, окићена новојодинским ламијонима и државном заставом од тробојних сијалица, зграда ЦеКа у Новом Београду. И окићен Генералштаб. Не би ме зачудило да идуће јодине, оне када стварно будемо улазили у трећи миленијум, окитимо ламијонима и сва београдска робља. Јер, тамо иде су наши робови, тамо...

сти и пропадања чак и за неког ко није пробирљив и гадљив и ко воли хотеле. Без телефонске везе са рецепцијом тонем у сан питајући се како ли овде организују буђење, и смејем се свесна да се питам глупости усред Јагодине, усред Србије, Богу иза леђа у некадашњем хотелу А категорије. Кад овако чувамо негда саграђено, кад се имало, како ли градимо сад кад ништа немамо?

Буђење је, наравно, лупање на врата. Задовољство кошта 250 динара са доручком на који смо закаснили. Наручујемо дупле кафе, али само што смо сркнули гутљај-два долази конобарица. Извињава се, али немају довољно шоља за кафе, па ако бисмо...

Осврћем се да разгледам који су то срећници осим нас провели незаборавну ноћ у овом отрцаном, замрлом зимском дворцу. Убрзо схватам. У току је конгрес глувонемих Србије. Није ми ни до симболике, ни до црног хумора, није ми ни до чега у овој туж-

ној рупи. И док чекам да платим недопјену кафе нехотице чујем како неки предавач, организатор конгреса или шта ли је већ прича:

"Замислите, он је инжињер, али лети узме ручни фрижидер и на Ади глувонемима продаје кока-коле..." И док се једини гласан сто у ресторани ко зна зашто смеје инжињеру који продаје хладна пића, бежим из "Јагодине" и из Јагодине подједнако поражена и нашим смислом за пропадање; и нашим смислом за преживљавање, и нашим смислом за трпљење, и нашим смислом за хумор, и свеколиким нашим бесмислом.

А онда следе Ђуприја, Параћин, Зајечар. Гледам, слушам, ћутим и борим се у себи против осећаја сажаљења, самосажаљења и незнања. Изговарам се на хладноћу премда влага у очима не долази од студени већ од беса и туге. Србија, докле овако, кажем у себи а онда ме срамота од патетике и немоћи. Па ме срамота од песама које треште на локалним радио станицама и имбецилних текстова. Ако су ово испевали потоци народа који је спевао и Бановић Страхињу онда није ни чудо што смо негда неко и нешто били, а сада нисмо нико и ништа. Сада смо поздрави и жеље. Срећан одлазак у војску, брак, рођендан уз песму "Драга кћери ти си татин син" или тако некако. Радио Мадона, то смо сада, Палма, Кошава, шпанске серије, то смо сада.

Ми смо наша телевизија. Жртва њених лажи и производ њеног затупљивања. Главне су нам четвртасте светлеће кутије, модел 1989-2000, и ту црну рупу, интензивно продубљивану у последњој деценији, тешко ће бити испунити сувислим садржајем. Свако мишљење и сазнавање коме није циљ пуко преживљавање, сналажење и пречица ка брзом успеху постало је луксуз који себи дозвољавају неприлагодљиви и ретки појединци.

КЊИЖЕВНОСТ НА ТИТАНИКУ

Често чујем опаску да нам је упркос тешкоћама или управо због њих уметност вредна, књижевност посебно. Бојим се да је оваква оцена уљуљкивање у предрасу-

дама насталим у времену када је књижевност, макар и реткима представљала ослобођење, изазов и оазу. Данас, међутим, није прави проблем у томе што се са мало новца и упорности заиста све може објавити, него што се уз рекламу и необразовану публику, пољуљане критеријуме и обесмишљене вредности било шта може прогласити вредним. Није ствар у оној Миљковићевој да ће једном сви писати поезију, проблем је у томе што меру и тон доносе нечитачи, љубитељи куvara и хороскопа, гледаоци плачљивих серија, слушаоци новокомпоноване музике. Критеријум је популарност, а она се не стиче добрим стилем и суптилним размишљањем.

Пред новогодишње празнике пријатељ ми је дао књижицу којом је одушевљен и замолио ме да је озбиљно погледам. Озбиљно сам је погледала и озбиљно се забринула за све, па и за будућност наше литературе. Књижицу је написао извесни Благоје Ачански, зове се "Једна космичка љубав", а објавио ју је Дом омладине Београда. На корицама ово делце хвали Боривој Герзић, кога знам али не као књижевног критичара. А хвали је тако што тврди да у њој "нема великих речи, метафизичких натуцања, интелектуализма, литерарног помодарства, утицаја других писаца, свега онога чиме обилује наша савремена књижевност". Тачно је да свега тога у њој нема јер у њој заиста нема ничег до низања простих и простопроширених реченица каквима се данас споразумевају клинци одрасли уз стрипове и цртаће, ничег изузев кулирања и глуварења у језику, простору и времену. Чак је и сведени, празњикави Арсенијевић (који је за своју огољену причу "У потпалубљу" добио НИН-ову награду) барокно китњасто штиво пуно стилских и иних фигура и пируета за муцање Благоја Ачанског. Не кривим момка, можда он заиста не име или не жели да напише једну сложу реченицу, можда верује да је свет довољно сложен и без такве реченице па га

ваља разложити и поједноставити на појмове десно и лево, горе и доле и свести на бла-бла-бла космос једне испражњене генерације. Можда он тако схвата искреност, иронију, реализам, документаризам, духовитост, можда верује да све почива на штосу и досетки, или да не почива ни на чему. Али помести тек тако са сцене читаву нашу савремену књижевност зарад ове књижице која тобоже успева да избегне све њене мане и лансира врлине као што су други поглед на свет, дубина, мудрост, веселост, одиста је превише чак и од Боривоја Герзића у улози књижевног критичара.

Све то и није важно. Сигурно је да ће књижицу читати многи ачански, клинци који глуваре и аче се са педесетак речи у речнику у кругу Дома омладине и другим круговима безнадног Београда без будућности. Извесно је да она препричава њихова искуства, знања, путање, кулирање уз билијар и пиво, заљубљивање и дружење. То јесте то, исповест момка који нема шта да каже, странице какве о свом животу може да испише сваки основац, али чему шегачење са књижевношћу у чијој природи је да се и досада, монотонија, празнина, тишина, недогађање дочарају склопом и складом речи? Кад хоћу ову врсту аутентичности ја седнем у кафић а не узимам књигу да читам текст какав сама никад не изговарам, ни у кафани после трећег пића...

Све је то заправо једна велика и тра-

потпуно истих и да је свеједно коју ћу цитирати:

"Пролазе месеци и дође ова година. Дође сама од себе. Не куца на врата. Само уђе. Тако и буде. Одем у Дом омладине. Ту је и склониште од бомбардовања. Дођу Паја и Маша. И они се склоне. Играмо нас троје билијар. Расположени као и увек кад то радимо. Маша ме пита хоћу ли да идем с њом по граду. То је нешто! Нешто што постоји. Одемо до једног кафеа. Причамо. Напомене ми да жели да иде у Црну Гору. Каже ми где иде и где ће да буде. Да ми њен телефон и ја њој дам мој телефон и адресу. Изађемо напоље. Загрлимо се. Покажем јој једну кућу која има стила. Свиђају ми се прозори, каже она. То је оно право! То је стил! Важно је имати стила! То је једна од битнијих ствари. Видим да и Маша то поседује. То је битно! Идемо ка Дому ом-

ладине и ту се поздрављамо. Ја одем у Дом омладине, а она оде кући. Вратим се и ја кући. Спавам. Сутра одем до једног друга из основне школе. Станује на Новом Београду. Близу Маше. Код тог друга сам. Дружимо се. Ја нешто почнем да причам. Почне и он. Уме нешто паметно да каже. Даље причамо. Подсмева ми се. Говори ми да сам дебил. Тако често. Будем код њега и поздравим се с њим. Упутим се ка Маше. Станује у истој улици. Феноменално! Нисам могао да је позovem. Немам телефон. Дођем ненајављено. Дочека ме. Напомене ми да не воли да јој људи долазе ненајављено, али ме прими у кућу. Уђем у њен стан. Феноменалан амбијент. Причамо. Дотичемо се политике. Идентично мишљење. То је још једна од битнијих ствари!"

Тако ме мој друг покушао, ваљда, убедити да је књижевност и оно што ја књижевношћу не сматрам. То личи на њега, да убеђује људе да су промашили у свом животном избору и да је живот негде другде. Тамо где је неподношљива лакоћа постојања. Много лакша од прилично лаке Кундерине уметности.

Само ме још једна ствар у овој, тек начетој години за-

бринула више од питања камо иде наша књижевност. А то је, окићена новогодишњим лампионима и државном заставом од сијалица, зграда ЦеКа у Новом Београду. И окићен Генералштаб. Од те идеје сам заиста занемела. Кићење рушевина је тако величанствен облик патриотизма да се човеку разум смрзне. Не би ме зачуђило да идуће године, она када стварно будемо улазили у трећи миленијум за разлику од неких напредњака што журе упркос логици времена и бројева, окитимо лампиони-ма и сва београдска гробља. Јер, тамо где су наши гробови, тамо...

гична замена теза, а када нам се врати као бумеранг онда се јаве они који хоће да је прогласе аутентичном уметношћу. Прво се генерацијама испира мозак, а онда се испрани мозак назива типичним мозгом генерације и времена у коме живимо. И док једни кулирају јер им је тако супер, други опет стичу знања од којих неће моћи нормално да живе и која им на овом простору неће бити потребна.

Онима који мисле да претерујем, да се залажем за елитизам, да сам мрзовољна и зато гушим младе таленте, прилажем једну страницу "Једне космичке љубави" уверавајући их да је осталих осамдесет

Хрват на уклетом српском грунту

Миле ДАКИЋ

Микан је један од оних босанских Хрвата који је повјеровао лажима хрватских политичких перјаника и који је непосредно послје "Олује" похитао у Крајину да уграби што више српске муке. Смјестио се у кућу Богданке Лепосавић, кажу најбољи и најплоднији нумер и грунт на домаку Војнића. Кућа поред цесте, широко избетонирано квадратно двориште, око којег се нижу штала и свињац, остава и млин, љетња кухиња, суша дугачка двадесетак метара, трговина текстила и сјеник. Уокло је плодна земља, готово у једном комаду. Социјалистичке власти су на ораницама преко асфалтне цесте Војнић-Вргиност утврдиле општи интерес и учртале у Просторни план општине 42 градилишта за породичне куће.

Микан је у штали затекао краву, крмачу са десеторо прашчића, у суши трактор, котао за печење ракије, аутомобил "педжо 205" из 1992, пун сјеник сијена, сламе и отаве. Првих неколико дана једину препреку му је стварао огромни шарпланинац Медо, који се, пробивши стаклена врата приземнице забарикадирао и није дозвољавао приступ. На позиве туђинцима је одговарао лавезом и режањем. Нови домаћин крије методе како је ушуткао Медо и ушао у кућу пуну хране, посуђа, техничке опреме, одјевних предмета и постелине. Богданкина најстарија ћерка Мирела је у кући своје мајке оставила 300 извезених пешкира за своје несуђене сватове. Медо је већ првих дана послје крваве "Олује" нестало без трага. И он је остао на души силовитог Микана.

ГОСПОДИН МИКАН

Пролазили су дани. Хрватска власт је издала Микану привремену тапију, с којом он у наредне три године бива проглашен власником целокупне имовине Богданке Лепосавић и њених кћери: Миреле, Сретенке и Милојке. Он је попут свих Хрвата, по божићном Уставу из 1990. годи-

не, добио хрватско држављанство, по којем сви Хрвати у свијету, ма гдје живјели и ма гдје рођени добивају држављанство Републике Хрватске. Почели су дани живота у изобиљу. Српске куће су пуне свега, а држава Хрватска је свакога мјесеца издвајала до 50 ДМ по "протјераном" Хрвату из Босне. Она је усмјеравала разне хуманитарне организације да обилато помажу, сада већ хрватске грађане и будуће гласаче за актуелну власт.

Кажу да је Микан и раније у Републици Српској био ватрени присташа политике Фрање Туђмана, да су му Срби једном открили на стражњици умотану и скривену хрватску шаховницу, те да је због тога окусио српске батине. Сада му се пружио прилика да максимално испољи хрватство и ранију прикривену србофобију. Мудар је он. Није отворени српски непријатељ. Све рјешава кроз подли осмијех и "уважавање" туђе несреће.

Миканова идила и није дуго потрајала. Јесењег дана 1996. године у Војнићу се појавила Богданка Лепосавић. Одсјела је у подруму код комшинице Драгиње. Неколико дана касније, када је смогла снаге и попила појачу дозу апаурина, упутила се према својој бившој кући. Ишла је лагано благом низбрдицом, поред точка питке воде, па поред куће ћерке Миреле, у којој се шепурила Миканова родбина. Корачала је по земљи коју је готово 40 година орала и копала са својим покојним Никодимом. Срце се узлупало, а дланови овлажили. Између сјеника и суше се ушунјала у двориште гдје је Микан, овисок и крупан, пекао шљивовицу. Он се кисело и упитно смијешо Богданки која се мало прибрала и изустила: "Добар дан". Микан се још једном, не кријући своју снагу и моћ, насмијешо и одговорио: "Бог госпођо". Ломећи прсте и обуздавајући сувисле покрете Богданка је упитала: "Да ли сте ви господин Микан? Само сам чула о вама од других, да сте добар човјек и да станујете у мојој кући. Ја сам Богданка. Овђе сам провела 40 година."

Да, госпођо ја сам Микан, Хрват из Босне, сада држављанин лијепе наше. Ово

Тек што су оталасале убоје српске избјелице према истоку, августа 1995, и што су ојустјели босански друмови из бањалучких села су кренуле хрватске змијолике колоне према зајпаду. Ова антисрпска, али и антихрватска завјера је договорена на нивоу челних људи Републике Српске и Републике Хрватске, а вјеројатно је било и других релевантних учесника, јер је читав процес "замјене" територија очито раније договорен и ириформен. Без обостраног интереса и договора између држава, нико није могао најустити Републику Српску, нити ући у Републику Хрватску. Тако су десетине хиљада босанских Хрвата кренуле у обећану земљу Крајину. Истовремено, вјеројатно не сионтано, Крајину су насељавали и Јањевци са Косова. И то је детаљ који уноси више свјетла у иојрду нашеј времена и актере зла. Сви се одговори намећу сами ио себи. Директне жртве у ирвом ио лувремену су иротјерани Срби, а у друиом лакомислени, иохлејни и изманијулисани Хрвати који су иочеи зидати своју срећу на туђој, српској несрећи.

је била твоја кућа, а сада је моја. Ја имам о томе уговор са нашом хрватском државом. То је резултат договора оних изнад мене и тебе. Тако је ваљда и Бог одлучио. Ништа од тога више није твоје. Моја је

обитељ бројна. Имам жену Јању и петорицу синова. Троица су у Њемачкој, један у Загребу. Оно што нам се допало на први поглед постало је, благодарећи успјеху хрватске војске и политике, наше и само наше. Ви Срби сте изгубили рат. То вама још није јасно... Можете доћи у ово двориште, попиту каву и ракију. То је све.

Господине, и ја сам држављанин ове државе. Нијесам ја водила нити изгубила рат. Паметни људи ми говоре да ми нико не може одузети моје. Како би вама било да сте на моме мјесту? Нећете имати среће на мојој несрећи, тако вам Бог помогао. Само се за трен ставите у моје неприлике...

Рекао сам своје. Ваше је мјесто тамо код којих сте похитали. Нисте послушали

рећи: "Е па добро, идем ја својој кући. Хвала вам на кафи и разговору". Тек по изласку је опсовала себе уз примједбу: "Људа жено. Ово је твоја кућа!"

Већ наредне године Богданка је засадила мало врта. Ћерке и зетови би јој послали и понеку марку. Живјела је скромно, али са више наде и психичког мира него раније у избјеглиштву. Двије године последије повратка у завичај Богданка је обишла своје кћери, зетове и унуке у Србији. Чешће би обишла и ћерку Сретенку у Великој Кладуши. И поред топлине уз своје, једва је чекала да поново угледа стазе своје младости. Вратила се у "свој" подрум и баш ове године засадила велике количине кукуруза, кромпира, граха и другог поврћа. Радовала се што је доби-

ности за Богданкину смрт. У сновима му се све више обраћала покојна Богданка раширених руку, говорећи: "Ово је моја кућа!". Микан би се ноћу трзао и знојан будио. Почела су и нека чудна претказања. Са Црквишта, гдје је сахрањена Богданка, чују се неки необични гласови. У веш-машину рођаке Јелке, која се размеће простором куће Богданкине ћерке Миреле, завукла се змија. У истој кући су умрли Иво и његова сестра. Супруга Јелкиног сина се породила, али је остала прикована уз болничку постељу. На њивама покојне Богданке често знају осванути неке црвене мрље. Замутио се и извор питке воде, што никада раније није било.

Миканов син је у Загребу доживио тежак саобраћајни удес у опљачканом "пешоу". Октобра ове године тешку саобраћајну несрећу је имао и најмлађи Миканов син Зоки, а тачно 4 мјесеца последије Богданкине смрти сам је себи у 21. години одузео живот. Сањао је о повратку у своју Босну и Бањалуку. Био је добар према Србима. Бог бира најјаче ударце за Миканову злоћу и оне који се не понашају по његовим законима. Доживотна патња је и најтежа бол.

Нешто се чудно збива. Ништа му више није узвишено. Туга је овладала ранију бахатост. Микан се увукао у себе. Све више размишља о превари челника хрватске политике и казни Божијој. Кад заспи и ако заспи, у његовој души одзвања народна мудрост: "Отето проклето. Врати се Микане у своју кућу! То је Божија воља!". Тек сада, у тузи прикупља податке о уклетом нумеру Богданке Лепосавић. Та сазнања га још више плаше и притишћу пред Богом и људима. На овом кућном броју, у посљедњих 100 година нити један мушкарац није доживио зреле године. Никодимов дјед је сагорио млад у вапнари логора Јасеновац, његов син Илија је погинуо у 25, а Никодим се представио Богу у 49. години. Тако су прошли и они који саградише породичне куће на парцелама уклетог нумера. Зет Саве Виданића умире у 45. години. Умро је и купац ове куће Јосип Девичић. У 49. години умро је и чувени гостиничар Гугута који је подигао своје здање на парцели Богданке Лепосавић, последије чега се распршила његова породица и све кренуло стрмоглавице.

Сједи ових зимских и снијижних дана у туђој српској кући Хрват Микан и разабире своју судбину. Свакодневно проклиње коваче своје глобалне несреће. Осуђује оне који су у исказима тврдили, због класног опредељења, да немају завичаје и да им је отаџбина страном име и појам. Уваљао се у килограме и чека трен краја и наставак породичне драме. Увјерен је да мушка чељад нема шта тражити на уклетом српском грунту и нумеру. Изнад овог тренутног и омаженог гнијезда Микану је сваке ноћи у сновима лик Богданке Лепосавић, према којој је био циник и нервојед. Он је католик по уверењу, али и његова црква вијековима не продаје индулгенције, па се гријеси морају испаштати на овом и оном другом свијету вјечности људске душе.

ријечи нашег дичног предсједника Туђмана, да не напуштате своје домове. Ја нисам од оних који забрањују Србима да уђу у бивша своја дворишта. Слободно навраћите на чашицу ракије и разговора. Збогом, драга госпођо...

ПОДРУМ УМЕСТО КУЋЕ

Богданка се окренула и путељком, поред својих стабала јабука, шљива и љешњака које су садили Никодим и ћерка Мирела, гмизила у своју јазбину, гдје је одлучила истрајати, не би ли се домогла своје имовине и психичког мира. Узела је то мотом свога живота и светом обавезом према своме вољеном Никодиму. Мислила је у себи да ово и није онај најгори Хрват. Шапутала је у себи: "С њим ће се моћи разговарати. Донекле сам и сретна. Нисам доживјела судбину Јанкуле и Даринке који су избачени из свога дворишта. Богу фала, и то је нека нада."

Пролазили су дани и мјесеци. Богданка се приближила породици Микан. Улазила је у кућу, пила кафу и разговарала. Миканова жена је добре душе, а и њихов најмлађи син Зоки, који је, како прича, оставио у Бањалуци дјевојку Српкињу, коју никада неће прежалити. Када би примијетила нервозу, Богданка је знала

ла њиву на Црквишту, да заоре и обрађује своју прљугу. С временом су и досељени Хрвати из Босне хладили своје главе. Хуманитарна помоћ се проридила, а Срби су све више долазили и обилазили своје куће. У прољеће Богданка је имала сукоб са босанским Хрватом из куће Пекића који је дошао да насилно оре њену земљу. На своју велику несрећу, Богданка је затражила заштиту од хрватске полиције. Предмет је дошао и до суда. Средином љета Богданка је добила пресуду и уплатницу на 700 куна због свађе. Данима је размишљала како и откуд платити казну без кривње. Суд и полиција су на њиховој страни. Осјећај немоћи и неправде овладаше душу. Како се борити против јачих од себе? На свој 61. рођендан Богданка се спремила и пошла у општину да потражи правду. Пала је на домаку своје земље и остала мртва.

ДОЛАЗИ БОГ ПО СВОЈЕ

Микан и његова супруга су јавно изразавали бол, а у себи наду да ће остати на туђој земљи. Богданкине ћерке су примијећене на сахрани мајке. И оне посташе препреком Миканових снова. Поред почетног радовања Микана је почела прогонити савјест и осјећај одговор-

Покрадоше и на краљевској свадби

Александар Ђ. МАРИНКОВИЋ

Краљ Александар Карађорђевић рођен је 17. децембра 1888. године на Цетињу. Његови родитељи имали су још четворо деце: Јелену, Милену (умрла као дете), Ђорђа и најмлађег Андреја који је живео само три недеље.

Крштени кум другог сина, будућег српског краља, био је руски цар Александар III, који је кумчету дао своје име. Александар је имао само петнаест месеци када му је умрла мајка, кнегиња Зорка, и та околност била је, несумњиво, од великог значаја у формирању његове личности. Растао је без мајчине љубави, био повучен и меланхоличан младић на чији је развој утицало и десет година (са мањим прекидима) проведених на школовању у Русији. Кнез Петар, због сукоба и нетрпељивости са тастом, књазом Николом, напушта Цетиње 1894. године и са децом одлази у Швајцарску. У Женеву, будући "Краљ Ујединитељ" похађа обичну грађанску школу, јер сиромашни претендент на српски престо није имао средстава да би му се синови васпитавали у некој престижнијој институцији. Тек 1899. године Александар одлази у Петроград, у правну школу "Правоведеније", а од повратка Карађорђевића у Србију 1903. до 1905. године образовање је стицао у Београду. Од јесени 1905. године млађи син краља Србије наставља школовање у елитном Пажевском корпусу у Петрограду, где изучава војне науке, а за њега је, по наредби цара Николаја III, одређен посебан апартман у Зимском дворцу, уређен у стилу Катарине III.

Био је осетљивог здравља, а у јесен 1910. године једва је избегао смрт, када се после боравка на маневрима у Нишу разболео од трбушног тифуса. Лечење је трајало три месеца, а чак је и јерусалимски патријарх Христовог гроба држао молелствије за оздрављење српског престолонаследника.

ПОЧЕЛО ОД РУСА

Крајем марта 1909. године Александар постаје престолонаследник, пошто се старији, неуравнотежени брат Ђорђе одрекао тог положаја. Прворођени син краља Петра I је, на име, нанео смртне повреде свом слуги, и због реакције јавности, револтиран, абдицирао. Нови престолонаследник је, за разлику од брата, остављао утисак зрелог, мирног, промишљеног и толерантног младог човека. Због сукоба легалне власти са припадницима завереничке организације Црна рука, краљ Петар се повлачи 23. јуна 1914. године и Александар од тада врши краљевску власт. Црнорукци су, захваљујући свом утицају у војсци, постали опасност за владу и Круну, али је "Носати" или "Носоња", како су регента

Тек што је постала краљица, Марија је изазвала кризу владе. Наиме, у време свадбених свечаности до ње је устиела да дође мајка осуђеног атентатора Стејића да моли милост за сина. Молерски радник Сјасоје Стејић је, наиме, 28. јуна 1921, на дан када је донет Видовдански устав, бацно бомбу на рејента. Краљица је обећала њој миловање за комунистичкој терористу, Александар није могао да њој изи реч своје сујрује, јер "краљевска се не њориче" и револтиран, министар унутрашњих њослова Војислав Маринковић је њоднео оставку. Министар њравде Лазар Марковић је дуо од јавности криво указ о овом њој миловању.

Александра називали завереници, успео да им "доака" у Солунском процесу 1917. године. У Првом светском рату Александар је Врховни командант српске војске, а у балканским ратовима командовао је Првом армијом и однео велике победе код Куманова и Битоља 1912. године, када је за месец дана срушено пет векова турске власти. После смрти краља Петра I 16. августа 1921, долази и до формалне промене на престолу и Александар постаје нови краљ Срба, Хрвата и Словенаца.

Као престолонаследник уживао је наклоност Русије и самог цара. Николај II Романов је, наиме, изјављивао да га сматра као "свог

рођеног сина" и био је спреман да га прихвати за зета. Јануара 1914. године Александар и Пашић били су у посети руском двору, где су срдечно примљени, а једна од тајних страна те посете била је просидба царевог ћерке Олге. Пашић се обратио Николају II: "Ако нам буде суђено да имаднемо ћерку руског цара за краљицу, она ће уживати симпатије свег српског народа, а може, ако Бог и прилике буду допустиле, бити царица српско-хрватског југословенског народа." Руски цар примио је ову понуду са благонаклоношћу, она је одговарала руским интересима, а била је у духу српске политике ослонаца на словенску царевину. Женидба Олгом значила би много и Александру и Србији. Његов престиж био би увећан, лакше би се обрачунао са Црном руком, а поправио би се и положај српског двора према осталим европским краљевским кућама. Колики би значај овај брак имао говори и извештај посланика Хабзбуршке монархије у Београду, који је некако сазнао праву карактер Александаровог и Пашићевог пута у Русију: "(...) јер, на крају крајева једна радикална санација наших односа према Србији може се постићи само ако се садашња Краљевина уништи као самостално државно тело, а династија Карађорђевића протера; ову нужност биће наравно теже остварити ако на српском престолу буде седела једна руска принцеза." Биограф краља Александра, Клод Елан, записала је да су рањени руски официри задириковали принцезу Олгу док их је неговала, питајући је жели ли да види слику онога на кога мисли: "(...) и фотографије српског принца регента, чија је армија у победничком налету разбила Пољоке, појављивале би се из џепова војничких блуза. Олга је црвенела од nelaгодности."

ПРОБОМ ДО ПОТОМКА

Међутим, принцеза је заједно са остатком царске породице страдала у болшевичком терору, а Александар је храбро водио своју војску до победе. Српство је "конечно уједињено", а тридесетогодишњи регент још није имао супругу. Било је крајње време да се будући краљ ожени. Међутим, постојала је и једна "околност". Наиме, приликом повлачења преко Албаније, почетком јануара 1916. године, уочи Божића, регент се изненада разболео од запаљења једног тестиса. Болест је изазвана великим физичким напрезањем и у Скадру је извршена хируршка интервенција. Након тога се, наводно, код српских државника родила сумња у плодност будућег краља. Да би сумње нестало, Александар је у Београду после ослобођења ступио у однос са Францускињом Шарлот Котијар, која је била лекар у Црвеном крсту. У престоници им се

31. децембра 1920. године родила ћерка Јелена. Шарлот (умрла 1953. године) била је познаница кнеза Павла са студија у Француској, и после краљеве смрти 1934. године, он је водио бригу о њој и детету. Шарлот је са Јеленом живела у Француској, и краљица Марија је знала за њу и дете. Наводно краљ Александар је на дан своје смрти требало да се, после посете Марсеју, види са њом, али се десио атентат. Јелена је носила презиме свога супруга - Јужениди, а умрла је у Атини 19. јануара 1998. години.

Постојала је и могућност да се Александар ожени ћерком војводе од Гиза. Идеја је била блиског председнику Француске Републике Рејмону Поенкареу, који је на тај начин хтео да балканског савезника још више веже за себе.

ство (...) Мињон је била штедљиво дете, у свако доба приправна да помогне."

У току рата, принцеза Марија је са мајком радила у болници и неговала рањенике. После рата наставила је школовање у Енглеској и усавршавала своје знање из језика и друштвених наука, а занимали су је и физика и хемија, те је имала и малу лабораторију у којој је изводила експерименте.

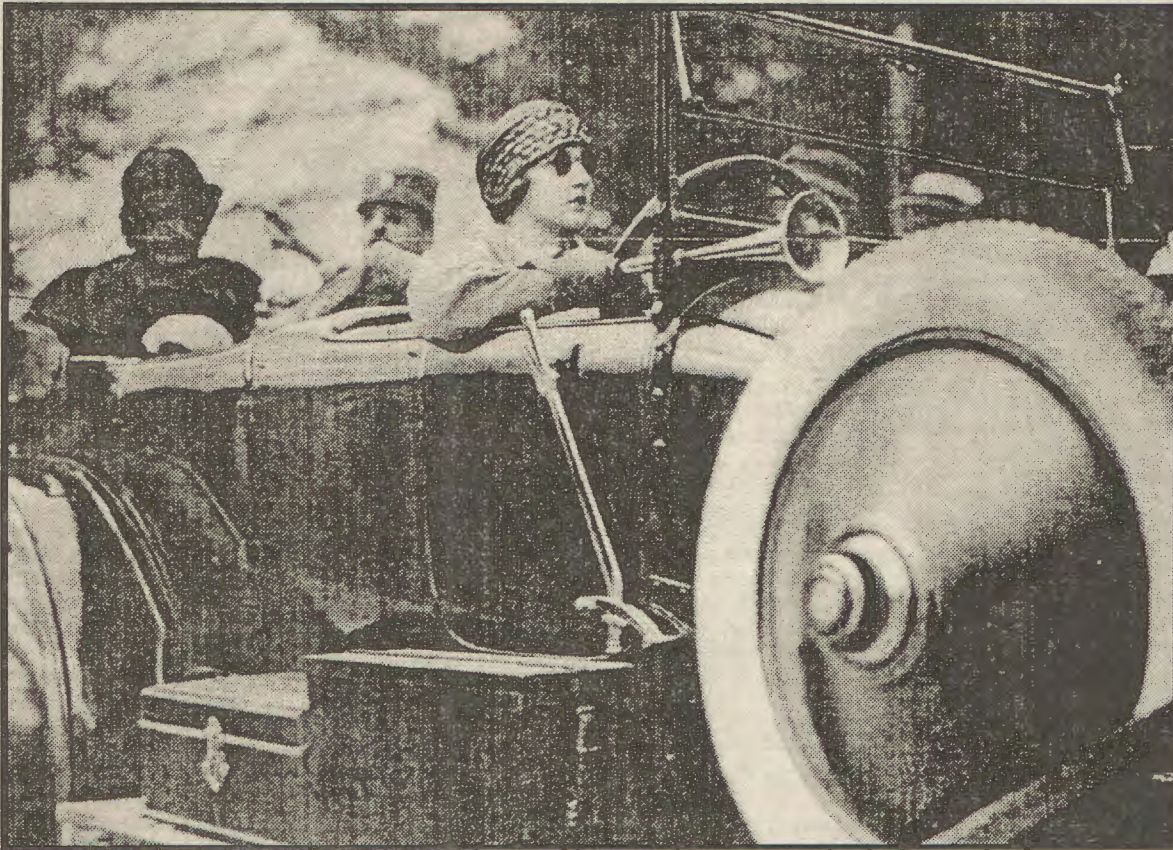
Румунска принцеза била је "добра прилика" за младог краља Срба, Хрвата и Словенаца. Радило се о прауници енглеске краљице Викторије, прауници руског цара Александра II и, у модерној српској историји, првој краљици краљевског порекла. Будући младенци срели су се први пут 9. јануара 1922, на принцезин рођендан, у краљевском дворцу у Синаји, када је веридба и објављена. Међу-

Елан се сећала да јој је Маријин супруг деловао: "(...) високо, јер упркос видљиво повијеном телу, које је излагао тешким ратним и физичким напорима, као командант војске, он се држао право, при чему је главу мало забацивао уназад без и најмањег трага неке ароганције. Краљ је био кратковид што је његовим смеђим очима придавало израз благодати. Чврста брада без грубих црта, није била брада која пробија напред већ брада човека који се опире. Велика уста делују неочекиваним шармом спремна да покажу, кад му задрхти горња усна некако удесно, једну сензибилност без милости за себе и за друге. Онај ко има таква уста мора умети да региструје најблаже таласе симпатије или непријатељства, а широко и високо чело потврђује да примљени утисци остају, да се учињена услуга или лош поступак никада не бришу из краљевог памћења."

Краљевом шарму неоспорно је доприносио и дар за истанчано изражавање који је наследио од своје деде по мајци, црногорског краља Николе. Александар је одлично говорио руски, француски и немачки језик. Уживао је у лову, у гледању филмова и вождњи аутомобилом. Био је пасионирани филателиста и љубитељ књига, а склоност према спорту била је младенцима заједничка.

ОКО КРАЉЕВЕ СВАДБЕ

Након ослобођења, свадба краља Александра је била први народни

Ипак, југословенски краљ није постао зет војводе од Гиза, већ румунског краља Фердинанда Хоенцолерна Сигмарингена.

НАУЧНИ МИЊОН

Марија, краљица Срба, Хрвата и Словенаца рођена је 9. јануара 1900. у Готи (Немачка). Звали су је Мињон јер се у ноћи када је рођена, у позоришту у Готи давала истоимена опера. Образовање је стекла на румунском двору, имала је енглеске учитеље, у слободно време бавила се јахањем, аутомобилизмом, а зими клизањем и вожњом у боју. Одлично је сликала и вајала, обожавала оперу. У мемоарима, румунска краљица Марија писала је о својој млађој кћери: "Мињон се сва састојала из суште кроткости и осмеха. Њене главне особине изгледа да су биле милосрђе и стрпљење; сем тога и извесна количина равнодушности: она је свачим била задовољна, пристајала је радо да је уз другог, без жеље да икада заповеда или да господари. Никада се није наљутила и никада се ни на шта није пожалила. Њен поглед из великих, плавих очију изражавао је спокој-

собно су се увек споразумевали на француском, иако је принцеза Марија од дана веридбе почела активно да учи српски језик. Према речима њеног сина, принца Томислава, српски је говорила употребљавајући искључиво машко род, јер је у породици била окружена само мушкарцима.

БРЗОЈЕДАЦ

Принцеза Марија се удавала за човека огромне личне храбрости, великог војсковођу и дипломату, који је седам година командовао својом војском у ослободилачким ратовима и лако се одрицао свих угодности.

Удавала се за краља који је готово увек носио униформу, јер му грађанско одело није лепо стајало, за владара који, због сујеверја, уторком никога није примао нити било шта потписивао, а који је волео српска национална јела и јео веома брзо. "Он брже једе но иједан човек кога сам до сада видеља", рекла је једном његова ташта, румунска краљица.

Савременици су говорили о Александру као о изузетно шармантном човеку, живог и смелог погледа и посебно лепог осмеха. Клод

празник. Она је, како је приметио дописник "Дејли Кроникла", имала и социјалну димензију. У част краљеве веридбе 12. јануара је у свим црквама, џамијама и синагогама било приређено благодарење. Београд је "журио да излечи своје ратне ране" и да се достојно припреми за велики догађај, али престоница штампана није пропуштала прилику да исмева бугарског краља Бориса, коме је Александар "отео" Марију, а у фебруару 1922. године италијански краљ, наводно, одбио да да руку своје кћери. Ипак, припреме за краљеву свадбу биле су важније и београдски листови су, најчешће под насловом "Око Краљеве свадбе", редовно извештавали јавност о свему интересантном и, наравно, критиковали градску власт што се са радовима касни. Оштрином и духовитошћу, издавао се новинар "Политике", који је приметио да су улице кроз које је требало да прође свадбена поворка биле: "(...) пуне рупа, џомби, неких оборених бандера, блата, прашине, гомила синог и крупног камена, којим треба да се изврши калдрмисање (...) и зато се ја потпуно слажем са оним Јеврејином, који је јуче, стојећи испред излога своје радње уздисао дубоко:

Па, што се краљ није венчао у Букурешту! Да се тамо венчао имали бисмо прилику да му приредимо дочек на станици, а од станице до двора дивота од калдрме! Овако, ем се ми сецамо, ем се сеца општина, ем неће ништа да испадне... Не гоји се прасе учи Божића, додаје његов комшија Србин..."

СКРОМНИ КРАЉ

Ипак, до 8. јуна, када је била свадба, Београд је уређен тако да је утисак гостију био пријатан. Образован је "Државни одбор за припрему свечаности приликом свадбе Његовог Величанства Краља", на чијем се челу налазио председник београдске општине Добра Митровић. Поред осталих потешкоћа, осећала се и несташница бензина, па је управа Краљевог двора тражила од посланика Чолак-Антића да због скупоће и лошег бензина у земљи набави у Румунији 10.000 литара, рачунајући на "садашње односе нашег и румунског двора."

Краљ је започињао породични живот и требало му је повећати апанажу. Пашићева влада поднела је почетком априла Народној скупштини предлог Закона о повећању цивил-листе Њ.В. Краљу Александру I. Апанажа се, по предлогу, повећавала са 1.200.000 златних динара на 24 милиона. Од те суме шест милиона требало је да се исплати у француским францима. Потребан износ био би унет у буџет за 1922. годину. У образложењу, основни владин аргумент нађен је у чињеници да цивил-листа није повећавана 40 година (од владавине краља Милана), а краљевина се увећала готово седам пута од тог времена. Влада је, такође, указивала да су и трошкови за издржавање и репрезентацију, и у земљи и у иностранству, повећани. Посланички клубови странака које су подржавале Пашићеву владу са негодовањем су реаговали на предлог закона. Противили су се, најпре, због тога што нису питани о толиком повећању апанаже, затим што се краљу исплаћују девизе и тиме убија вера у домаћу монету, и што влада прво није решила питање плаћања државних чиновника. Навођени су конкретни примери: начелник Генералштаба примао је месечно 2.800 динара, председник Касационог суда 2.500, а председник Академије наука 150 динара... Влада је попустила тако што су девизе из предлога закона замењене златом, а краљ је инсистирао да издаци за свадбу буду што мањи.

НУШИЋ "КАПЕТАН"

ДЕВОЈАЧКЕ ЛАЂЕ

На Бранислава Нушића, као начелника Уметничког одељења Министарства просвете, пао је велики терет у организацији свечаности поводом краљеве свадбе. Био је задужен за све; од смештаја очекиваних гостију до набавке украса и сви су од њега тражили обавештења, те су комичне ситуације биле свакодневне. Набављао је бензин кога није било довољно, записивао спискове делегација, телефон је непрекидно звонио, а новинар "Политике" избројао је да је велики комедиограф једног дана, до 11 часова пре подне, попио пет кафа и попушио 25 цигарета. Народни посланик Алекса Жујовић, посматрајући у каквој се ситуацији нашао аутор Сумњивог лица, гласно га је сажалевао: "Богме, Нуша, ти се сад само моли Богу и свецима нека ти они помогну!" Заиста, била му је потребна помоћ Свевишењег па да сачува прибраност. "Политика" је забележила једну такву сцену. Наиме, код Нушића је дошла јед-

на млада и елегантно одевена дама. Молила је да је упишу у списак девојака за "Девојачку лађу" која је требало да иде у сусрет краљици. Дијалог је изгледао овако:

Нушић: "Добро, госпођице, видећемо. Молим вас ваше име?"

Дама: "Милева Половић, а по рођењу Петровић."

Нушић: "Па ви сте удати."

Дама: "Не, ја сам распуштеница."

Нушић: "Па не можете, молим вас, онда у Девојачку лађу!"

Дама: "Знам, господине, али ја сам свега три недеље била код мужа."

Нушић: "Охо! То је доста!"

Дама: "Није, молим вас, то доста. Није то ништа."

Нушић: "Па кад вам није доста, а ви се поново вратите мужу, госпођо!"

Краљева свадба је, наравно, изазвала велико интересовање у народу. На адресу одбора за свечаности стизала су писма у којима су грађани постављали најразличитија питања. Занимао их је програм, да ли је предвиђено доследно придржавање српских обичаја, да ли ће венчани кум, војвода од Јорка, после изласка из цркве да баца метални новац када се зачује: "Куме, изгоре ти кеса"...

ЕВРОПСКА ЕЛИТА

Млађи син енглеског краља Џорџа V, војвода од Јорка, био је изасланик свога оца на венчању у Београду. Веома је важно што се енглески краљ прихватио кумства. Заслуга, сигурно, припада родбинским везама румунске краљице Марије. Енглески двор је дуго бојкотовао српску краљевску кућу због свирепог убиства краља и краљице 1903. године, али Александар је, ипак, био нова личност, прослављен у рату, познат и у савезничкој јавности. Војвода од Јорка, принц Алберт, постаће енглески краљ Џорџ VI 1936. године, после абдикације старијег брата Едварда VIII. Владаће до 1952. године, а наследиће га ћерка, данашња краљица Елизабета II.

За барјактара краљ је позвао Михаила Шибајлића, из Језера крај Никшића, чији је отац био барјактар на венчању краља Петра и кнегиње Зорке. Стари сват је био Александар стрич, кнез Арсен, а девер млађи брат принцезе Марије, Никола. Принц Ђорђе је био тада у Француској, те је женидба његовог млађег брата могла да протекне без икаквих скандала.

Венчању су присуствовали, осим румунске краљевске породице и енглеског Принца, још и принц Алфонсо и принцеза Беатриче (сестра румунске краљице) као изасланици шпанског двора, затим принц од Удина, вођа италијанског изасланства, а на челу француске делегације био је почасни српски војвода, маршал Франше д'Епере. Савезничку Чехословачку Републику представљали су њен први министар Едуард Бенеш и син председника Томаша Масарика, Јан. Престоница није памтила толико принцеза и принчева краљевске крви.

Велики број домаћих и страних новинара извештавао је са свадбе, а то је била идеална прилика за комунисте. Загребачка полиција је залплена нека писма упућена тамошњем комунистичком комитету, у којима се позивало на припрему генералног штрајка у целој земљи на дан почетка свечаности краљеве венчања. Комунисти су савез са Румунијом, по директиви Коминтерне, стално нападали, сматрајући да је уперен против "штаба револуције".

ЗНА СЕ КО МОЖЕ СА ЖЕНОМ

Краљева невеста је стала на тло своје нове отаџбине у уторак, 6. јуна 1922. године. Када се румунска краљевска јахта појавила код Вишњићког брда, одјекну је 101 топовски пуцањ са београдске тврђаве. На савском пристаништу, румунску краљевску породицу дочекали су краљ, патријарх српски, војвода од Јорка као кум, а председник београдске општине пожелео им је добродошлицу. Те вечери 1.200 певача отпевало је пред Старим двором композицију Станислава Биничког и Станислава Бешевећа "Поздрав краљевој вереници". Када је на то принцеза, одевена у "отворено розе тоалету са ружичастом током", одговорила са "благодарим", одушевљењу није било краја. Суотрадан је у двору приређен концерт чувеног баритона Николе Зеца, првака Бечке опере, а београдски општински одборници одлучили су да, у част румунске краљевске куће, део улице Милоша Великог од хотела "Лондон" до парламента добије име краља Фердинанда, а да се Ратарска улица убудуће зове улицом Краљице Марије.

На дан свадбе, 8. јуна у 8 часова, 101 топовски пуцањ са Калемегдана означио је почетак светковине. У 10 часова и 20 минута, краљ је из свог стана у Крсмановићевој кући кренуо пут Старог двора, одакле је невестин брат извео младу. Пошто је оркестар краљеве гарде интонирао сватовску песму "Одби се бисер грана..." и кад су се огласиле фанфаре, поворка се упутила улицама Краља Милана, Коларчевом, Позоришним тргом, Васином, Краљевином тргом, Узун-Мирковом и Кнез-Михаиловим венцем у Саборну цркву. "Високе младенце" венчао је патријарх Димитрије, а распоред стајања у цркви био је строго утврђен. Господа су била дужна да носе црно одећу, а даме дневну тоалету отворених боја са малим деколтеом и шеширом. Супруге су у цркву могли да поведу чланови владе, бивши председници влада и министри на расположењу, затим војводе, почасни краљеви ађутанти, генерали и адмирални, као и високи представници судске власти, председници академија наука из Београда и Загреба, ректори универзитета, шефови дипломатских мисија и чланови председништва Народне скупштине, а народни посланици, помоћници министара, команданти жандармерије и остали били су приморани да својим "госпођама" објасне да неће моћи са њима да уђу у цркву. На путу до Саборне цркве поворку је пратило клицање одушевљеног народа, а авиони су кружили над центром Београда и бацали цвеће. Младожења је био одевен у свечану генералску униформу, а невеста у белу венчаницу са дугим шлепом. На глави је носила младеначки венац од мирте, око врата дијамантску огрлицу, а преко рамена ленту Белог орла. После завршеног црквеног обреда младенци су пришли младиним родитељима, и у мајчином загрљају лице нове краљице било је видно уплакано. Ова дирљива сцена ганула је и остале присутне, те су и неки од њих засузили. Када је краљица Срба, Хрвата и Словенаца подигла главу, многи су први пут приметили њену сличност са прабабом, краљицом Викторијом.

Венчање је објављено звонима са свих београдских цркава и плотунском паљбом са тврђаве и са Дунава. Краљ Александар и краљица Марија примали су честитања у двору, након чега је уследио свечани ручак. Милан Стојадиновић се сећао како је румунска краљица (...) за време ручка, својим орловским очима прелетела целу дворану, као

да је хтела сваког добро да загледа и једним погледом постави на његово место... и радознано је посматрала како смо навалили на добро јело и пиће без великих обзира на дворску етикету..." Маршал двора причао је касније Стојадиновићу како је "(...) половина кашика, ножева и виљушка у оном општем одушевљењу нестало тога дана са стола... За успомену. Свакако, дан је био од историјског значаја али је одмах после тога у двору било решено да се такви свечани ручкови, са многобројним гостима и сребрним посуђем убудуће избегавају."

КРАЉЕВСКА СЕ НЕ ПОРИЧЕ

У 14 часова и 30 минута на Тркалишту почела је фудбалска утакмица између репрезентација две земље. Тим Краљевине СХС, састављен од играча из загребачких клубова, поражен је са 2:1. Пехар краља Александра добили су Румуни, а код поражених је једино био добар леви бек Шифер. У 17 часова на Баници одржана је војна парада у којој је учествовало 18.000 војника. Уз "Високе

ског пара и њихових угледних гостију. На местима где краљице Марије и краља Александра није било, изостала је и посета публике.

Податак да је на Југословенској изложби ликовних уметника, која је окупила врхунска имена, за три дана продато само две слике, јасно говори о незаинтересованости домаће јавности. Посета позориштима је такође била слаба, а самим тим су и приходи били минимални. На зараду, међутим, нису могли да се пожале престонички угоститељи, а џепароши, чијих је педесетак "колега" било превентивно похапшено пред свадбу, користили су прилику да "посете" празне београдске станове чији су власници изашли на улице. Грађани из унутрашњости су долазили возовима и бродовима са свих страна да би видели свој краљевски пар, а било је и оних који су стигли на воловским колима, сместили се на периферији град и ту провели наредну ноћ.

Манифестација је било и у Загребу, Љубљани, Букурешту и Прагу, енглеска и француска штампа доносиле су опширне извештаје о венчању, а у Вашингтону је посланство Краљевине СХС приредило велики пријем 8. јуна, којем је присуствовало 600 званица, међу њима чланови америчке администрације и читав дипломатски кор.

У "Службеним новинама" Краљевине СХС је 9. јуна објављен краљев указ о помиловању у част венчања који је предвиђао ослобођење великог броја осуђеника, а међу њима и политичких. Помилован је и одређени број осуђених пред војним судовима.

Тек што је постала краљица, Марија је изазвала кризу владе. Наиме, у време свадбених свечаности до ње је успела да дође мајка осуђеног атентатора Стејића да моли милост за сина. Молерски радник Спасоје Стејић је, наиме, 28. јуна 1921, на дан када је донет Видовдански устав, бацио бомбу на ре-

гента. Краљица је обећала помиловање за комунистичког терористу, Александар није могао да погази реч своје супруге, јер "краљевска се не пориче" и револтиран, министар унутрашњих послова Војислав Маринковић је поднео оставку. Министар правде Лазар Марковић је дуго од јавности крио указ о овом помиловању.

БУГАРСКА ПОСЛА

На дан венчања Александра и Марије основан је "Краљев фонд" од средстава прикупљених у целој земљи на име "свадбеног дара" краљу. Циљ фонда је био да путем награда, помоћи и похвалница одаје признање за успехе установа и појединаца на моралном и културном плану. Сам краљ је положио у фонд три милиона динара властитих средстава. Од новца прикупљеног у Краљевом фонду, поред осталог, финансирана је и изградња студентског дома у Београду (данашњи дом "Иво Лола Рибар").

"Високи младенци" су добили најразличитије поклоне: од минијатуре манастира Грачанице израђене од сребра (дар народа из града Приштине и грачаничког среза) и других уметничких предмета и накита, буради за вино, прелепих коња, до стотине овнова са окићеним роговима (поклон арнаутског становништва из вучитрнског среза где је обичај да се младожењи дарују окићени овнови).

Александровом женидбом ојачан је међународни положај Краљевине СХС, а династија Карађорђевића, из својих народних корена, уздигла се до угледне европске владарске куће. Бугарској је преостало једино да пропагандом подрива углед свог западног суседа. У тој делатности, зем-

ља несуденог Маријиног супруга није бирала средства. У софијском листу "Независност", августа 1922. године објављено је измишљено писмо краљице Марије својој оцу, румунском краљу. Вешто сročено, писмо је имало за циљ да баца љагу на југословенску краљевску породицу и на стање у унутрашњој политици земље. Марија је, наводно, туговала над својом судбином што је краљица у земљи хаоса, међусобно супротстављених нација и растућег антисоцијалног расположења. Овај нечасни поступак био је све што је бугарска пропаганда могла да учини, а "несрећна" краљица Срба, Хрвата и Словенаца родила је 6. септембра наредне године престолонаследника својој земљи.

КРАЈ

младенце" били су присутни и сви "Високи гости". На Калемегдану је увече одржан велики концерт војних оркестара.

Исте вечери млади краљевски пар отпутовао је на брачно путовање на Блед, престоница је испратила своје госте, а Пашић, Нинчић, Братиану, Дука и Бенеш су искористили повољну прилику и до касних вечерњих часова водили разговоре о предстојећој конференцији у Хагу.

Државни одбор за припрему свечаности приликом свадбе Њ.В. Краља настојао је да се у престоници тих дана одржи што више концерата, позоришних представа, уметничких и занатских изложби, спортских приредби и других забавних садржаја и атракција. Показало се да је посећеност на поменутих збивањима зависила од присуства краљев-

штаје о венчању, а у Вашингтону је посланство Краљевине СХС приредило велики пријем 8. јуна, којем је присуствовало 600 званица, међу њима чланови америчке администрације и читав дипломатски кор.

У "Службеним новинама" Краљевине СХС је 9. јуна објављен краљев указ о помиловању у част венчања који је предвиђао ослобођење великог броја осуђеника, а међу њима и политичких. Помилован је и одређени број осуђених пред војним судовима.

Тек што је постала краљица, Марија је изазвала кризу владе. Наиме, у време свадбених свечаности до ње је успела да дође мајка осуђеног атентатора Стејића да моли милост за сина. Молерски радник Спасоје Стејић је, наиме, 28. јуна 1921, на дан када је донет Видовдански устав, бацио бомбу на ре-

ЗАВЛАЧИТЕЉ БР. 1

Сити се наслушасмо разних небулоза за последњих десет година. То што нам из режима причају бајке и певају испаванке штитећи сопствену власт, већини се гади и док слуша, а камо ли да у њих верује. Међутим, на претек је небулоза и на другој страни, од наводно огорчених, бунтовних или полуубијених. И не мора мозак да буде у функцији напретка, али нека се као такав одмори и заћути, да бар не прави штете случајним или намерним странпутицама. Може ли се уистину рећи да су недавни протести Савеза за промене успели ако иза њих не стоје резултати и оно због чега су били организовани?

Кома више користи демагогија, или да будем народу јаснија, коме су више потребна таква завлачења? Господин Ђинђић 22.12.1999. године као гост Индексовог радија изјављује да прихвата све облике организовања у јединственом деловању опозиције против режима, сем ултимативног "лидерства" које нам се тражи од стране СПО-а. "Е, то не може", каже он, без трунке одговорности пред неуспелим протестима СЗП у којима већ, по његовој вољи, није било лидерства. Зар то не потврђује да лидерство није разлог неуспеха? Требало би га подсетити да се "лидерство" између осталог тражи највише због њега, како би се предупредили клинови које би наводно у равноправним условима поменути господин и њему слични забијали. То је потврђено више пута, недовођењем било каквих (сем скривених) настојања до крајњег циља. Нека препусти иницијативу другом, пошто СЗП каквог је основао није ништа урадио по питању доношења до могућности да се превремено избори одрже и да нас не затекне иста судбина као у марту ове године, због ултиматума међународне заједнице.

Сматрам да постоје три пресудна фактора који диктирају такав став СПО-а:

1. Неизлажењем на претходне редовне изборем целокупна опозиција се одрекла могућности да буде бирана и тако утиче на разрешење кризе унутар Србије. За то је у највећој мери "заслужна" процена г. Ђинђића. Све што је тада хтео бојкотом, покушао је и сада протестима, но без успеха. Из тога је видљива погрешна процена за деловање опозиције до успеха у променама.

2. Међународна заједница тражи од опозиције јединствен програм са гаранцијом за преузимање власти, како би га подржала. При том се наговештава да би следила интервенција у случају неуспеха.

3. Окупљање опозиције без лидерства је војска без команданта и једино расипа моћ и утицај опозиције, а од свих нас се тражи посебна одговорност. Како не бисмо жаловим наклапањима арчили и време и стрпљење, баш је у припремним радовима неопходно лидерство да би се до жељених избора брже дошло. Сваки пут до сада, избори би показали да Вук Драшковић има највише присталица међу опозиционим лидерима, те има и право да захтева ту математичку вредност, ако друге нисмо у стању да уочимо.

И нарочито, ако је господин Ђинђић толико спреман на сарадњу са међународном заједницом, нека удовољи бар њиховом захтеву о успеху опозиције у променама. Довољно је да

математичку логику стави испред своје демагогије и филозофије, како би захтев СПО-а прихватио као једини могући и како би нас уверио да му је до успеха опозиције у променама стварно стало.

Нека се њему слични и бројне странке уједињују и надаље, и по којим хоће принципима, али сада није у питању могућност бирања на изборима већ само долажење до те могућности што пре. И због тог - што пре, неопходан је ауторитет у опозиционом окупљању како би се енергија ујединила у правцу циља. Не једном, већ хиљаду и једном се показало да су уз Вука Драшковића људи најсигурнији, о чему сведоче и најмасовнија окупљања уз њега. Сем тога, ако стварно желимо да избегнемо поновно бомбардовање, дајмо већ једном сви предност господину Вуку Драшковићу, ионако му је за сада не дајемо као председничком кандидату испред опозиције, већ да дођемо до могућности да режим сменимо демократским путем, изборном вољом а не крвопролићем.

Дотле ће за мене господин Ђинђић бити завлачиатељ број 1 у опозицији и патетичан замешатељ, који је нашао баш сад да тестира своју странку у наклоности према себи, а осталима да намеће мишљење да је ето и примером показао колико је за њега лидерство минорно. Иако не служи на пример другима да исто поступе, како каже, ипак доследно свом примеру одбија захтев СПО-а и забија нови клин окупљању до промена. Коначно је схватио да када се опозиција уједини, он никако неће бити њен вођа, а нека му је на част што последњих десет година трпимо последице и његове и Шешелеве опсесије за влашћу, макар и прикривене.

Дипл. инж. арх. Бранислава Влаховић
Београд

ДОШЛО ВРЕМЕ ЖЕТВЕ

Трећа црквена заповест гласи: Свештена лица треба поштовати.

На самом почетку ратовања по бившој Југославији узонала сам попа Филарета, сада произведеног у епископа на необичан начин. На ТВ Нови Сад у Дневнику у 17 часова појавио се поп Филарет и пред гледаоце изнео пола главе (остали део тела је изгорео) тринаестогодишњег дечака Илије из Источне Славоније. Издади је из своје ђаволске торбе и као трофеј стави на сто пред збуњено гледалиште да би његову мученичку смрт искористио у разорној мржњи према неспрском живљу, иако су Славонци живели у божијем миру и сложи као што одувек људи живе у равничарским пределима. (Ваљда су због тога наши Вуковар сравнили са земљом, јер су тамо живеле 24 националности)

Прво што сам помислила било је - да Бог да попе горео у паклу, што не сахрани остатак од тог детета!!!

Касније је постао главни кључар и делилац хуманитарне помоћи коју су Срби из дијаспоре слали преко православне цркве, не знајући да су је црвени узели под своје а заборавајући да је ДБ у црним мантијама путовала по православним црквама у западној Европи и Америци и да су баш под свештеничким одорама зликовци поубијали највише политичких емиграната из Србије.

Тако да су се захваљујући оцу Филарету из те хуманитарне помоћи намиривали чланови његове партије ЈУЛ, јер за разлику од нас обичних Срба, његов Бог носи сукњу.

На радију сам слушала како епископ Ири-

неј саветује Српкиње да рађају децу а сада монах а можда будући патријарх Радован Караџић даје рецепт како се праве мушка деца - испирањем жена са содом. Е кад би још Српкиње могле да рађају мушку децу стару двадесет година и да их одмах шаљу у ратове. Ко зна? Можда Српкиње то и могу само је потребно да Шешелј донесе закон или уредбу. Српкиње су у стању свашта да ураде, а највише да рађају идиоте који су у стању да издају свој народ, униште државу, побију им децу, па и свештенике који су продали душу ђаволу и противно здравој памети уместо вере усвојили комунистичку идеологију коју је успоставио Антихрист пре 70 година у Русији.

На Косову је остао владика Артемије и Атанасије кога сменише са места уредника листа "Православље". Ни слутили нисмо да је Шешелјев закон за информисање важећи и за верске институције. Они се нису плашили за своје животе. Знају као што и ми, обичан свет, знамо да је живот искра која почиње рађањем, траје болестима и ратовима а завршава се смрћу и да та тренутна присутност човека на земљи не представља ништа у односу на вечност.

Зна српски народ шта је православна вера а до тог сазнања је дошао неким верским титрајем из срца па зато толико младих људи данас има у цркви. Ко поседује та метафизичка својства не може му никакав епископ, владика или патријарх то одузети. Верским обичајима се учи од предака а са вером у срцу се рађа. Истина да је хришћанство настало после страдања много људи, да се страдање наставља, да се воде антихришћански ратови на челу са Америком у коме Учествовају и хришћанска Европа, али они неће уништити веру бар код оних који су верници срцем и делима.

Ипак, посматрајући наше свештенство не можемо се отети утиску да српска црква никад није била у јаднијем духовном стању као сада и да таква није била ни за време Турака и Броза.

Ако изузмем оне који су се све време држали десет божијих заповести јер им је вера била темељ морала, па ако изузмемо и оне који се вери враћају из крајње нужде, многи верници су пролазећи кроз пакао остали неукаљани вођени божијом промисли.

Било би све боље и лакше да црква није издала своју паству и да веру није свела на верске обичаје, јер каква је вера код једног народа такав му је и морал. Зато је могло да буде много више свештеника попут младог шабачког пароха да одрже беседу, јер тешко је стајати у цркву сат и више док свештеници држе неразумљиве молитве на старословенском језику.

Зато се ми обични верници питамо ко се све из високог свештенства нашао у редовима ЈУЛ-а? Зар је било потребно да изумре српски народ да би српско свештенство живело изнад могућности свог народа док им народ гладује и нестаје. И ко је одређивао тарифе свештеницима у вршењу верских обичаја кад се од једног до другог свештеника толико разликују. Зар је црква заборавила да мора делити судбину са својим народом, па се често питамо да ли наши свештеници верују у Бога?

Па иако после пострадања српског народа по Босни, Хрватској и на Косову једино преживе власт, попови и лопови нека им буде.

Кажу да Радован Караџић живи као монах. Заборавио је бивши врховни командант РС да у духовном животу владају закони сетве и жетве и да сада жање као монах све оно што је посејао три и по године по Сарајеву као разбојник.

Ја сам анализирао закон сетве и жетве на појединцима а и на себи и дошла до закључка

да не морам да идем у цркву ако ми је стало до морала, што је рекао Ђинђић а учинио Караџић. Ко се год окористио ратом и обогатио преко ноћи исто тако је то па и живот изгубио преко ноћи.

Сада је за нас Србе дошло време жетве па нам је жетва онаква како смо педесет година сејали. И зато кад неко призива Бога кад му је тешко нека се упита колико га је пута опсовао док му је било добро. Да ли још игде постоји на свету народ да се поноси посквима Бога, Сунца и хлеба без којих не може да се живи. Деда се смеје кад му унуче псује Бога уместо да га казни и учи да се крсти.

Ко слуша локалне радио станице мора закључити да се све продаје, а да нико ништа не купује. Материјализам је засенио духовност па су правили троспратну кућу за једног наследника па остали без наследника а не знају шта ће са кућом. Сами себи дижу огромне надгробне споменике са патетичним писанијама које нема ко да обилази и да чита.

Приватни живот не постоји уколико се не прикаже на вашару српских обичаја па се прослава рођендан, пунолетство, свадба па и смрт. Зашто да не, кад је смрт саставни део живота?!

И зато после овакве жетве, православни Срби молите се и даље за ове на власти. Ја се усудно молим свако јутро: Господе Боже, ослободи српски народ ових на власти пре него што изумре.

**Војка Милутиновић
Ужице**

П.С. Молим господина Вука Драшковића који је пољубио Медлин Олбрајт у руку да ме следећи пут позове у делегацију. Ја ћу Медлин Олбрајт и Ричарда Холбрука да пољубим где желе ако Шешелја одведу у Хаг.

СИЛА И САМОВОЉА

Дочекали смо дуго погледано заседање Скупштине Србије. Имали смо прилике да преко ТВ видимо како се наша власт понаша према опозицији и осталом народу намучене и изоловане Србије. Видели смо и чули како се код владе неког уображеног народно јединства шепури глупост и безобразлук испред памети и поштења. Није ни чудо што смо запали у овако тешко стање јер овом државом влада мала памет а не дозвољавају да се велика чује. Много нас је тада било поред ТВ екрана. Наслушали смо се и нагледали беседе Војводе од Карлобага, Вировитице па све до Осиека. Још једном смо чули да тај бивши војвода боље виче и добацује него што говори. Слушање ненормалног војводе је најбољи начин да упознамо шта је нормално.

Да ли смо том приликом дошли до објективног сазнања шта нас је снашло и ко нам се све устолочио на власти? Да би то сагледали веома је важно како се не само телевизија него и све остало око нас гледа и слуша. Очигледно је да се мањи (владин) интерес не жели подредити већем (народном), а појединачни СПС, ЈУЛ и СРС општем. Сва та силна булумента у скупштини састављена од СПС, ЈУЛ-а и Шешелјевих радикала не цени никога, омаловажава свакога и руга се свакоме ко није уз њих и са њима. Још једном смо осетили и видели последице неразумног гласања (већине) на последњим изборима. Запали смо у беду зато што нам је данашња власт више узимала него што нам је давала. Још једном су дошли до изражаја дрскост и протаклук скупштинске већине. Нико се од њих не може похвалити бистрином ума. Да ли ћемо и кад дочекати да се та већина (народа) ослободи тираније својих предрасуда? Морамо имати стално на уму тврђење и кази-

вање господина Вука Драшковића да нас је ова власт овде унесрећила а пред светом осрамотила.

Чињеница је да живимо у друштвеном систему ћутања, силе и самовоље ове власти. Социјалисти, јуловци и некакви Шешелјеви радикали морају знати да Вук, СПО и њихове присталице неће никада да се покоре њима и да у свом програму немају намеру да друге покоравају. На том скупштинском заседању дошло је до изражаја код људи наше власти да су задовољни сами собом и у томе се они разликују од опозиционих људи наше државе. Многе законе донеше а неке промишле. То је због тога што неће себе да мењају па су одлучили да мењају законе. Не знају да су добри обичаји нашег народа бољи од многих њихових закона. На том заседању Скупштине дошао је до изражаја више него раније закон јачања и због тога је дошло до највећег безакоња. Сви ти њихови донети закони су једна врста тираније, карактеристично је за њих да нису једнаки за све, то су закони за сиротињу рају али не и за њихове господаре. Одавно видимо на кога се све примењују њихови "демократски" закони.

Телевизија нам је још једном помогла да видимо шта социјалисти, јуловци и Шешелјеви радикали мисле о себи и о нашим законима. Рекоше нам наши властодршци да ће у обнову и развој земље Србије уложити народни труд, знање и наш новац. А њихов? Много смо још од њих чули "мудрог", као на пример да светски моћници нису успели да нам блокирају наш развој, нису успели да нас економски и социјално исцрпе, нису могли да нас физички униште, зато што ми идемо напред. Производња нам поново расте, вероватно у топчидерској штампарији. Полицијски капацитети се све више користе у тучи студената и демонстраната, као и у припремања атентата, убијању и склањању мудрих српских глава. У свему томе показали су квалитет и виталност. Хвале се да су у материјалном и сваком другом погледу помогли избеглим Србима (да се загорча избеглиштво). Истински штите наш стандард (а нама све теже), све раде брзо, ефикасно и квалитетно, управо онако како су то радили и до сада.

Захваљујући НАТО бомбама дошло је до преструктурирања и модернизације наше индустрије која је престала са радом и пре бомбардовања од стране страшног непријатеља. Све радимо и градимо за нови век и за укључивање у свет. Они којима су бомбе срушиле куће и станове уселиће се у још лепше и боље, а ко није имао шта да му сруше и даље не мора имати ништа. Финансирају обнову из реалних извора (топчидерска штампарија је од рата до сада послала свега четири милијарде динара у реални извор). Убрзавају својинску трансформацију али у своје цепове. У томе сами себи дају подршку. Не треба да се бринемо за нашу будућност, има доста других народа и територија ван НАТО-а који зарезују нашу земљу и нашу власт. Хвале нашу борбу за очување дела и lika нашег Слобе и његову независност.

Имају нова припремљена обећања, решења и реформе за пензионери и здравствени систем, не рекоше шта ће урадити са старим решењима у 21. веку. Добиваћемо веће плате и пензије иако је материјални оквир (рам) ограничен. Отвориће се нова радна места за крају па предстојећим изборима. Позваше нас са скупштинске говорнице да се јавно укључимо у судбоносни опстанак СПС, ЈУЛ и СРС, који ће нам дати увек јасне одговоре на нашу муку и беду. На крају старе и добро познате министре поставише за нове, тако дочекасмо дуго погледану и спасоносну реконструкцију кабинета. Сад имају министре од академика до келнера. Сјајна идеја. Зло би било да им то није пало на памет. Хвале се својим минулим радом у доно-

шењу злогласних Закона о информисању и Завона о универзитету, они су их одржали, њима хвала. Да не беше агресије не би имали шта да обнављају, брже ми обнављамо него што је агресор рушио.

Неке партије из народног јединства кажу да су партије мира и да су у своје програме уткали обнову земље, јер су знали да ће доћи до рата. Износе да су охрабрили цео свет ван НАТО земаља да могу победити НАТО и његове вазале, поданике, петоколонате и остале припаднике политичке и медијске проституције. Да су нам створили велико добро у сваком погледу сведочи сами себе.

Проширише дневни ред па га на крају скратише. Неке судије разрешише судијске функције због савесног обављања дужности, а неке због дупле функције у другим партијама. Ко им је крив кад им функција није у СПС, ЈУЛ и СРС да се могу ангажовати и задржати све функције. Добисмо пакет (није хуманитарни) закона а међу њима и спасоносни Закон о локалној самоуправи, вероватно са црвеним барјаком. Причају да су се много мучили (није нам жао) док нису смислили овако леп демократски закон који ће пожелети многе државе и народи света. Кад га буду преписивали морају платити (ето шансе да дође страни капитал у нашу земљу) оригинал/лиценцу. Донеше га, како нам рече председник јединственог кабинета, да би зауставили мафијашке облике понашања али не и своје. Законом дадоше предност већинском изборном систему, показаће се да је то гледиште рачун без крчмара. Шта ће се догодити ако опозиција изађе на изборе само са једним кандидатом? Ко ће онда добити већину?

Живко Росић,
Доња Бадања

ПОДСЕТНИК ЗА ПРОПУСТЕ

Желео бих да укажем овој власти на њене пропусте и непоштовање закона.

Молио бих новинаре "Српске речи", ако је то могуће да у наредним бројевима подсети надлежне органе власти на њихове пропусте у области безбедности грађана. Наш народ брзо заборавља неке догађаје. Он само памти Косовску битку и Обилића и оно што му се прикаже на РТС. Молио бих да "Српска реч" у наставцима хронолошки подсети грађанство о "успеху" наше Службе за унутрашњу безбедност, опише све погибије (убиства) у задњих десет година, укаже на тај пропуст и обавезе ове власти а за неуспех се подноси оставка. Указати им на обавезу и дужност да нас упознају ко је убио Белог, Гишку, Радишића, Бацу, Вуковића, Бижића, Ковачевића, Никчевића, Станковића, Балдовића, Шијана, итд. Да не набрајам више јер заслугом ове власти има их много.

Ибарску магистралу свакако не треба заборавити. Јер како то да они отпужише људе за покушај атентата на председника а ове убише и не знају ко је урадио. Наравно не пропустити и изјаву министра за штампу када је позивао новинаре и извештавао у вези са РТС - бије а после тога се десила несрећа у Абердаревој (Матић). Морам изразити и једно жаљење. Нема моје омиљене рубрике коју је писала Даница Драшковић. Ако је то у интересу "Српске речи" и тренутна потреба онда прихватам ваше уређивачке одлуке.

Честитам наступајуће празнике и желим успех у раду.

Радиша Конатаревић

5 КОЛОНА

Александар
ЧОТРИЋ

Понадали смо се да ће 2000. година бити срећна и успешна, док нам то исто није обећао и председник републике.

Лудаци су некада ишли на посматрање. Данас их снимају камере ТВ Палме.

Наши генерали су изузетак. Они ни после битке нису паметни!

Вратили бисмо се на Косово после наше победе.

Али не дозвољава поражени.

Обнова се успешно одвија. Већ за једну деценију имаћемо оно што смо имали пре тридесет година.

Радије Србин иде у дезертере.

Конечно смо забележили један позитиван резултат.

Отоплило је!

Власти су забраниле избор најлепших дејич радова.

Став режима је јасан: Никаких избора неће бити!

Кад је вођа бесмртан, онда злочини не застаревају.

Полиција не може да открије идентитет главних злочинаца.

Зато што су превише познати.

Уклонили смо политичког противника док си рекао бритва!

Томислав Николић је по занимању гробар. Заправо, и он и Војислав Шешељ су гробари српског народа.

Земун је већ постао део Хрватске. Шешељ у њему влада усташким методима.

Посвећено Војиславу Шешељу: БОЉЕ ЈЕ ЉУБИТИ ДАМУ У РУКУ, НЕГО ДИКТАТОРА У ЗАДЊИЦУ!

Није тачно да је Шешељ шовиниста. Када је био у зеничком затвору баш је био у љубави са Муслиманима. По неколико пута на дан.

Радикалски министри се ових дана усељавају у станове од по две стотине квадратних метара.

Ево на што се свело територијално проширење о коме они причају читаву деценију!

Шешељ се обогатио на народној муци. Сада је пун као брод. Који тоне!

Властодршци имају рачуне у банкама. Опозиционари имају досијее у полицији.

Догодио се народ. И не поновио се више.

Народ режиму нема шта да пребаци. Све народно, режим је већ пребацио на рачуне у иностранству.

Песма их је одржала. Једна иста већ педесет година.

Вођа има олакшавајућу околност. Могао је истребити цео народ, а није!

Ево, младе генерације могу да кажу: Пре рата је било боље!

Медији су јавили да наши грађани од 1. јануара у неке суседне земље могу да путују само са жутиим картоном.

Треба очекивати да ће нас у свету ускоро примати искључиво са жутиим тракама око руке.

Драгослав Аврамовић је у интервјуу једном дневном листу рекао да је најсрећнији у животу био када је водио љубав са својом женом.

Наш председник био дао исти одговор на другачије постављено питање:

«Када сте најсрећнији у животу?»

Правда је спора. Али је бржа од камона убица!

Ми смо рођени победници. Али умиремо као поражени.

Принудили смо их на компромис. Да прихвате један посто наших захтева.

Ако је председник Балкански касапин, Шешељ је касапин светског формата.

Дружи се се пријатељицама ноћи. Књиге чита у току вечери.

Није тачно да наш председник не може да путује у иностранство.

Мало, мало он оде у Добановце у Војводини.

А то је будуће иностранство.

Момир Булатовић каже да се наша војска непоразена повукла са Косова.

Слутим да ће сличну победу забележити и у Црној Гори.

Вођа обећава привредни БУМ. Међутим, слутим да ће с њим поново бити БУМ БУМ!

Вођа има још неколико адута: Црну Гору, Рашку област, Војводину. Па шта упали!

Председниковица је одмах примљена у страну академију.

Чим је новац глегаог на рачун дотичне академије.

У Скупштини града Београда одржана је друга седница Меморијала "Веселин Бошковић". Седницу је водио председник Организационог одбора меморијала Радмило Стојановић, а на њој су учествовали Никола Караклајић, Љубивоје Ршумовић, Драган Њамцул, Богуљуб Пејић, Радомир Божовић, Мирослав Боснић, Слободан Остојић, Јован Оташевић, Драган Ћирић, Владимир Јовићевић Јов, Зоран Р. Ковачевић, Митар Митровић и Србољуб Манојловић.

Донето је неколико значајних одлука:

- усвојен је записник са прве седнице конститутивног Организационог одбора Меморијала, изабрани су Председник и два потпредседника, комисија за информисање и комисија за маркетинг,
- да се Меморијал подигне на највиши ниво организације, маркетиншке промоције и популаризације код нас и у свету,
- да се Меморијал, по могућности, одржи крајем септембра и почетком октобра 2000.

"Меморијал" је почео

године, како би се што лакше датум Меморијала уклопио у календар домаћих и страних шаховских збивања,

- о правном конституисању меморијала и његових пратећих манифестација (резервни турнир, симултанке, шаховска школа за младе таленте, духовна академија и монографија (предлог председника Р. Стојановића), предавања, хендикеп-мечеви, блиц-турнири, турнир јавних личности, меч Београд - Бијело Поље),

- о формирању две комисије: такмичарске и административне, које броје по три члана,
- о попуни комисије за информисање (Србољуб Манојловић),
- да се састави Статут Меморијала
- о отварању канцеларије Меморијала у јануару 2000. године,
- о што бржем формирању фонда "Веселин Бошковић" у оквиру Меморијала,
- одлука о избору секретара и административног сектора Меморијала одлаже се за следећу седницу организационог одбора,

- да се због правног конституисања Меморијала пословање обавља преко Комерцијалне Банке
- о пословној и техничкој сарадњи са Шаховским савезом Југославије,
- о званичном називу правног лица, који гласи "Меморијал Веселин Бошковић".

НОВОСАДСКИ "МЕМОРИЈАЛ ВЕСЕЛИН БОШКОВИЋ"

У СЛАВУ МЕЦЕНЕ

У пословном простору Спортског центра СПЕНС у Новом Саду, у ВИП салону источног хола, и у просторијама СПО-а у Радничкој 20, 26. и 27. децембра 1999. године одржани су дани "Меморијала Веселин Бошковић". У организацији Клуба младих СПО-а (Владимир Јелић, Стојан Малешев, Димитрије Грујић, Драгослав Васић) уз помоћ Татјане Станимировић, Слободана Живкућина и Јанка Чоборде (представници градске владе Новог Сада) турнир је окупио шаховску елиту Новог Сада, али и других шаховских центара.

Све у част и славу мецене какав је био Веселин Бошковић, ФИДЕ мајстор (рејтинг 2395), шаховски организатор, ктитор, добротвор, спонзор, покровитељ и добротинитељ. Једном речју - горастас.

Осим главног турнира, на коме је победио интернационални мајстор Александар Ковачевић, одржан је и турнир младих талената, дечји турнир (играло се осам кола). Победник овог турнира био је осмогодишњи дечак Вук Савановић. Такође је за децу организована и наградна игра под називом "Матирај црвену у два потеза" - такмичење у решавању шаховског проблема са плавим и црвеним фигурама. Пет извучених добитника награда добили су по књигу

"Нож" Вука Драшковића.

На главном турниру учествовала су 54 играча, међу којима је било 13 победника градских турнира, један велемајстор, четири интернационална мајстора, шеснаест играча који су имали титулу коју је имао и Веселин Бошковић (ФИДЕ мајстори), 21 мајсторски кандидат, седам првокатегорника и три другокатегорника. Најстарији учесник турнира био је Милорад Обрадовић (80 година), а најмлађи, победник дечјег турнира, Вук Савановић (8 година). Као што је речено победник турнира био је Александар Ковачевић са 8 поена, испред Гојка Лакетића са 7, Михаила Златића, Драгана Тешића, Мирослава Михаља и Милорада Вујовића са 6 и по поена и тако даље.

"Желимо да подсетимо организовањем овог меморијала на човека који је задужио југословенски шах", рекао је председник Клуба младих СПО Владимир Јелић.

Овај турнир посетио је председник Организационог одбора "Меморијала Веселин Бошковић" Радмило Стојановић. Турнир је изазвао велико интересовање у Новом Саду а учесници турнира веома похвално су се изразили о тежњи Клуба младих СПО-а да на овакав начин одају поштовање човеку који је толико много учинио за шах, и не само за шах. Организатори "Меморијала Веселин Бошковић" у Новом Саду већ су почетком јануара 2000. године почели да припремају нови турнир посвећен овом великану шаховске игре.

B.J.J

ЦРНО - БЕЛЕ МИСЛИ

"ШАХОРИЗМИ"

- Само се у шаховској партији мисли својом главом.
- Ловцима не треба веровати ни у шаху.
- Нисам хтео да играм са коњем - није то мој ниво.
- И у шаху као и у животу неки се коњи боре против краља.
- У шаховским партијама коњи увек остају коњи а у политичким партијама коњи догурају до високог положаја.

Митар Митровић

Меморијал "Јован Хаџи Костић"

У јануару 2000. године биће одржан и Меморијал "Јован Хаџи Костић" у организацији компаније "Холивел неопрем" из Београда. Учесници турнира биће јавне личности које су учествовале на Касандриним турнирима које је организовао Веселин Бошковић. Позвани су: Љубивоје Ршумовић, Мики Јевремовић, Милош Милутиновић, Драгослав Шекуларац, Драгутин Минић Карло, Зоран Божовић, Ранко Гузина, Добрица Јовановић, сестре Анђелија и Надежда Стојановић, Миле Новић, Милорад Бајић, Петар Главановић, Веселин Мишњић, Владимир Јовићевић Јов, Јован Кажић и Горан Бабић.

**SRPСКА
РЕЧ И**

ШАХ

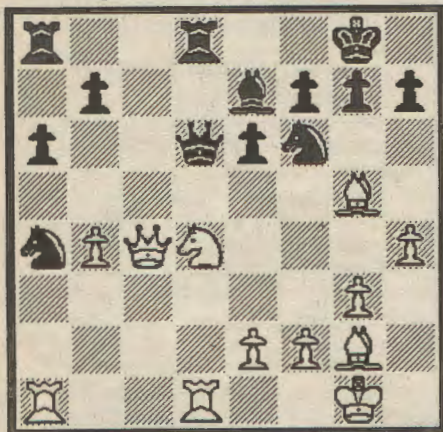
Уређује Владимир Јовићевић JOB

Пријатељ Карпов

Анатолиј Карпов, светски првак у шаху, био је пријатељ ФИДЕ мајстора Веселина Бошковића (1950-1999). Крајем децембра 1998. године у Београду су успоставили веома успешну сарадњу. Погибија Веселина Р. Бошковића прекинула је све то. Недавно је делегација Београда (Војислав Михајловић, Спасоје Крунић и Радомир Божовић) посетила Анатолија Карпова у Москви. Популарни Тоља изразио је жељу да игра на Првом меморијалу "Веселин Бошковић", крајем септембра 2000. године у Београду.

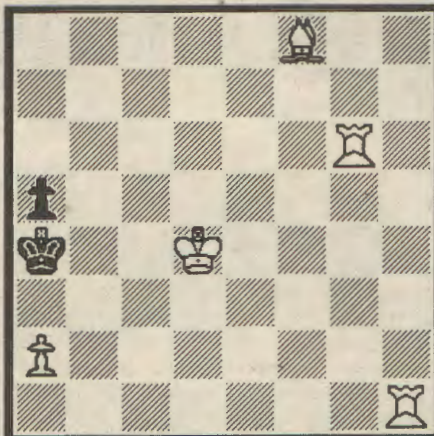
Карпов - Бељавски
Линарес, 1994

1. Д63!Д66 2. е3 Црни предаје (1:0)

Проблем број 108.

Владимир Јовићевић Јов
оригинал
Београд
сећање на Веселина Р. Бошковића

Мат у два потеза

Решење Проблема
број 107.
ан-пасан! хг!

МЕМОРИЈАЛ ВЕСЕЛИН БОШКОВИЋ

Такмичење у решавању проблема

ФИДЕ Мајстор Веселин Бошковић био је изванредан решавач шаховских проблема. На другој седници Организационог одбора одлучено је да се организује у оквиру Меморијала и такмичење у решавању шаховских проблема. "Српска реч и шах" редовно објављују рубрику шаховских проблема које је одржано у децембру 1999. године у кафићу "Змај" победио је новинар "Спортског журнала" Слободан Остојић, који је задате задатке решио за рекордних 5 минута, у стилу Веселина Бошковића.

Исправка Проблема број 106:
уклонити белог пешака на ц2.

Исправка партије у броју 107: недо-
стаје црни коњ на г8.

СЛОБОДНЕ НОВИНЕ
ИЗДАЊЕ СЛОБОДНИХ НОВИНАРА

ДИРЕКТОР: Даница Драшковић

ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ
УРЕДНИК:
Бољуб Пејчић

УРЕДНИЦИ:
Илија Давидовић
Сивео Бајић

СТАЛНИ САРАДНИЦИ:

Александар Чојић, Александар
Цвејковић, Благица Косић, Ђорђе
Вукоје (фош), Јелена Ленцол, Љиљана
Шој, Милан Божих, Милена Појовић,
Милица Ђорђевић, Миодраг Крстић,
Мирко Дошен (Вашингтон), Миленко
Вучевић, Небојша Реџић, Свејлана
Ђокић, Стиви Сикавица, Владимир
Јовићевић Јов

ДИЗАЈН И КОМПЈУТЕРСКА ОБРАДА:
D-design

СЕКРЕТАРИЈАТ РЕДАКЦИЈЕ:
Драгица Бујарски, Нада Бошковић

АДРЕСА РЕДАКЦИЈЕ:
Вука Караџића бр. 8/1, 11000 Београд
Тел. 011/ 620-891, 628-242, 620-968

КОМЕРЦИЈАЛНА И ИЗДАВАЧКА
ДЕЛАТНОСТ:
Бранкова 13-15, 11000 Београд,
тел. 011/ 625-937, 624-598

ЖИРО-РАЧУН:
40801 - 603 - 4 - 27562 Спшари град.

РУКОПИСИ И ФОТОГРАФИЈЕ СЕ НЕ
ВРАЋАЈУ

ШТАМПА:

АБЦ Ешиграф, Влајковићева 6, Београд.
Мишљењем Секретаријата за информације
Републике Србије бр. 413-01 221/91-01 од
15.2.1991. одређена је става и пореза од 3%.

ПРЕТПЛАТА

Прејшлшшу на Срјску реч можеће
извршшшш ушлшшшш на жиро-рачун 40801-
603-4-27562, Сшшшшш град, са назнаком - за
прејшлшшу - и шшшшш:

3 месеца (6 бројева) - 60 динара
6 месеци (12 бројева) - 120 динара
12 месеци (24 броја) - 240 динара

ЗА ИНОСТРАНСТВО - ЕВРОПСКЕ
ЗЕМЉЕ

3 месеца (6 бројева) - 35 ДЕМ
6 месеци (12 бројева) - 70 ДЕМ
12 месеци (24 броја) - 140 ДЕМ

ЗА ВАНЕВРОПСКЕ ЗЕМЉЕ 50% ВИШЕ
Информације на шелефон
011/620-891, 628-242, 620-968

"СРПСКА РЕЧ" НА ИНТЕРНЕТУ

E-mail: srprec@netscape.net
rec@EUnet.yu

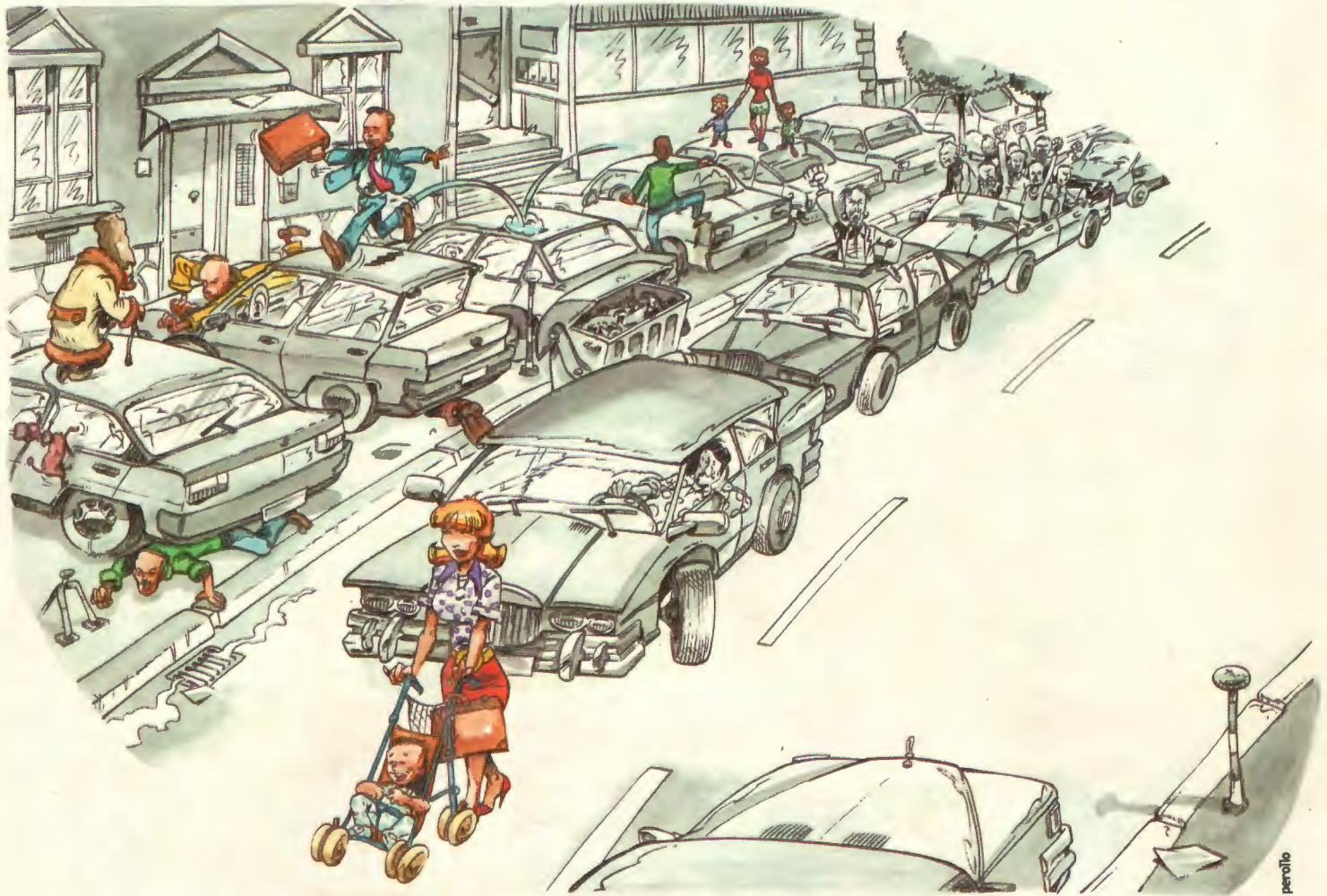
ИЗЛАЗЕ
П Е Т К О М

Београдске

Н О В И Н Е

ПРЕКОМ ПРЕЧЕ, НАОКОЛО БЛИЖЕ

Знате ли шта значи ова изрека?

Хоћете да уштедите време непрописним паркирањем, закрчите сабраћај, и онда закасните на важан састанак јер су и сви други тако поступили.

Правилан избор паркинга штеди вам време до циља!

Оставимо улице возачима, а тротоаре пешацима!

ПАРКИНГ СЕРВИС - ДА СЕ ПАРКИРАТЕ А ДА НЕ СМЕТАТЕ...

... да будете слободни и као возач и као пешак ...

Изгледа вам немогуће?

Управо то је наш посао. Ми се трудимо да свакога дана обезбедимо паркинг свим возачима и ослободимо тро-

тоаре свим пешацима. Гаражирамо возила у бокс-гаражама, управљамо пословима међународног теретног терминала, евидентирамо царинску робу, обављамо технички преглед

и осигуравање моторних возила, и нудимо угоститељске услуге.

Београд је европска раскрсница; наш је посао да се саобраћај на њој одвија несметано.

И када не изгледа тако - ми радимо за вас!

